VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

Kinder- en jeugdcollecties
Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden
POI's en Caribisch Nederland
Vrijheidscolleges in de bieb

Nummer **4** | Jaargang 29
April 2025

Foto: Ivonne Zijp

Kjell Nijhof, communicatiemedewerker bij Bibliotheek Twente

Bieb SYSTEMEN

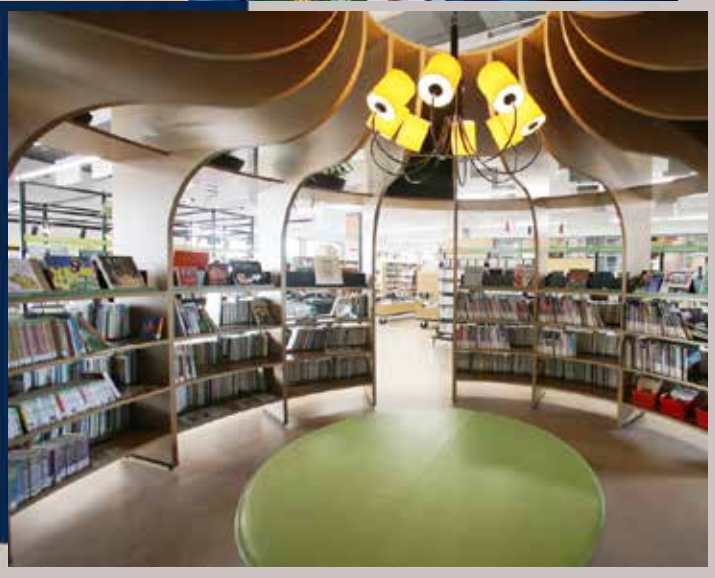

Bieb Systemen, een trots onderdeel van Van Keulen Interieurbouw, is al meer dan 40 jaar uw betrouwbare partner voor het ontwerpen, fabriceren en leveren van hoogwaardige bibliotheekinrichtingen.

Van standaard tot maatwerk, wij bieden kwalitatief hoogstaand meubilair dat perfect aansluit op uw wensen en behoeften.

Met meer dan 40 jaar ervaring, combineren wij onze kennis met uw visie om de ideale oplossing te realiseren voor uw bibliotheek.

Onze interieurs worden ontworpen, geproduceerd en gemonteerd met oog voor duurzaamheid en circulariteit, waarbij snelheid, kostenbesparing en een lagere milieu-impact hoog in het vaandel staan.

Bij Bieb Systemen heeft u tijdens het gehele proces één vast aanspreekpunt, waardoor wij u kunnen ontzorgen en zorgeloos bouwen aan uw droomproject.

Contact
050 3186 018
www.biebsystemen.com
info@biebsystemen.com

Powered by VAN KEULEN INTERIEURBOUW

do your thing

Als je wilt dat iemand het even uitlegt.

Digitaal bankieren is niet voor iedereen even makkelijk en vanzelfsprekend. Daarom helpt ING klanten met het installeren en gebruiken van de Mobiel Bankieren App.

Bij één van de 180 ING Servicepunten kunnen klanten van ING hiervoor zonder afspraak binnenlopen. Samen met een door ING opgeleide medewerker kunnen zij aan de slag gaan met hun online bankzaken. De medewerkers helpen de klanten stap voor stap op weg.

Vind een ING-klant bellen fijner? Via de Samen Digitaal Lijn staat ING voor hen klaar. Alle informatie, tools en events staan ook op ing.nl/samendigitaal, zodat klanten de Mobiel Bankieren App op hun gemak kunnen ontdekken.

ing.nl/samendigitaal

Colofon

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt per 2024 negen keer per jaar (vijf keer digitaal en vier keer in print). Hiervoor hebben wij uw e-mailadres nodig. Mail naar digitaal@bibliotheekblad.nl. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op LinkedIn, Facebook en Bluesky.

Uitgeverij
Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd-, eind- en webredactie
Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie
redactie@bibliotheekblad.nl

Digitale nummers
Voor vragen: mail redactieassistente Jasmijn Aldewereld:
digitaal@bibliotheekblad.nl

Tekstcorrectie
Ellen Soellaart

Medewerkers
Johannes Abeling, Femke van den Berg, Annemiek van de Burgt, Paul van Capelleveen, Mark Deckers, Maarten Dessing, Elselien Dijkstra, Anne van den Dool, Esther van Gelder, Marianne Hermans, Jamea Kofi, Janneke Krommendijk, Arno Kuipers, Cindy Lammers, Marjolein Lolkema, Anneke de Maat, Rianne van Melik, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Anna Rademakers, Evi Savelkouls, Jeroen Vandommele, Stan Verhaag, Karin Vingerhoets, Eimer Wieldraaijer, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving
SNEP grafische dienstverlening

Lay-out
Thomson Digital

Opmaakbegeleiding
Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk
Damen Drukkers

Juryleden Beste Bibliotheek
Jeanine Deckers, Gerard Meijer, Erna Staal,
Robin Verleisdonk, Chris Wiersma (voorzitter)

Archief
Abonnees kunnen (na inloggen) op bibliotheekblad.nl/archief alle verschenen edities vanaf 2020 teruglezen.

Abonnementen Nederland
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31 (0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www. aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België
Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee.
Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementsprijs
Op bibliotheekblad.nl/abonneren vindt u de tarievenstructuur en kunt u een abonnement afsluiten.

Adverteren
Uitgeverij Virtùmedia verzorgt in opdracht van Bibliotheekblad de acquisitie. Contact via Mariska Jankovits: +31 (0)30-693 11 77 of mjankovits@virtumedia.nl. Op bibliotheekblad.nl/adverteren vindt u de tariefkaart.

Overname van tekst
Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of verveelvoudigd worden. Voor kopiëren is reprorecht verschuldigd aan de uitgever.

ISSN
1573-9597

Volg ons ook online

Op bibliotheekblad.nl vindt u het actueelste bibliotheeknieuws. Via de site kunt u zich gratis abonneren op onze nieuwsbrief. Ook zijn wij actief op sociale media:

- facebook.com/bibliotheekblad
- @bibliotheekblad.bsky.social
- linkedin.com/company/bibliotheekblad

INHOUD

6
Collega
Sinds april 2021 werkt Kjell Nijhof bij Bibliotheek Twente. Als communicatiemedewerker zet hij zich in voor het ontwikkelen van een keur aan communicatie-uitingen.

8
Kinder-en jeugdcollecties
Bibliotheken zetten zich in om kinderen en jongeren met plezier aan het lezen te krijgen, met interventies op het gebied van presentatie, promotie en programma's.

14
Turkse kinderboeken
Bibliotheek Utrecht is enige tijd geleden gestart met een collectie Turkse jeugdboeken, die zijn gedoneerd door de Turkse gemeenschap.

16
Topstukken
Sinds 2006 verzamelt de KB, naast fysiek materiaal, ook Nederlandse websites. Ook voor de geschiedenis van het Nederlandse kinderboek is dit van belang.

18
Fusie markeert nieuw hoofdstuk
Per 1 januari 2025 zijn de Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta en Bibliotheek de Boekenberg gefuseerd. Ze gaan samen verder onder de naam: Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden.

22
Maatschappelijke programmering
Twee van de pijlers van de Nederlandse bibliotheken - kunst en cultuur en ontmoeting en debat -hebben bij de locatie Volendam van Bibliotheek Waterland een creatieve draai gekregen.

24
De Schrijverscentrale
Een schrijversbezoek is na corona helemaal terug. Ook bij bibliotheken en de boekhandel. Toch is De Schrijverscentrale nog lang niet tevreden…

28
Interieuradvies van includi
Hoe maak je van je bibliotheek een sociale ontmoetingsplek waar iedereen zich thuis voelt? In deze serie tips & tricks om van jouw bibliotheek een publiekstrekker te maken.

32
De carrièreswitch
Ruim veertig jaar was ze werkzaam in de openbare bibliotheeksector. Nu gooit Conny Reijngoudt het over een geheel andere boeg.

36
Vrijheidscolleges
In 2025 is het 80 jaar geleden dat Nederland werd bevrijd en de Tweede Wereldoorlog in Nederland officieel ten einde was. Ook bibliotheken staan hierbij stil.

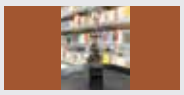
38
POI's ondersteunen Caribisch Nederland
Sinds ruim een jaar vallen ook de bibliotheken op de BES-eilanden onder een POI. Rijnbrink en Biblionet Groningen hebben de handen ineengeslagen om de eilanden bij te staan.

42
Bijzondere Bibliotheken
Sinds eind jaren tachtig verzamelt Carl Haarnack boeken en voorwerpen over de geschiedenis van Suriname. Hij deelt zijn collectie graag met anderen.

44
Samen Sterker met Taal in tien weken
Ter gelegenheid van de Week van Lezen en Schrijven organiseerde NBD Biblion de #SamenSterkmetTaal challenge. Bibliotheek Gorinchem ontving een bekroning als een van de drie winnaars.

47
Beste Bibliotheek 2025
Meld je bibliotheek aan tot en met 30 mei.

48
Management
Marloes Middeldorp staat sinds ruim een jaar aan het roer van de Bibliotheek Zoetermeer. Vanuit eerdere functies neemt ze een servicegerichte instelling en oog voor de mens mee.

52
Onderzoek
Er zijn trends aan te wijzen die de bandbreedte van de toekomst van de openbare bibliotheken bepalen.

54
De toekomst van literaire genootschappen
Vergrijzing, ontlezing en algoritmes knagen aan het fundament van literaire genootschappen. Wat doen ze om een stille aftocht te voorkomen en om een toekomst te bieden aan hun collecties?

Verschijning Bibliotheekblad 5-2025

Bibliotheekblad nummer 5-2025 verschijnt rond 23 mei. Dit is een digitale editie. Abonnees ontvangen deze in hun mailbox.

Inschrijven voor de Beste Bibliotheek 2025

Afgelopen jaar won Bibliotheek Deurne de prijs voor de Beste Bibliotheek.

Kijk op pagina 59 of tinyurl.com/msne5mbu voor meer informatie.

Kinder-en jeugdliteratuur

In dit nummer besteedt Bibliotheekblad veel aandacht aan kinder- en jeugdliteratuur. De cijfers op het gebied van leesmotivatie onder jonge Nederlandse lezers blijven namelijk alarmerend. Gelukkig zetten bibliotheken zich in om hen weer met plezier aan het lezen te krijgen. Daarbij krijgt de doelgroep steeds vaker een plek in het besluitvormingsproces. Wij maakten een ronde langs verschillende bibliotheken om te kijken wat ze zoal op dit terrein doen.

Je zoon of dochter voorlezen en samen plaatjes kijken en praten over het verhaal, dat gaat toch het beste in je eigen taal. Met die overtuiging in het achterhoofd reageerde Bibliotheek Utrecht positief op de suggestie van Tulip Institute om op een aantal bibliotheeklocaties een collectie Turkse kinderboeken neer te zetten. Uiteraard bezit de KB, onze Nationale Bibliotheek, heel veel (eerste) drukken van kinderboeken, maar sinds 2006 'verzamelt' de KB, naast fysiek materiaal, ook Nederlandse websites. Ook voor de geschiedenis van het Nederlandse kinderboek is dit van belang. Veel van deze websites geven namelijk context aan de fysieke kinderboekencollectie. Ze zijn een belangrijke bron voor toekomstige onderzoekers.

Ook De Schrijverscentrale probeert jongeren te interesseren voor literatuur. Een schrijversbezoek is na corona helemaal terug. Ook bij bibliotheken en scholen. Afgaande op het beleidsplan is de voornaamste doelgroep: het mbo. Directeur-bestuurder Johanna Somers: 'Het is een van onze focusdoelgroepen, omdat op dit moment een heel groot percentage van het mbo afkomt, dat niet taalvaardig genoeg is om zich te redden in de samenleving. Daarom moeten studenten tijdens de opleiding geholpen worden om taalvaardiger te worden. En een schrijversbezoek, is enkele jaren geleden al in wetenschappelijk onderzoek aangetoond, helpt daarbij. Van oudsher is de helft van het aantal bemiddelingen voor het onderwijs, maar vorig jaar ging bijvoorbeeld 2.377 keer een schrijver naar een basisschool en maar 84 keer naar het mbo. We moeten ervoor zorgen dat het mbo ons beter vindt.'

Het is niet waarschijnlijk dat kinderen en jongeren interesse hebben in literaire genootschappen, maar misschien hebben ze wel interesse in *Het Schooltje van Dik Trom* of in *Bommelwereld*, een indoor pretpark waarbij bezoekers in de wereld van de bekende beer duiken. Naar alle waarschijnlijkheid opent het park dit najaar de deuren. Ger Tielen inventariseerde wat literaire genootschappen doen om een stille aftocht te voorkomen en om een toekomst te bieden aan hun collecties van oude (kinder)boeken, kennis en netwerken.

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Kjell Nijhof, communicatiemedewerker bij Bibliotheek Twente

‘Ik ben toch vooral een manusje-van-alles’

Sinds april 2021 werkt Kjell Nijhof bij Bibliotheek Twente. Als communicatiemedewerker zet hij zich in voor het ontwikkelen van een keur aan communicatie-uitingen om de activiteiten en dienstverlening van de Bibliotheek voor het voetlicht te brengen. Dat gebeurt zowel met tekst als beeld, want zowel in zijn vrije tijd als op het werk mag Kjell graag fotograferen. Maar hij vindt het ook leuk om nu eens aan de ándere kant van de lens te staan, ervóór wel te verstaan.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO’S (INCLUSIEF COVER): IVONNE ZIJP

Maatschappelijk meedraaien

Ruim tien jaar terug is de verplichte maatschappelijke stage afgeschaft. Scholen mogen nu zelf bepalen of zij hun leerlingen een aantal uren per week willen laten oefenen met allerlei vaardigheden voor hun toekomstige maatschappelijke en beroepsleven. Kjell Nijhof is nog van de generatie die tijdens de middelbare schooltijd zo’n drie maanden actief was bij bijvoorbeeld voedselbank, verzorgingshuis of kinderboerderij. Voor hem betekende de maatschappelijke stage een kwartaal lang drie uur per week een handje meehelpen bij Bibliotheek Enschede. Onder andere als opruimhulp en in de klantenservice.

‘Dat betekende in het begin vooral meekijken met een collega, maar later mocht ik ook soms zelf iemand helpen, bijvoorbeeld bij de dvd-uitleen, die toen nog heel populair was.’

Als het voornaamste doel van dat maatschappelijk meedraaien in de praktijk was om later beter je weg te kunnen vinden naar een definitieve baan, heeft dat in het geval van Kjell geleid tot het juiste resultaat. Want hij werkt inmiddels ook in de bibliotheek. Toch is hij daar niet in één rechte lijn terecht gekomen.

‘Mijn studiekeuze was een beetje schommelend,’ vertelt hij, met een bijpassend draaiend handgebaar.

Licht

Kjell startte met een voorbereidende beroepsopleiding in de richtingen Economie, Zorg & Welzijn, Techniek en Landbouw. Daarna volgde een middelbare beroepsopleiding tot medisch analist. Vervolgens maakte hij de overstap naar een opleiding in de ICT. Daarna kwam hij al meer in de richting van zijn huidige vak, namelijk via de hbo-studie Creative Business: Media, Informatie & Communicatie aan de Saxion Hogeschool. Hiervoor

moest hij een minor volgen. Liefst in het buitenland. Na een virtuele rondreis langs verschillende steden en universiteiten, viel Kjells oog op Jönköping in Zweden. Naar zijn zeggen was er geen sprake van een heuse cultuurschok. 'Het verschil met Nederland zat vooral in kleine dingen. Zo zijn de Zweden introverter en terughoudender dan je misschien zou verwachten.' Ook de minimaal vijf maanden met sneeuw en dagen met weinig daglicht *(Kjells minor was van januari tot juni 2019)* was even wennen. 'Maar de Zweden zijn wel goed voorbereid op die lange donkere periode. Er waren veel UV-lichtlampen geïnstalleerd in de studieruimtes op de universiteit en ook waren er speciale "daglichtkamers".'

Dit is het helemáál

Kjells gevarieerde studie met vakken als Graphic Print Productie, Radio Productie & Live Broadcasting en Video Productie zorgde voor de nodige afleiding. En hij begon zich meer en meer te realiseren dat in die richting zijn toekomst lag. 'Toen ik aan deze studie begon, was dat eerlijk gezegd met enige twijfel. Vooral vanwege de lage baangarantie. Ik hield een slag om de arm, in de trant van: als het niet leuk blijkt, kan ik altijd nog stoppen. Maar vrijwel direct nadat ik begon, dacht ik: dit is het helemáál! De omslag kwam vooral door de verschillende facetten; tekst, beeld, fotografie, video, en de samensmelting van al die verschillende terreinen.'
Dat gevoel was al aangewakkerd tijdens een eerdere stageperiode op de webredactie bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum. 'Ik heb daar veel geleerd. Als stagiair was ik verantwoordelijk voor het onderhouden van de social media-kanalen. Verder hield ik me bezig met contentcreatie, tekstschrijven, fotografie, video-editen en (assisteren bij) opnames. Als Hilversum niet zo ver was van Enschede - waar ik woon en voorlopig graag wil blijven - had ik daar wel willen werken.'

Hoogvlieger op thuisbasis

Gelukkig was er een al even creatief alternatief, dichterbij huis. Bibliotheek Twente zocht uitbreiding van het team communicatiemedewerkers. 'We zijn nu met z'n drieën en werken in principe vanuit onze hoofdvestiging in Hengelo, maar we proberen met regelmaat andere locaties te bezoeken om te achterhalen wat er lokaal speelt. Doordat wij een relatief kleine organisatie zijn, met 59 medewerkers, ken ik iedereen persoonlijk. Dat is niet alleen handig en efficiënt bij het maken van afspraken, maar geeft ook een fijne werksfeer,' vindt Kjell. 'Dit is mijn eerste échte baan en vanaf de eerste dag voelde ik me hier direct thuis. In principe zijn alle collega's allrounders- dat moet ook, gezien de grootte van het team. Wel heeft iedereen zijn/haar eigen rol en expertise. Ons team bestaat uit één marketing-communicatieadviseur en twee marketing-communicatiemedewerkers, waarvan ik er eentje ben,' vervolgt Kjell. Door zijn specialisatie in audiovisuele media legt hij zich vooral toe op promotieactiviteiten in die richting. 'We krijgen veel vrijheid om onze creatieve ideeën de ruimte te geven.' Een banner "kom naar de bieb" achter een vliegtuigje is wellicht wat te hoog gegrepen, maar zoals hij zegt: 'De aanvliegroute voor het bekend maken van debatten over maatschappelijke thema's, biebcolleges voor kennisoverdracht en andere bijeenkomsten is best gevarieerd.'

Jong van geest

Hoewel Kjell zich kan uitleven op allerlei terreinen, liggen zijn voorliefde én specialisatie bij activiteiten voor de jeugd, al dan niet gelinkt aan het onderwijs. Of dit verband houdt met zijn jonge leeftijd, 30? Op die vraag moet hij het antwoord schuldig blijven. 'Misschien? Maar ik ben vooral blij met de Zomerbieb, een jaarlijks programma van drie weken tijdens de zomervakantie, bedoeld voor de jeugd van vier tot twaalf. Vorig jaar hebben we hiervoor een speciaal personage bedacht: Theodoor Tovenaar. Van tevoren konden alle belangstellende kinderen bij de bibliotheek een goodybag ophalen met de nodige toverspullen, die bij deelname van pas konden komen.'
Wekelijks werd er op de website van Bibliotheek Twente een nieuwe video gelanceerd met instructies van Theodoor Tovenaar om de tovenaarskroon, de tovenaarskaart of de magische munten te vinden. En afsluitend was er een feest waar alle deelnemers welkom waren, liefst in tovenaarskleding.
Kjell: 'Het enthousiasme was groot. In totaal hebben er rond de 175 kinderen meegedaan: 125 in Hengelo en tussen de 50 en 60 in Oldenzaal.' Zelf gaat hij altijd graag even kijken bij zulke bijeenkomsten. 'Want het is leuk om het enthousiasme waarover je tijdens het bedenken fantaseert, in het echt te zien.'

Fotomoment

"Liever een aantal dingen goed doen, dan veel dingen half," luidt het motto van Bibliotheek Twente. Hoewel Kjell zich daarin zeker kan vinden, beschouwt hij zichzelf toch vooral als een manusje-van-alles. En dat komt in zijn werk goed van pas. Waar hij en zijn communicatiecollega's ook mee te maken krijgen, is het Virtueel Bibliotheek Platform (VBP), onder andere bedoeld voor hybride programmering (fysiek en online) en om de interactie met (nieuwe) doelgroepen te vergemakkelijken.
'In eerste instantie heeft dit vooral impact op onze website, maar we gaan dit platform, ontwikkeld door Bibliotheek AanZet, zeker breder gebruiken,' blikt Kjell vooruit.
Een persoonlijke voorliefde van hem is fotograferen. 'Tijdens vakanties, maar ook in mijn werk. Voor zeer professionele fotoshoots vragen we meestal een externe fotograaf. Maar bij sommige activiteiten, zoals half februari de opening van een nieuw IDO-punt op onze locatie Hengelose Es, heb ik foto's gemaakt, waarvan er ook eentje is gebruikt in de lokale krant.'
Voor Bibliotheekblad vindt hij het best leuk om nu ook eens niet achter maar vóór de camera te staan. 'Loslaten en maar zien wat ervan komt.'

Naschrift redactie

- Per 1 januari 2024 gingen de Bibliotheken Hengelo, Hof van Twente en Oldenzaal, verder onder de nieuwe naam Bibliotheek Twente.
- De Oefenpleinen van de Bibliotheken Hengelo Stad en Oldenzaal hebben beiden de landelijke 'Oefenen.nl Award' gewonnen, vanwege de meest actieve Oefenen.nl-gebruikers. Lees er meer over via de verkorte link: tinyurl.com/4532ntaw
- Sinds 1 januari biedt Bibliotheek Twente een gratis lidmaatschap aan voor iedereen tot 27 jaar. In het najaar van 2024 is daarvoor een campagne opgezet, waarin Kjell een groot aandeel had.

ANNA WOLF'S
ALASKA
DODO
ROALD DAHL
Jip en Janneke
Mat

Bibliotheken brengen kinderen aan het lezen

‘Om de collectie beter te laten aansluiten, moet je kinderen erbij betrekken’

De cijfers op het gebied van leesmotivatie onder jonge Nederlandse lezers blijven alarmerend. Gelukkig zetten bibliotheken zich in om hen weer met plezier aan het lezen te krijgen, met interventies op het gebied van presentatie, promotie en programma’s. Daarbij krijgt de doelgroep steeds vaker een plek in het besluitvormingsproces.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • ILLUSTRATIE: MARON SINEMUS-SCHEERBOOM (WWW.MARON-ART-AND-DESIGN.NL)
FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Het bijdragen aan leesbevordering behoort al jaren tot de kerntaken van de bibliotheek. Dat wordt vormgegeven in de vorm van een doorlopende leeslijn: van BoekStart voor de allerjongsten tot de Bibliotheek *op school* voor basis- en middelbare school leerlingen tot samenwerkingen met het mbo en de pabo.

Toch lijkt dat nog niet altijd de gewenste vruchten af te werpen. De afgelopen jaren steeg het percentage leerlingen dat het vereiste niveau om goed te kunnen functioneren in de maatschappij niet haalt van 18% in 2015 naar 33% in 2022. Vervolgonderzoek laat zien dat dit dalende niveau gepaard gaat met minder leesplezier en een verminderde hoeveelheid tijd die aan lezen wordt besteed.

Nieuwe indeling

Gelukkig blijven bibliotheken zich inzetten om kinderen en jongeren tot lezen aan te zetten. Dat doen ze allereerst met een uitgebreide collectie: bibliotheken bieden hun ruim 2,8 miljoen jeugdleden gezamenlijk een collectie van 12,5 miljoen boeken en andere materialen. Waar zowel de fictie- als non-fictiecollecties voor volwassenen de afgelopen jaren krompen, steeg met name de fictiecollectie voor de jeugd de afgelopen jaren juist: van 8,4 miljoen exemplaren in 2014 naar 9,9 miljoen exemplaren in 2023. De omvang van de non-fictiecollectie voor de jeugd bleef in die periode nagenoeg gelijk.
Ook de manier waarop die collectie wordt gepresenteerd is van belang om kinderen en jongeren het juiste materiaal uit de kast te laten pakken. Daarmee experimenteert onder andere DOK Delft. De bibliotheek ontwikkelde zelfstandig themaroutes voor hun jeugdcollecties, die onderverdeeld zijn in drie werelden: de Torteltuin voor nul- tot zesjarigen, de *Weg is weg* voor zes- tot negenjarigen en Metropolis voor negen- tot veertienjarigen.

Zoeken op onderwerp

De keuze om de collectie op te delen in thema’s werd gebaseerd op de wensen van kinderen en jongeren uit hun werkgebied. De achterliggende gedachte: kinderen zoeken niet per se op de achternaam van een schrijver, maar eerder op onderwerp. Ook het onderscheid tussen fictie en non-fictie valt in deze indeling weg. De themaroutes zijn zo vormgegeven, dat kinderen worden aangemoedigd zich ook in aangrenzende onderwerpen te verdiepen: wie geïnteresseerd is in kleuren en vormen is mogelijk ook geïnteresseerd in cijfers en tellen, en wie geïnteresseerd is in het eigen lichaam wil mogelijk ook meer weten over sport en vrije tijd.

De werkwijze van DOK Delft krijgt inmiddels navolging door het hele land: onder meer Bibliotheek Eindhoven en Bibliotheek Utrecht experimenteren al op één of meerdere locaties met het vernieuwen van de indeling van hun jeugdafdelingen. Mandy Admiraal, collectiespecialist bij de Bibliotheek Utrecht, hield zich de afgelopen tijd bezig met de herinrichting van de jeugdafdeling in de vestiging in Vleuterweide. ‘In deze wijk en vestiging is de jeugd zeer sterk vertegenwoordigd: in 2024 waren zij verantwoordelijk voor meer dan driekwart van het aantal uitleningen. Voor de doelgroep van 8 tot en met 12 jaar hebben we op basis van hun wensen een nieuwe indeling gecreëerd, onderverdeeld in negen thema’s. We hebben een manier gevonden om dit te doen met de standaardetiketten van genres en PIM, om zo aan te blijven sluiten bij onze andere elf vestigingen, het catalogusnetwerk en de landelijke standaarden van NBD Biblion. Dat scheelt veel omschrijf- en omstickerwerk.’

Verrassende activiteiten

Ook in hun activiteiten zoeken bibliotheken naar manieren om kinderen en jongeren aan te moedigen om te lezen. Zo start

Illustratie: Maron Sinemus-Scheerboom (maron-art-and-design.nl)

Foto: Bibliotheek Eindhoven

Met een boekje in een hoekje in Bibliotheek Eindhoven.

Foto: Bibliotheek Hoogeveen / Liz van Haalen

Kinderboeken die in Bibliotheek Hoogeveen worden uitgeleend, gaan soms zelfs op reis. Met heel veel dank aan papa Michiel en Timo.

de bibliotheek in Hoogeveen dit jaar met het project Vaders Voor Lezen, waarbij vaders gaan voorlezen op allerlei bijzondere locaties in de gemeente. Liz van Haalen, adviseur vroeg- en voorschoolse educatie bij de bibliotheek, verheugt zich op de voorleesmomenten. 'We willen in 2025 elke week een voorleesmoment organiseren op bijzondere plekken in Hoogeveen: niet alleen in de bibliotheek en op de kinderopvang, maar ook op een voetbalveld of een politiebureau.'

De keuze om specifiek vaders bij het project te betrekken, is bewust gemaakt, legt Van Haalen uit. 'Uit onderzoek blijkt dat zowel jongens als meisjes een voordeel hebben van verschillende voorleesstijlen, dus van moeders én vaders. Een voorlezende vader is bovendien een voorbeeld voor zijn kinderen, en dan specifiek voor jongens, voor wie lezen soms minder cool lijkt dan voor meisjes. Zien lezen doet lezen.'

Kinderen als ambassadeurs

Steeds meer bibliotheken doen hun best om hun aanbod samen met de jonge doelgroep te creëren, bijvoorbeeld in de vorm van een klankgroep of zelfs een jonge Kinderboekenambassadeur. De Bibliotheek aan den IJssel kent sinds een aantal jaar een dergelijke functie. Esther Erdtsieck-Blaaser, manager educatie van de bibliotheek, is overtuigd van de meerwaarde van zo'n Kinderboekenambassadeur. 'In de bibliotheek bepalen vooral volwassenen wat kinderen leuke boeken moeten vinden en welke activiteiten we voor hen organiseren. Om ons aanbod beter op de wensen van kinderen te laten aansluiten, is het belangrijk hen bij deze keuzeprocessen te betrekken.'

De belangrijkste taak van de Kinderboekenambassadeur is om andere kinderen aan te zetten tot lezen. De huidige ambassadeur, achtstegroeper Josien Biemond, werd in november 2024 gekozen via een uitgebreide verkiezing. Haar plannen: ervoor zorgen dat alle juffen en meesters voorlezen in de klas en dat ouders ook aan hun kinderen blijven voorlezen, als zij zelf al een boek ter hand kunnen nemen. Ook wil ze de collectie van de Bibliotheek *op school* verbeteren, om aan te sluiten bij de behoefte aan stripboeken en spannende boeken. Verder maakt zij boekpromotiefilmpjes, is ze jurylid in de regionale finale van de Voorleeswedstrijd, leest ze voor voor kleuters tijdens de Nationale Voorleesdagen en is ze aanwezig bij activiteiten in de bibliotheek.

Ook andere bibliotheken binden jongeren aan zich om de verbinding te leggen tussen de wensen van de jeugd en het aanbod van de bibliotheek. Zo kiest Bibliorura in Roermond elk jaar een Boekenbaas. Deze bookfluencer maakt minimaal vier keer per jaar een boekenvlog en is jurylid tijdens de kwartfinale van de Voorleeswedstrijd. Andere bibliotheken, zoals een aantal vestigingen van Huis73, laten kinderen een dagdeel meelopen in de bibliotheek, zodat ze zien wat het werk inhoudt: van het opruimen van de boeken tot het bijstaan van de klantenservice, maar ook het inrichten van een thematafel met leestips om andere kinderen aan het lezen te krijgen.

Foto: Huis 73

Bij Huis 73 in 's-Hertogenbosch kun je ook Donald Duck pockets lenen, maar die lees je natuurlijk meteen ter plekke.

Foto: Bibliotheek Velsen

Bibliotheek Velsen maakt gebruik van 'klassensets', waarmee leerlingen gezamenlijk over één thema kunnen lezen. Op de foto staat de Tweede Wereldoorlog centraal, aansluitend bij tachtig jaar vrijheid.

Aandacht voor meertaligheid

Binnen de jeugdcollecties krijgen meertalige boeken steeds vaker aandacht. Soms krijgt dat de vorm van specifieke projecten, zoals Van Alle Talen Thuis van de Bibliotheek Eindhoven, Dommeldal, Veldhoven, Helmond-Peel en De Kempen. In dit impulsprogramma krijgen kinderen tussen nul en twaalf jaar de kans om ook op school en kinderopvanglocaties boeken in hun thuistalen te ontdekken. Het gaat daarbij niet alleen om vertaalde boeken, maar juist om boeken uit het land zelf. Deze boeken zijn verzameld door onder andere de thuistaalexperts. In de originele titels komt ook de cultuur van het land terug. 'Het lezen in de thuistaal is heel belangrijk, net als het lezen over verschillende culturen', aldus Brenda Bosch, leesmediaconsulent bij de Bibliotheek Eindhoven. 'Het is de sleutel tot hun taalontwikkeling, versterkt het Nederlands en zorgt voor meer begrip tussen culturen en een sterkere gemeenschap. Dit project past goed binnen ons werkgebied: het is gericht op de Brainportregio, waar veel internationals verblijven.'

Dat vraagt ook om een professionalisering van het netwerk, onder meer in de vorm van werksessies, e-learnings en intervisiemomenten voor onderwijsprofessionals, pedagogisch medewerkers en medewerkers van de bibliotheek. Op die manier leren ze hoe je een meertalige boekencollectie kunt gebruiken voor de klas of op de kinderopvang. Deelnemers krijgen een gratis meertalige boekencollectie, afgestemd op de behoeften van de locatie.

Voorleesroutine

Bibliotheken zetten in hun aanbod steeds vaker in op het stimuleren van kinderen via leerkrachten en ouders. Een project van de Bibliotheek Eindhoven, dat inzet op dat laatste contact, is Samen Thuis in Taal. Dit project ondersteunt laagtaalvaardige ouders om de taalontwikkeling van hun kinderen te stimuleren. Samen Thuis in Taal wordt onder schooltijd uitgevoerd op zestien geselecteerde kindercentra in Eindhoven, in omgevingen met een hoog percentage kinderen uit laagtaalvaardige gezinnen. Vrijwilligers lezen hier op vaste momenten voor en doen taalspelletjes met de kinderen. Bij kinderen die extra taalondersteuning nodig hebben, wordt ook thuis voorgelezen. Dit zorgt voor een positieve spiraal: ouders zien dat hun kinderen plezier hebben in taal, dat stimuleert hen om zelf hun kinderen voor te gaan lezen. Een extra voordeel is dat ouders hier zelf ook taalvaardiger door worden.

Zulke interventies zijn van groot belang, weet ook Bosch. 'Uit onderzoek blijkt dat de thuissituatie een cruciale rol speelt bij de taalontwikkeling van een kind. Een kind dat opgroeit in een taalarm gezin, waar niet wordt voorgelezen en weinig met elkaar gesproken, heeft op vierjarige leeftijd al dertig miljoen woorden minder gehoord dan een leeftijdgenootje, dat opgroeit in een taalrijk gezin. Die achterstand wordt zonder interventies steeds moeilijker om in te halen. Daarom zijn lezen en voorlezen zo belangrijk.'

Foto: Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden

Jonge bezoekers in Bibliotheek Hellevoetsluis, onderdeel van de nieuwe fusiebibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden. (Zie ook pagina 18 en verder).

In november 2024 hield de Bibliotheek aan den IJssel een verkiezing voor de nieuwe Kinderboekenambassadeur Junior. Dat werd Jennifer die het stokje inmiddels heeft overgedragen aan haar opvolgster Josien. (Niet op de foto). Daarnaast Rian Visser (Kinderboekenambassadeur 2024-2026) en Esther Erdtsieck-Blaaser, manager educatie van de bibliotheek.

Actuele thema's

Om lezen en literatuur ook voor zowel de jeugd als het onderwijs aan relevantie te laten winnen, wordt vaak de verbinding gezocht met andere actuele relevante onderwerpen. Bij de bibliotheek in Velsen gebeurt dit bijvoorbeeld met klassensets, waarmee leerlingen gezamenlijk over één thema kunnen lezen. Om tegemoet te komen aan niveauverschillen, lezen groepjes leerlingen samen uit één boek dat past binnen het thema. Daarnaast zitten er ook voorleesboeken, informatieve boeken, een handleiding met verdiepende leesvragen en een afsluitende activiteit in de set. Als allereerste onderwerp staat in 2025 de Tweede Wereldoorlog centraal, aansluitend bij tachtig jaar vrijheid.

'Lezen biedt een venster op de wereld,' aldus Larissa Streppel, coördinator van de *Bibliotheek op school*. 'Kinderen leren niet alleen de feiten, maar ook de emoties die speelden tijdens een bepaalde periode. Op die manier komen ze er ook achter wat de overeenkomsten zijn met leeftijdsgenoten van die tijd en kunnen ze bedenken wat ze zelf in sommige situaties hadden gedaan.'

Docent en leesbevorderaar Anne van Mechelen, ook bekend van het Instagramaccount @langlevelezen, verzorgt geregeld workshops over burgerschap en jeugdliteratuur, bijvoorbeeld aan mediacoaches van bibliotheken. Daarin gaat ze in op de vraag wat burgerschap precies inhoudt en wat jeugdliteratuur daarin voor rol kan spelen. Daarnaast bespreekt ze verschillende lesideeën voor scholen en geeft ze boekentips.

In de workshops voor bibliotheken kijkt ze vooral hoe docenten kunnen worden ondersteund in hun boekenkeuze en wat docenten nodig hebben. Daarnaast geeft ze uitleg over methodieken, die docenten in kunnen zetten en boekentips die aansluiten bij de verschillende vormen van burgerschap en laat ze zien waar men inspiratie kan opdoen.

'Het is mooi om te zien met hoeveel enthousiasme zij kunnen vertellen over de waarde van boeken, ook in relatie tot burgerschap,' vindt Van Mechelen. 'De rol van mediacoaches binnen het burgerschapsonderwijs is niet per se makkelijk te bepalen: iedere school vult dat onderwijs anders in en heeft dus een andere aanpak nodig. Hoe dan ook proberen mediacoaches altijd een zo goed mogelijk aanbod samen te stellen.'

Bibliotheken zoeken, kortom, naar de beste manier om kinderen en jongeren aan het lezen te krijgen. Zij doen dat niet alleen met een uitgebreide boekencollectie, maar ook met nieuwe presentatievormen en origineel aanbod dat ontstaat in co-creatie met de lokale doelgroep. Daarin krijgen ook bibliotheekbrede speerpunten, zoals burgerschap en meertaligheid, vaak een plaats. De hoop is dat dergelijk aanbod de behoefte om te lezen onder de jeugd weer kan laten groeien.

Wat leest de jeugd?

Het leesgedrag van kinderen en jongeren blijft, als we de top tien van meest gelezen bibliotheekboeken moeten geloven, door de jaren heen vrij constant. Deze lijsten worden al jarenlang gedomineerd door de verschillende delen van *De waanzinnige boomhut*-reeks van Any Griffiths, de *Leven van een loser*-boeken van Jeff Kinney en de *Dog Man*-reeks van Dav Pilkey. Het betreft dus vooral boeken met veel afbeeldingen en relatief weinig tekst. Op digitaal vlak is het beeld beduidend gevarieerder: aangezien bovengenoemde titels niet in de online Bibliotheek te vinden zijn, domineren daar de boeken van John Flanagan, naast boeken van Nederlandse schrijvers als Carry Slee (de *Juf Braaksel*-serie), Thomas van Grinsven en Rutger Vink (*De magische halsband*) en Yorick Goldewijk (*Films die nergens draaien*). In de top tien luisterboeken zijn ook klassiekers als *Pluk van de Petteflet* en *Donald Duck* te vinden.

Foto: Bibliotheek aan den IJssel / Rachel Luijk

Hoe zit het precies met die leesvaardigheid?

Het *Programme for International Student Assessment (PISA)* onderzoekt iedere drie jaar de leesvaardigheid van vijftienjarige leerlingen uit Europese landen. Hierin wordt onderzocht hoe goed zij worden voorbereid op hun functioneren als mondige burgers in de huidige maatschappij. Dit onderzoek is voor het laatst uitgevoerd in 2022. Daaruit bleek dat de leesvaardigheid en leesmotivatie van Nederlandse leerlingen dramatisch was gedaald, terwijl de scores in de voorgaande editie ook al weinig hoopgevend waren. Bijna een kwart van de leerlingen las in 2018 al niet op het niveau dat nodig is om goed te kunnen functioneren op school of in de maatschappij; in 2022 was dat percentage nog verder gestegen. Nederland daalde in die periode harder dan de andere deelnemende Europese landen en eindigde daarmee vrijwel onderaan. Meisjes en jongens gingen allebei achteruit, maar meisjes scoorden nog steeds hoger dan jongens.

Gouden Boek voor Rutger Vink en Thomas van Grinsven

De Avonturen van Rutger, Thomas & Paco - De Safari van Rutger Vink en Thomas van Grinsven is bekroond met een Gouden Boek. Van het boek werden sinds het verschijnen in september 2024 meer dan 75.000 exemplaren verkocht, genoeg voor de gouden status binnen het genre kinderboeken. *De Safari* is het vierde deel in de serie *De avonturen van Rutger, Thomas & Paco.* Met de eerste drie delen wonnen Rutger Vink en Thomas van Grinsven drie keer de Kinderjury in de leeftijdscategorie 6 t/m 9 jaar. *De magische halsband* is in 2024 bekroond met een Platina Boek. Youtubers Rutger Vink (Furtjuh) en Thomas van Grinsven (gewoon Thomas) zijn met hun YouTube-kanaal een begrip. Samen hebben zij een bereik van meer dan twee miljoen abonnees. Met hun hond Paco vormen ze een liefdevol gezin.

Foto: CPNB

Bibliotheek Utrecht geeft ouders de kans tot voorlezen in hun thuistaal

Grote collectie Turkse kinderboeken, verspreid over drie locaties

Voorlezen in het Turks in Bibliotheek Overvecht.

Je zoon of dochter voorlezen en samen plaatjes kijken en praten over het verhaal, dat gaat toch het beste in je eigen taal. Met die overtuiging in het achterhoofd reageerde Bibliotheek Utrecht positief op de suggestie van Tulip Institute (opgericht voor de taalontwikkeling van tweetalige kinderen van Turkse afkomst) om op een aantal bibliotheeklocaties een collectie Turkse kinderboeken neer te zetten. Aldus geschiedde. Collectiespecialist Marc Conraads belicht het proces, dat hieraan voorafging én de plannen voor de toekomst.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO: BIBLIOTHEEK UTRECHT

Spontaan en onverwacht

Kinderen met ouders die graag en regelmatig voorlezen, boffen. Het zijn vaak mooie momenten, samen met een boekje op de bank, of nog even samen lezen voor het slapen gaan. Voor de ouders is het vaak extra leuk om voor te lezen in hun moedertaal. Maar je zult maar verhuisd zijn naar een ander land met een andere taal. In het gunstigste geval heb je zelf nog wat kinderboeken van vroeger, maar waar kun je terecht voor een nieuwere, uitgebreide collectie kinderliteratuur?

'Dat is vaak lastig,' erkent Marc Conraads. 'Bibliotheek Utrecht had weliswaar wat Turkse kinderboeken in de uitleen, maar eerlijk gezegd was die collectie behoorlijk verouderd, en bovendien was het merendeel van deze boeken oorspronkelijk geschreven in het Nederlands en later vertaald, zoals naar het Turks. Op die manier is de culturele overdacht tijdens het voorlezen natuurlijk minimaal.'

De spontane oplossing kwam uit onverwachte hoek. Bibliotheek Utrecht ontving een e-mail van Sevda Kool, coördinator van Stichting Tulip Institute, die ook had opgemerkt dat de keuze uit Turkse kinderboeken bij Bibliotheek Utrecht helaas was magertjes was. Maar haar mailbericht was niet louter een klacht of constatering. Sevda deed ook een sugges-

tie voor verbetering van de status quo: namelijk door de Turkse gemeenschap erbij te betrekken. Bijvoorbeeld door aan Turkse mensen die op vakantie naar hun vaderland gaan te vragen daar een of een paar Turkse kinderboeken te kopen en deze te doneren aan de bibliotheek.

Tijdrovend

Tulip Institute werd in 2021 opgericht met als doel de taalontwikkeling van tweetalige kinderen van Turkse afkomst te ondersteunen in de overtuiging dat taal en cultuur nauw met elkaar verbonden zijn en beide deel uitmaken van iemands identiteit.
'Als je je thuistaal spreekt met je kind en ook in die taal voorleest, geef je zo ook een belangrijk deel van je culturele achtergrond door,' luidde Sevda's argument. Een motivatie waarvoor Marc en zijn collega's gevoelig waren.
'Vooral het idee om in het thuisland boeken te kopen en aan de bibliotheek te doneren, sprak ons aan,' aldus Marc die zijn werktijd verdeelt als uitleenmedewerker in de vestigingen Lunetten en Kanaleneiland en als lid van het Provinciaal Collectieteam voor zo'n 65 bibliotheken in de provincie Utrecht. 'Origineel in de Turkse taal geschreven boeken waarborgen een betere overdracht van de Turkse cultuur,' erkent hij. 'Overigens betekent het schenken van de boeken niet dat het Bibliotheek Utrecht geen geld heeft gekost. Want het adequaat inwerken in de collectie van al deze nieuwe Turkse kinderboeken is een tijdrovend karwei: plastificeren, voorzien van etiketten en een RFID-code en niet te vergeten een trefwoord of korte omschrijving van de inhoud van het boek, zodat dit goed in de catalogus terecht komt. Vooral dit laatste is lastig als je de Turkse taal niet machtig bent. Helaas hebben we geen Turkstalige collega's die goed zijn in catalogiseren, dus Google Translate was soms een onmisbaar hulpmiddel. Maar nogmaals, het kostte veel tijd om die nieuwe Turkse collecties goed in onze kasten te krijgen.'

Teamwork en feest

De animo van Turkse mensen om mee te werken aan het creëren van een Turkse collectie kinderboeken bleek groot. Er zijn inmiddels 630 Turkstalige kinderboeken in de leeftijd tot ongeveer twaalf jaar beschikbaar via Bibliotheek Utrecht, verdeeld over drie locaties: Kanaleneiland, Overvecht en Leidsche Rijn.
'De keuze voor deze drie is uiteraard niet toevallig,' vertelt Marc: 'Mensen zijn geneigd boeken te lenen in de bibliotheekvestiging in de buurt waar ze wonen. Daarom hebben we eerst de demografische gegevens van Utrecht bestudeerd. Op basis van de uitkomst zijn we gestart in de vestigingen Kanaleneiland en Overvecht, en later ook in Leidsche Rijn, waar relatief veel Turkstaligen wonen.'
Alle drie de collecties werden geïntroduceerd met een officieel openingsfeest, in aanwezigheid van de consul van Turkije, met het voorlezen van Turkse verhalen, Turks eten, Turkse muziek en natuurlijk bezoek van veel Turkstalige ouders en kinderen.
Marc: 'Die bijeenkomsten werden georganiseerd in samenwerking met Bibliotheek Utrecht en Tulip Institute. Het samenwerken met een partner voor zo'n project was voor ons eerlijk gezegd nog een vrij nieuwe, maar zeker positieve ervaring.' Zelfs zo positief dat Sevda tegenwoordig een gedeelte van haar werktijd in dienst is als programmamaker bij Bibliotheek Utrecht.
'Ook intern in onze eigen bibliotheekorganisatie heeft er voorafgaand veel overleg plaatsgevonden, onder andere met de afdelingen PR, marketing, collectie, uitleen en catalogisering.'

Kritische check

Voor de beoordeling van welke kinderboeken goed in de collectie zouden passen, was de hulp vanuit Tulip Institute ook bijna onmisbaar. Marc: 'Zij hebben aan de hand van onze criteria – verhalen van een zekere kwaliteit, niet politiek getint – alle boeken kritisch getoetst.'
Dat de beoogde (voor)lezers tevreden zijn met het aanbod, blijkt wel uit de goede uitleencijfers: de gemiddelde uitleenfrequentie van de Turkse kinderboeken is bijna twee keer (om precies te zijn 1,72 keer) per jaar. 'Een uitstekende score,' aldus Marc. 'Ter vergelijking: een zeer succesvolle collectie wordt jaarlijks 6 tot 8 keer uitgeleend. We zijn uiteraard blij met de succesvolle uitleencijfers, want die bepalen ons rendement en daar zijn de budgetten van de bibliotheek ook op gebaseerd.'

Cultuur lezen én beleven

Nóg belangrijker dan "de cijfers" is het leesplezier dat Turkstalige ouders nu kunnen beleven samen met hun kinderen. Geen uit het Nederlands vertaalde boeken, maar originele Turkse verhalen, verbonden met de Turkse cultuur. Met zo'n gevoel van herkenning blijft voorlezen niet beperkt tot louter woorden en zinnen, maar wordt het de overdracht van cultureel kapitaal. En hoe leuk is het als kinderen die in Nederland opgroeien zo verweven blijven met de Turkse cultuur dat ze, misschien op vakantie in Turkije, met hun opa en oma kunnen praten.

Voorlezen in de taal van je hart

Tweetaligheid wordt door taalkundigen niet beschouwd als een gevaar voor het goed leren van de taal van het land waarin je woont. Naast culturele meerwaarde biedt het ook voordelen voor de emotionele, taalkundige en cognitieve ontwikkeling van kinderen.
Vanuit die wetenschap besteedt de Bibliotheek *op School* meer aandacht aan buitenlandse boeken.
Bibliotheek Utrecht organiseert ook voorleesuurtjes in andere talen, zoals Turks en Arabisch, in verschillende vestigingen. Met als voornaamste doelstelling 'voorlezen in de taal van je hart', zoals een van de lees-mediaconsulenten prachtig verwoordde.
De Turkse jeugdcollectie staat nu even "on hold", want het Tulip Institute werd overspoeld met nieuwe aanwinsten. 'Misschien ook deels doordat voorin in alle boeken een sticker is geplakt met de naam van de donateur?' denkt Marc hardop. 'Over een paar jaar gaan we de collectie wel saneren en misschien aanvullen met nieuwe exemplaren. Wat we van dit project geleerd hebben? Dat het inwerken van die grote collectie Turkse boeken een heel intensief proces was. Maar dat dit het zeker waard was! Nu al denken we aan een vervolg met een extra collectie Turkse boeken voor volwassenen. We denken zelfs aan zo'n negen anderstalige collecties, onder andere in het Arabisch, Chinees, Pools en Tigrinya *(deze taal wordt onder andere gesproken in Eritrea en in de Ethiopische regio Tigray, red.),* zoals het Huis van Alle Talen van de OBA in Amsterdam heeft. Die multiculturele aanpak past bij de huidige maatschappij.'

Informatie vinden, die online niet meer bestaat

Gearchiveerde kinderboekenwebsites in de KB-collectie

Sinds 2006 'verzamelt' de KB, naast fysiek materiaal, ook Nederlandse websites. We slaan deze op in ons zogenaamde webarchief. Ook voor de geschiedenis van het Nederlandse kinderboek is dit van belang. Veel van deze websites geven namelijk context aan de fysieke kinderboekencollectie. Ze zijn een belangrijke bron voor toekomstige onderzoekers.

TEKST: SOPHIE HAM, CONSERVATOR DIGITALE COLLECTIES KB • FOTO'S / SCREENSHOTS: KB BEELDSTUDIO

Wie naar de leeszaal van de KB in Den Haag komt, kan daar ook de webcollectie van de KB raadplegen. Die webcollectie bestaat uit een selectie Nederlandse websites, of, nauwkeuriger, een selectie van *versies* van websites: meestal slaan we één keer per jaar een website op, zoals die er dan uitziet. Websites veranderen heel snel: gemiddeld is een pagina na negentig dagen ofwel drastisch veranderd ofwel geheel verdwenen. In de KB-webcollectie is dus informatie te vinden, die online niet meer bestaat. Ook over kinderboeken.

Een korte geschiedenis

Naar voorbeeld van veel andere nationale bibliotheken begon de KB in 2006 met webarchivering. Internet was toen al aardig ingeburgerd. Google was de meest gebruikte zoekmachine en Wikipedia was sinds een jaar of vijf in de lucht. De grote sociale mediaplatformen als Facebook en Twitter begonnen pas aan hun opmars. Internet werd gebruikt voor uiteenlopende diensten zoals bankieren (mijnpostbank.nl), het doorverkopen van tweedehandsspullen (marktplaats.nl), het te koop zetten van huizen (funda.nl), het zoeken naar verloren gewaande klasgenoten (schoolbank.nl).
Maar internet bleef een geweldig distributiekanaal voor publicaties. Niet alleen voor gevestigde schrijvers en uitgevers, maar ook voor individuen - waaronder opvallend veel kinderen, *whizzkids*, zoals Ben Woldring - die zelf zonder tussenkomst van een redactie eenvoudig hun teksten konden publiceren en een wereldwijd publiek konden bereiken. Omdat de KB niet álle websites kan, en vooral *mag*, archiveren, maken collectiespecialisten (met hulp van experts, stagiaires en collega's van samenwerkende erfgoedinstellingen) een selectie van te bewaren websites. Vaak gebeurt dat rond een specifiek onderwerp, zoals veteranen, corona, religie, Lhbtqia+ of de oorlog in Oekraïne.
Maar ook websites van belangrijke Nederlandse instellingen en populaire blogs worden gearchiveerd, evenals websites van Nederlandse organisaties en bedrijven waarvan we weten dat ze verdwijnen of van naam veranderen (V&D, XS4ALL). Inmiddels zijn er dik 23.000 websites gearchiveerd. De afgelopen jaren is de KB ook steeds meer websites gaan archiveren, die typerend zijn voor de internetcultuur in het algemeen, maar veel sites in de webcollectie van de KB zijn te zien als een verlengstuk van de papieren bibliotheekcollectie: het zijn sites van onder andere uitgevers, schrijvers, columnisten, journalisten, opiniemakers en maatschappelijke organisaties.

Kinderboekenwebsites

Dat geldt zeker voor de groep van een kleine driehonderd websites, die we als 'kinderboekenwebsites' kunnen aanduiden. Hoewel gearchiveerde websites (helaas) mager beschreven worden en niet te vinden zijn in de catalogus, kunnen deze sites dankzij een specifiek kenmerk, de Unesco-code, toch op deze subcategorie gevonden worden. Veel van deze websites geven context aan de fysieke kinderboekencollectie, omdat ze bijvoorbeeld over een kinderboekenschrijver of -illustrator gaan, over een evenement als de Kinderboekenweek, of ter gelegenheid van een specifieke uitgave van een boek zijn verschenen.
Zo zijn sites van gevestigde namen als Paul Biegel, Joke van Leeuwen en Fiep Westendorp opgenomen in de selectie, evenals die van

De website.kinderboekenmarkt.nl, via Open Wayback, versie augustus 2009.

Homepage 'Puk en Muk', versie tot en met 2015 (binnengehaald bij de KB in 2022).

Screenshot van de website *Sem blijft thuis*, verschenen in corona-tijd en nu niet meer online.

Cover van Puk en Muk in Ridderland, 1955.

de Kinderjury, Nijntje en Dikkie Dik. Ook zijn er sites van kinderboekenwinkels (zoals kiekeboek.nl en lezenisleuk.nl), uitgevers (Gottmer, Kluitman) stripboeken (stripjournaal.com, stripmakerdesvaderlands.nl) en websites van verzamelaars van oude kinderboeken en jeugdliteratuur (hetoudekinderboek.nl, oudejeugdboeken.nl).
Zelfs al het bekijken van de live websites van de voorbeelden hierboven geeft een heel goed beeld van hoe uiteenlopend de presentatie van kinderboeken op internet is. Van heel modern en professioneel tot gedateerd en nostalgisch. Soms gericht op volwassenen, soms juist op kinderen zelf.
Door oude versies van websites heen bladeren geeft een nog mooier tijdsbeeld. Een website van tien jaar geleden lijkt in onze ogen al oud: stijlen en opmaak raken snel uit de mode. De inhoud werpt je ook meteen terug in de tijd: omdat websites vaak nieuws prominent op de homepage zetten krijg je in een oogopslag de kinderboeken te zien die 10, 15 jaar geleden actueel en populair waren.
Sommige populaire boeken en reeksen van toen doen het nu nog steeds goed (*Dummie de mummie*, *Hoe overleef ik* […]), andere titels zijn al een beetje vergeten (*Voor wie doe jij een moord? door Izzy Love; Sofie en de pinguïns*). Ook wordt er regelmatig verwezen naar sites en organisaties, die niet meer bestaan: het Nederlandse socialemediaplatform Hyves was bijvoorbeeld jarenlang 'Mediapartner' van de Kinderjury. In oktober 2013 ging Hyves failliet en in het eerste kwartaal van 2014 verdween het logo van de kinderjurywebsite dan ook van de pagina en kwamen de logo's van Twitter en Facebook.

Historische sensatie van webcollecties

De historische sensatie wordt nog groter als je sites in de webcollectie vindt, die niet meer bestaan. Soms omdat organisaties, redacties en individuen met sites stopten (zoals Kinderboekenmarkt.nl), soms omdat de internetprovider zelf niet meer bestaat, zoals XS4ALL, of geen homepages meer host, zoals KPN sinds 2023. Veel van dat soort sites heeft de KB afgelopen jaren weten te harvesten en hoewel ze vaak dus pas recent binnengehaald zijn, geven ze een uitstekend beeld van het vroege internet, omdat deze sites vaak al twintig jaar oud zijn, maar jarenlang een slapend bestaan hebben geleid.
Een voorbeeld is *Puk en Muk*, een site die een soort eerbetoon is aan deze reeks kinderboeken, die vanaf 1927 zijn uitgegeven. Het is een prachtig voorbeeld van een site gemaakt door een fervente verzamelaar die al zijn specifieke kennis (met talloze scans van omslagen, foto's en historische documenten) wereldkundig maakte via het web en daar een groter publiek mee kon bereiken dan via een lokaal museum, of een in eigen beheer uitgegeven boek.
Andere voorbeelden van kinderboekensites, die een typerend tijdsbeeld geven en vaak alweer verdwenen zijn van het liveweb, komen uit de coronaperiode. De gevestigde uitgevers konden niet zo snel schakelen, maar juffen en meesters die een beetje digitaal onderlegd waren, begonnen vanwege het gedwongen thuisonderwijs al snel met hun eigen online lespakketten. Ook kwamen zij met sites waarop boekjes over corona te downloaden of te bestellen waren, zoals *De corona's op gezinsvakantie* en *Sem blijft thuis*. Later volgden ook de grotere uitgevers met dit soort boekjes zoals *Het verhaal van Noor en het coronavirus* (Uitgeverij Balans). Al deze uitgaven zijn online niet meer te vinden, maar wel nog in de KB-webcollectie.
Om in de toekomst de 21e eeuw te kunnen begrijpen en te zien hoe gebeurtenissen, zoals bijvoorbeeld de coronapandemie werden beleefd, of in kinderboeken werden behandeld is het bewaren van dit soort *born digital* content essentieel. Dat is net zo belangrijk als het bewaren van de fysieke publicaties, zowel vanwege de unieke inhoud, als vanwege de toenemende historische sensatie die men erbij kan ervaren.

Naschrift redactie

Een versie van deze tekst verscheen eerder in *De Boekenwereld*.

Eén bibliotheekorganisatie voor de Zuid-Hollandse eilanden

Fusie markeert nieuw

Per 1 januari 2025 zijn de Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta en Bibliotheek de Boekenberg gefuseerd. Ze gaan samen verder onder de naam: de Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden. Wat waren redenen voor de fusie? En wat zijn de ambities van de nieuwe organisatie? Victor Thissen, directeur-bestuurder van de nieuwe fusiebibliotheek, vertelt.

TEKST: FEMKE VAN DEN BERG • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Foto: Fotografie de Roo

Victor Thissen, directeur-bestuurder van de nieuwe fusiebibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden: 'Begin 2023 heb ik tegen beide Raden van Toezicht gezegd: het is tijd. Ik ga op papier zetten hoe een eventueel fusietraject eruit zou kunnen zien. Een fusie lag gezien de bestaande samenwerking het meest voor de hand.'

hoofdstuk

Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta en Bibliotheek de Boekenberg hebben een lange geschiedenis als samenwerkingspartners, weet Victor Thissen. In 2014 trad hij aan bij de Boekenberg als (interim) directeur-bestuurder. En twee jaar later ook bij de "buurman": de Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta. 'Ik verdeelde mijn tijd: ongeveer twintig uur per week was ik in touw voor de Boekenberg en twintig uur voor Zuid-Hollandse Delta. Die twee trokken toen al veel samen op. Van de Raden van Toezicht van beide organisaties kreeg ik de opdracht om deze samenwerking verder te verbeteren en te intensiveren.'

Samenvoeging van teams

Een voorbeeld van intensievere samenwerking was de oprichting van het gezamenlijke team Jeugd en Educatie. 'In het werkgebied van, toen nog, de Boekenberg en Zuid-Hollandse Delta zitten zo'n honderd basisscholen. Die maken allemaal gebruik van de Bibliotheek *op school*. In 2018 heb ik tegen de teamleiders gezegd: ga eens kijken in hoeverre we de twee jeugdteams van beide bibliotheken bij elkaar kunnen voegen', blikt Thissen terug. 'Toen ontstond er één team, met 25 professionals: leesconsulenten en onderwijsspecialisten. Dit verzorgt inmiddels de complete dienstverlening aan de jeugd van 0-18 jaar, in Voorne-Putten en op Goeree-Overflakkee. We worden nu gezien als innovatieve en deskundige partner voor het hele onderwijsveld.'

Grenzen aan de samenwerking

Thissen vertelt dat de twee bibliotheekorganisaties steeds vaker tegen de grenzen van hun samenwerking op liepen, onder meer op het gebied van aansturing en werkgeverschap. 'Collega's in één team hadden dezelfde rol en functie, maar verschillende arbeidsvoorwaarden en werkafspraken, puur en alleen omdat de ene collega bij De Boekenberg op de payroll stond en de andere bij De Zuid-Hollandse Delta. Dat is niet praktisch en ging op den duur wringen.'
De directeur-bestuurder vervolgt: 'Bovendien merkten beide organisaties dat het lastiger werd om nieuwe collega's te vinden en te binden. Terwijl dit wel nodig is. De bibliotheek groeit naar een maatschappelijk-educatieve voorziening. Dat vraagt om collega's met specifieke bagage, bijvoorbeeld in het sociaal domein. Maar die zijn soms moeilijk te vinden in een overspannen arbeidsmarkt. Zeker als je als organisatie vooral kleine contracten kunt bieden. Probeer bijvoorbeeld maar eens een datamarketeer of HR-adviseur te vinden voor 16 uur per week. Terwijl: de goede mensen binnenhalen en binden is natuurlijk wel van groot belang voor de kwaliteit van je dienstverlening.'
Tot slot begon het ook steeds meer te knellen dat de twee bibliotheekorganisaties een eigen ICT-infrastructuur hadden, vertelt Thissen, en aparte financiële en administratieve processen.

Startschot

Om de voordelen van de samenwerking te blijven benutten én in de toekomst de ambities en doelen van beide bibliotheekorganisaties te kunnen realiseren, werd een fusie welhaast onvermijdelijk, betoogt Thissen. 'Begin 2023 heb ik tegen beide Raden van Toezicht gezegd: het is tijd. Ik ga op papier zetten hoe een eventueel fusietraject eruit zou kunnen zien. Toen is er nog wel gevraagd: 'Willen we dat nu echt, zijn er geen andere mogelijkheden?' En natuurlijk, je kunt andere samenwerkingsvormen overwegen. Maar een fusie lag gezien de bestaande samenwerking het meest voor de hand.'
Er lag geen bezuiniging aan deze stap ten grondslag, benadrukt Thissen. 'Wat niet wil zeggen dat er niet ook financiële redenen waren. Zo konden de organisaties hierdoor geld vrijspelen om bijvoorbeeld de transitie van de bibliotheek tot maatschappelijk-educatieve organisatie een extra impuls te geven.'

Geen grote hobbels

In april 2023 was de formele aftrap van het fusietraject. In een strandtent, in het bijzijn van alle 85 medewerkers. 'De meesten hadden de fusie zien aankomen', zegt Thissen. Een veelgehoorde reactie was: 'Hè hè, eindelijk komt het ervan.' Collega's van beide organisaties zagen de meerwaarde wel.'
Terugblikkend stelt Thissen dat er geen enorme obstakels zijn geweest tijdens het fusietraject. 'Het is soepel verlopen. Het scheelde natuurlijk dat ik al directeur-bestuurder was van beide organisaties. Medewerkers hadden vertrouwen in mij en de beide managementteams. Daarnaast hadden we een goed begeleidingsteam, bestaande uit externe adviseurs op het gebied van organisatie, ICT en HR. Ook een vitaliteitscoach maakte deel uit van het team. Bij die laatste konden medewerkers terecht met vragen over bijvoorbeeld de werk-privébalans. Verder hebben we gedurende het hele proces veel geïnvesteerd in draagvlak en betrokkenheid bij medewerkers, onder meer met goede interne communicatie.'

Gevolgen voor medewerkers

Hoewel de medewerkers in beginsel positief tegenover de fusie stonden, leefden er ook wel wat vragen, vertelt de directeur-bestuurder. 'De personeelsvertegenwoordigingen (pvt's) van beide organisaties wilden weten wat de fusie concreet voor werknemers zou betekenen. Al snel heb ik duidelijk kunnen maken, dat er naar aanleiding van de fusie geen gedwongen ontslagen zouden vallen.'

Thissen vervolgt: 'Wel hebben we de organisatie opnieuw ingericht en een nieuw functiehuis gebouwd. Dit was, samen met het formatieplan, een belangrijk onderdeel van de personele transitie. De fusie betekende voor sommige collega's dat ze een andere functie kregen. De meeste, zeker in de frontoffice, bleven echter wel werken op dezelfde vertrouwde locatie.'
De fusie heeft ook tot gevolg dat de twee pvt's nu opgaan in een ondernemingsraad. 'De twee Raden van Toezicht zijn eveneens in elkaar geschoven', zegt Thissen. 'Dat is goed verlopen, met oog voor vertegenwoordiging vanuit het hele werkgebied.'

Drie gemeenten

Thissen vertelt dat er – voor, tijdens en na het fusietraject – uiteraard gesprekken zijn geweest met de betrokken gemeenten: Nissewaard, Goeree-Overflakkee en Voorne aan Zee (een nieuwe fusiegemeente die Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne omvat). 'Het contact met de gemeenten was goed, is goed en we doen er alles aan om het goed te houden', zegt Thissen. 'Ze zijn vanaf het begin meegenomen in het traject. Maar de gemeenten hebben niet aan de fusie meebetaald. Wíj wilden immers fuseren. En we hebben dit dus ook zelf gefinancierd.'
Thissen benadrukt dat 'het financiële aspect' voor de drie gemeenten wel van groot belang is. 'De gemeente die meer bijdraagt per inwoner, wil natuurlijk niet dat de subsidie wegstroomt naar de dienstverlening in een andere gemeente. Maar we hebben hier ervaring in, omdat de Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta ook al te maken had met meerdere gemeenten. Het begint met financiële transparantie; daar zijn we scherp op.'
De directeur-bestuurder meldt dat hij druk bezig is met het opstellen van een 'vrij stevige' samenwerkingsovereenkomst tussen de drie gemeenten en de bibliotheek. 'Hierin is het belang van een constructieve en duurzame relatie vastgelegd en worden de gezamenlijke – financiële – afspraken en spelregels voor meerdere jaren opgenomen', legt hij uit. 'De overeenkomst is nog niet ondertekend. Maar ik heb er alle vertrouwen in dat dit goed gaat komen.'
[Small head] Voornaamste ambitie: een betere dienstverlening
Nu de fusie een feit is, begint het bibliotheekwerk in Voorne-Putten en Goeree-Overflakkee aan een nieuw hoofdstuk. 'In de tweede helft van 2025 gaan we het eerste meerjarenbeleidsplan opstellen', zegt Thissen. 'De nieuwe bibliotheekorganisatie heeft als voornaamste ambitie om een betere dienstverlening te bieden aan de 220.000 inwoners uit het hele werkgebied. Door de krachten te bundelen, kunnen we onze diensten naar een hoger niveau tillen.'
Dit betekent overigens niet dat de dienstverlening onmiddellijk zal worden uitgebreid, licht hij toe: 'Als ik de keus moet maken tussen nieuwe diensten of de huidige dienstverlening verbeteren, kies ik voor het laatste. We streven vooral naar een grotere waarde van wat er al is. Concreet betekent dat: meer bereik en meer gebruik. Dus bijvoorbeeld méér mensen op het IDO-spreekuur, méér cursisten van het DigiTaalhuis, méér uitleningen, méér deelnemers aan activiteiten.'
Hoe dit te bereiken? Thissen geeft een concreet voorbeeld. 'We hebben als Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden 48.000 leden. Dat is best veel. Dit komt mede, doordat we een gratis basisabonnement hebben voor de doelgroep tot dertig jaar. De houders van zo'n gratis basisabonnement hebben dit ooit genomen, omdat ze het nodig hadden voor bijvoorbeeld deelname aan een cursus of om boeken te lenen. Een flink aantal komt vervolgens vaker terug. Maar dat geldt niet voor iedereen. Het blijft een uitdaging om alle mensen die zo'n abonnement bezitten naar de bibliotheek te krijgen. Daar blijven we op inzetten, onder andere door meer te sturen op gedrag en data. En door de doelgroep (nog) actiever te betrekken bij de invulling van de dienstverlening en organisatie van activiteiten.'

Nieuwe collega's en professionalisering van processen

Een doel van de fusie is ook om een aantrekkelijker werkgever te kunnen zijn. Wat dat betreft gaat het de goede kant op, ziet Thissen. 'We hebben inmiddels een aantal nieuwe medewerkers kunnen aantrekken; we zijn nu met 99 collega's. Ook bieden we meer perspectief aan individuele werknemers. Zij kunnen zich makkelijker specialiseren of doorgroeien binnen de organisatie.'
Verder is een ambitie om de bedrijfsvoering te professionaliseren, zodat de organisatie efficiënter kan zijn en sneller en beter kan inspelen op veranderingen in de omgeving. 'We zijn eerst begonnen met harmoniseren. Afdelingen en processen van beide organisaties hebben we in elkaar geschoven', vertelt Thissen. 'Dit leidt tot meer efficiency en intern gebruiksgemak. Maar we grijpen de fusie ook aan om meteen een verbeterslag te maken. Dan gaat het onder meer over strategisch HR-beleid, ICT-infrastructuur, financieel-administratieve processen, datagebruik, impact meten, informatieveiligheid, governance. Als grotere organisatie kun je daar meer tijd en aandacht voor vrijmaken.'
[Small head] Betere samenwerkingspartner
Tot slot moet de fusie er ook toe leiden dat de bibliotheek een sterkere partner zal zijn voor maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven, stelt Thissen. 'Regionale instellingen hoeven nu nog maar met één partij afspraken te maken, als ze willen samenwerken. We verwachten bovendien dat we door de fusie beter kunnen inspelen op de behoeften van lokale en regionale gemeenschappen, want we worden steeds slagvaardiger naar buiten toe. De verwachting is dat we meer initiatieven en projecten kunnen gaan realiseren, want onze uitvoeringskracht is vele malen groter dan voorheen. We hebben nu immers meer kennis en kunde in huis, kunnen flexibeler mensen inzetten en sneller reageren op vragen.'

Elf vestigingen

Voor de fusie telden de bibliotheekorganisaties samen tien vestigingen in Brielle, Heenvliet, Hellevoetsluis, Middelharnis, Oostvoorne, Ouddorp, Oude-Tonge, Rockanje, Spijkenisse en Zuidland. Deze blijven bestaan en houden hun vertrouwde namen. 'Zuid-Hollandse Eilanden is de overkoepelende organisatienaam. Bekende locatienamen, zoals de Boekenberg, Het Diekhuis en het Cultuurhuis, blijven we gewoon gebruiken', aldus Thissen.
Ook komt er binnenkort een nieuwe vestiging bij in het centrum van Hellevoetsluis. 'Deze is gerealiseerd met SPUK-gelden', vertelt

De locaties van de Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden.

Thissen. 'In Hellevoetsluis hebben we overigens al een vestiging, maar die zit in de historische vesting aan de rand van de stad. We merken dat we daar niet de doelgroep bereiken, die we willen bereiken met onze sociaal-maatschappelijke activiteiten. De nieuwe locatie, midden in het winkelcentrum, moet daar verandering in brengen. Het wordt een kleine vestiging, met een kleine collectie. De nadruk ligt er, zoals gezegd, op onze sociaal-maatschappelijke functie, met onder meer een IDO, spreekuren, cursussen en een belangrijke rol voor de ontmoeting. Ook onze maatschappelijke partners zijn uitgenodigd gebruik te maken van de ruimte. De reacties zijn enthousiast en positief.'

Reacties van klanten

Hoe waren de reacties van klanten en bezoekers op de fusie? 'We hebben eigenlijk niet zoveel terug gehoord. Misschien heeft dit ermee te maken dat er voor klanten niet veel verandert?', oppert Thissen. 'Of de reacties komen nog, want de fusie is immers pas sinds kort een feit.'

Hij vertelt dat klanten wel positief hebben gereageerd op de aangepaste tarieven. 'Daar waar geharmoniseerd moest worden, was steeds de vraag: kiezen we voor gunstiger pakket voor klant of voor meer inkomsten voor onszelf? En dan beslisten we altijd in het voordeel van de klant. Dat past bij onze ambitie toe te werken naar een gratis basisabonnement voor iedereen.'

Optimale grootte?

Thissen constateert dat de bibliotheeksector er de laatste decennia nog nooit zo goed heeft voorgestaan als in 2025, ook financieel. 'Nu is het moment gekomen om door te pakken', vindt hij. 'Dit betekent met name: waarmaken wat we zeggen. We beloven veel met z'n allen, maar we moeten laten zien dat bijvoorbeeld zo'n IDO een succes wordt. Ook om te voorkomen dat er over tien jaar gezegd wordt: wat is er eigenlijk met al dat geld gebeurd?'

De directeur-bestuurder gaat verder: 'Het is belangrijk dat we goed onze rol in de samenleving gestalte kunnen geven. Leren van elkaar en samenwerken zijn daarbij essentieel. Want samen kunnen we uiteindelijk een betere dienstverlening leveren.'

Dat brengt Thissen tot de volgende vraag: 'Hoe groot zou een Nederlandse bibliotheekorganisatie idealiter moeten zijn om optimaal gestalte te kunnen geven aan de rol, die de maatschappij ons heeft toebedacht? Daar ben ik oprecht nieuwsgierig naar, vooral ook omdat ik ervan overtuigd ben dat we elkaar hard nodig hebben. Het is iets wat ik graag met collega-directeuren bespreek. Bijvoorbeeld in het Rijnmondoverleg, waarin bibliotheekdirecteuren uit onze regio participeren. Maar eigenlijk zou dit een gespreksonderwerp moeten zijn voor álle bibliotheekorganisaties.'

De kunst van creatieve contacten leggen in Bibliotheek Waterland

Kunst en Koffie: maandelijkse kunstzinnige inspiratie in Volendam

Twee van de pijlers van de Nederlandse bibliotheken – "kunst en cultuur" en "ontmoeting en debat" organiseren - hebben bij de locatie Volendam van Bibliotheek Waterland een creatieve draai gekregen. Maandelijks komt daar een groep geïnteresseerde toehoorders luisteren naar een van de drie "Oude Meesters" die hun kennis over de kunst delen. Met daarbij een kopje koffie. Maar ere wie ere toekomt, vindt zowel Femke Frantzen (teamleider Aanbod & Ontwikkeling bij Bibliotheek Waterland) als Jannig Kwakman (kunstenares en Oude Meester): het was de cultuurcoördinator van de gemeente Waterland die het initiatief nam voor het ontstaan van Kunst en Koffie.

TEKST: LINDA VAN PELT • IDEE: FATIMA ESSABANI
ILLUSTRATIE: SHUTTERSTOCK

Kunstzinnig Volendam

'De gemeente heeft nogal wat kernen, zoals Warder, Beets, Middelie, Oosthuizen en natuurlijk Edam-Volendam,' stelt Femke Frantzen. 'Toen Frank Bond, de toenmalige cultuurcoördinator Edam-Volendam, zo'n vijf jaar geleden opperde om wat actiever aan de slag te gaan met het organiseren van ontmoetingen tussen inwoners uit de gemeente Waterland, dachten wij bij de bibliotheek vrijwel meteen in de richting van kunst en cultuur. Een regelmatige activiteit rond kunst leek ons een leuke ingang. Zeker omdat Volendam nogal een kunstzinnige gemeente is, waar nog steeds veel kunstenaars wonen. En daar zijn ze trots op.'

Klei

Als er iemand is die de kunst beheerst om meer te vertellen over de creatieve historie en huidige kunstzinnige activiteiten in Volendam, is het wel Jannig Kwakman. Zij is actief betrokken bij de zogeheten "Oude Meesters", een cultureel seniorenproject in Edam-Volendam *(met onder meer een aanbod van creatieve workshops voor vitale senioren tot op maat gemaakte activiteiten voor ouderen in zorgcentra, red.)*
In haar jonge jaren deed Jannig de lerarenopleiding handvaardigheid en studeerde ze aan de Academie voor Beeldende Vorming te Amersfoort. 'Naast kunstgeschiedenis hadden wij ook veel praktische vakken op de opleiding, zoals werken met leer,

hout, metaal of keramiek.' Haar favoriete materiaal – klei – is ze altijd trouw gebleven. Nog steeds is ze een praktiserend "beeldhouwer die met klei werkt", zoals ze plastisch omschrijft. 'Rond mijn studietijd in de zeventiger jaren was er een ware revolutie in het onderwijs, de Mammoetwet, waardoor onder andere handenarbeid een verplicht lesonderdeel werd.'
Zelf heeft Jannig jarenlang voor de klas gestaan. Met plezier. En een beetje in hetzelfde kader staat ze nu een paar keer per jaar in de bibliotheek in Volendam om te vertellen over kunst. 'Dit is gemakkelijker dan voor de klas staan. Leerlingen moet je echt veroveren, maar in de bibliotheek komen de toehoorders vrijwillig. Zij willen écht iets te weten komen en ik vertel graag over wat ik weet. Dat is misschien het "juffenschap" in mij. Soms zijn er ook mensen die meer weten en mij verbeteren. Dat is geen probleem, zo leer ik zelf ook nog wat,' klinkt het als de vrouw die niet alleen met de handen, maar ook met de spreekwoordelijke benen in de klei staat: monter en nuchter.

Bladerboeken of iPad

'Ook in onze bibliotheekcollectie is kunst een belangrijk thema,' stelt Femke. 'Een paar jaar terug hebben we geïnvesteerd in kostbare, grote kunstboeken, die we laten rouleren langs de verschillende vestigingen, zodat de bezoekers in de aangesloten gemeenten er op hun gemak in kunnen bladeren. Onder andere boeken van beeldend kunstenaar David Hockney, fotograaf Helmut Newton, schilderes Frida Kahlo, architect Kuma of kunstfotografie in Japan en het Amazonegebied.' Verder organiseert de bibliotheek bijpassende activiteiten, zoals een workshop om met een iPad een digitaal kunstwerk te maken in de stijl van David Hockney.
En sinds vijf jaar is er dus nu ook de maandelijkse "Kunst en Koffie", iedere derde dinsdagmorgen van de maand van tien tot half twaalf. 'Maar het loopt altijd uit,' aldus Femke. 'Dat komt deels door het enthousiasme van zowel sprekers als toehoorders. Maar ook door het flexibele en interactieve karakter van de bijeenkomsten. We hebben bewust niet gekozen voor een statische tafeltjesopstelling. Er is nu volop gelegenheid en ruimte voor dialoog om aan te moedigen, dat mensen met elkaar in gesprek gaan. Elkaar ontmoeten was immers ook de uitgangsgedachte. Kunst en Koffie is uitgegroeid tot een levendig geheel, met een vaste kern bezoekers van zo'n 25 tot 30 per keer.'

Meesterlijke vrijdenkers

Jannig is blij met de vrijheid die ze heeft bij de keuze van onderwerpen voor Kunst en Koffie.
'Dat stimuleert om jezelf uit te dagen om iedere keer weer met iets nieuws te komen. Dat is goed, want je moet jezelf blijven inspireren, als je ouder wordt. Inspelend op de locatie vind ik het leuk om aandacht te besteden aan kunst in de lokale kerken of aan Volendamse kunstenaars met een geheel eigen stijl. Maar ik heb ook weleens een presentatie gehouden over het landschap in de kunst en andersom: de kunst in het landschap. Denk daarbij bijvoorbeeld aan Stonehenge in Engeland of andere bijzondere bouwsels. De voorbereiding van zo'n presentatie is altijd een heel werk, want je moet wél wat te vertellen én te laten zien hebben. Ik verzamel veel bijbehorende plaatjes en maak daarvan een PowerPoint-presentatie en vind het dan ook erg belangrijk, dat de apparatuur in de bibliotheek het goed doet.'
Voor die technische faciliteiten én de bijbehorende koffie (of thee) zorgen de bibliotheekmedewerkers.
Er zijn drie Oude Meesters die om beurten de maandelijkse presentatie verzorgen. Een van Jannigs collega's is Kees Molenaar, die zich na zijn pensionering (vanuit het onderwijs) nog meer is gaan verdiepen in de kunst, waarin hij altijd al veel interesse had. Bij Kunst en Koffie praatte hij onder andere over de invloed van de Griekse Mythologie op schilders en over schilderijen met voorstellingen van verhalen uit het Nieuwe Testament. De derde Oude Meester is Julie Hengeveld, kunsthistorica en conservator van het Edams Museum. Zij trakteerde de bezoekers van Kunst en Koffie onder andere op uitgebreide achtergrondinformatie over de schilders Frida Kahlo en Gustav Klimt.

Vrouwen in beeld

Jannig Kwakman was gedurende 20 jaar conservator van de kunstcollectie van Hotel Spaander in Volendam.
Vanuit die kennis en ervaring kan ze ook heel wat kunstzinnige inspiratie putten. 'Wat veel mensen tegenwoordig niet meer weten, is dat Volendam rond 1900 een bruisend kunstenaarscentrum was. Leendert Spaander en zijn vrouw Aaltje nodigden in Hotel Spaander internationale kunstenaars uit. Zij mochten er gratis verblijven, onder de voorwaarde dat ze een kunstwerk achterlieten.'
De karakteristieke Volendamse houten vissershuisjes en de netten die te drogen hingen, waren voor veel kunstenaars de perfecte pittoreske plek om te schilderen. *En plein-air*, benoemt kunstenares Jannig in jargon de techniek om ter plekke in de buitenlucht met doek en penseel aan de slag te gaan.
Tijdens haar meest recente presentatie voor Kunst en Koffie eind maart gaf ze de hoofdrol aan de Russische kunstenaar, die een tijdje in Volendam verbleef, Wassily Kandinsky. 'Ik kwam op dat idee tijdens een bezoek aan een museum in München met een collectie van abstracte schilderijen van Der Blaue Reiter, een groep expressionistische kunstenaars aan het begin van de 20e eeuw. Uit interesse heb ik me hierin wat verder verdiept. En niet in Kandinsky alléén. Ook in zijn vriendin Gabriele Münter, die ook in Volendam schilderde, en nog veel meer vrouwelijke kunstenaars zoals Marianne von Werefkin. Want het is toch op zijn minst raar dat zij vaak zo onderbelicht blijven in de kunst, terwijl ze wel degelijk actief zijn!'

Naschrift redactie

Deze artikelenreeks is tot stand gekomen in samenwerking met Fatima Essabani, lid van de SPN-kerngroep Leven Lang Ontwikkelen. Zij zet zich namens SPN in om maatschappelijke en culturele activiteiten meer aandacht te geven en zo bibliotheken door het hele land te inspireren. *Fatima: 'Vijf jaar Kunst en Koffie! Wauw! Dat laat wel zien hoe groot de belangstelling is voor kunst met ruimte voor ontmoeting en verdieping. Met lokale experts faciliteert Bibliotheek Waterland deze leerzame, toegankelijke kunstactiviteiten.'*

Meer informatie

- Zie ook: oudemeestersedamvolendam.nl
- Meer informatie over de vroegere kunstenaarskolonie Volendam staat in het boek *Ontdekking van Holland*, geschreven door Jan Brokken. (ISBN: 9789045050157)

Johanna Somers van De Schrijverscentrale:

‘De bibliotheek is helemaal terug als organisator van schrijversbezoeken’

Een schrijversbezoek is na corona helemaal terug. Ook bij bibliotheken en de boekhandel. Toch is De Schrijverscentrale nog lang niet tevreden. In het nieuwe beleidsplan kondigt het de werving aan van nieuwe doelgroepen, waaronder het mbo. Een gesprek met directeur-bestuurder Johanna Somers.

TEKST: MAARTEN DESSING • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

De Schrijverscentrale bemiddelde in 2024 bij meer optredens, lezingen en workshops van de aangesloten makers dan in de tien jaar daarvoor. 5.753 Schrijversbezoeken, om precies te zijn. En daar blijft het niet bij, vertelt directeur Johanna Somers. Nadat de afgelopen jaren de focus lag op uitbreiding van het aantal soorten makers waarvoor de organisatie bemiddelt, gaat De Schrijverscentrale in de nieuwe beleidsperiode 2025-2028 makers op nog meer podia een plek geven. Niet voor niets heet het beleidsplan *In alle haarvaten van de samenleving*.

Waarom zit het schrijversbezoek in de lift?
'We werken meer aan onze naamsbekendheid. En als De Schrijverscentrale meer *top of mind* is, ook bij de doelgroepen waarvoor wij traditioneel werken – bibliotheek, boekhandel, onderwijs –, zullen ze sneller op het idee komen om een schrijver uit te nodigen. Daarnaast hebben we in het onderwijs geprofiteerd van de subsidieregeling masterplan basisvaardigheden. Bibliotheken kunnen subsidie aanvragen om een bibliotheek op school (dBos) te openen. Daaraan zit een vast budget gekoppeld voor een schrijversbezoek.'

Hoe werken jullie aan de naamsbekendheid?
'De afdeling communicatie is uitgebreid naar drie vaste medewerkers. Voor 2022 was dat er nog maar één plus een freelancer. En dit is nog maar het begin. Eind vorig jaar hebben we al een advertentiecampagne gedraaid in de podcasts *BoekenFM* en *Betrouwbare Bronnen*. Later dit jaar wordt de website vernieuwd, waar iedere doelgroep een eigen plek krijgt met inspiratie en tips. En we ontwikkelen momenteel nieuw promotiemateriaal. Een van de drie medewerkers richt zich bovendien specifiek op de acquisitie van nieuwe doelgroepen. We voeren nu veel kennismakingsgesprekken om hun wensen en behoeften te inventariseren.'

Bij welk type organisator zit vooral de groei?
'Het meeste bij het onderwijs dankzij de genoemde subsidieregeling. Dat verwachtten we ook van tevoren. Maar toen we eenmaal alle cijfers goed op een rij hadden, bleek dat we op alle fronten plusjes hebben geboekt. Heel bemoedigend.'

Waar zit de potentie bij bibliotheken?
'Sinds de bibliotheken meer geld krijgen, weten ze ons weer beter te vinden. Als doelgroep zijn ze helemaal teruggekomen; daar zijn we erg blij mee. Maar het is niet nodig om op bibliotheken koude acquisitie te doen. De negen mensen die hier de hele dag aan het bemiddelen zijn, werken al erg hard om al die contracten af te sluiten – gemiddeld meer dan vijftien per dag, de weekenden meegeteld. Naast de klassieke lezingen zijn er bij bibliotheken diverse schrijversbezoeken over maatschappelijke of sociale onderwerpen, vaak georganiseerd in samenwerking met lokale verenigingen en organisaties. En we zien veel aanvragen van leesconsulenten voor schrijversbezoeken in het onderwijs.'

Hetzelfde geldt voor het onderwijs?
'Ja. Wel willen we schrijvers meer inzetten in de zaakvakken. We zijn al begonnen met "Geschiedenisschrijver in de les" in samenwerking met de *Maand van de Geschiedenis*. Daar liggen nog meer mogelijkheden. Maar het kost tijd om dat op te bouwen, omdat je eerst relaties moet opbouwen en een database van contactpersonen moet aanleggen. Dat is echt van onderaf tijgeren.'

Betekent de groei van het aantal boekingen automatisch dat meer schrijvers via De Schrijverscentrale optreden?
'Ook dat. Ongeveer 900 verschillende schrijvers zijn vorig jaar voor ons op pad gegaan. Sommige schrijvers zijn natuurlijk populairder dan anderen. De gewildste schrijvers gaan drie, vier keer per week via ons het land in. Ruim de helft van het aantal organisaties die ons benaderen, weet ook al wie ze willen hebben. Maar voor de andere lukt het heel goed om hen te adviseren. Ook proberen we in de communicatie bewust de diversiteit van ons aanbod beter te laten zien. Via de campagnes die ik net noemde, zoals *80 jaar Vrijheid*, kunnen we bijvoorbeeld een bredere groep makers in de schijnwerpers zetten.'

De afgelopen beleidsperiode kunnen organisaties voor meer typen makers bij De Schrijverscentrale terecht: stripmakers, spoken word-artiesten, selfpublishers. Hoe groot is de belangstelling voor deze groepen?
'Spoken-wordartiesten worden veel gevraagd, vooral in het voortgezet onderwijs. De bemiddeling voor stripmakers die we in 2023 in ons aanbod hebben opgenomen, groeit mondjesmaat. Maar: het groeit.'

En schrijvers die hun eigen werk zelf uitgeven?
'Dat gebeurt nog sporadisch. Er is een aparte ballotage voor, omdat je niet het modelcontract als kwaliteitsstandaard kunt gebruiken. We laten daarom óf een redacteur naar hun werk kijken óf beoordelen het werk aan de hand van een aantal criteria, zoals boekverkoop. Misschien kijkt deze groep op tegen de tocht, die ze moeten afleggen om in ons bestand te worden opgenomen. Toen eind vorig jaar een aantal begonnen aan dit traject, was er een die zich snel terugtrok. Maar ook dat is een aanname. Ik denk ook dat we nog niet zo bekend zijn bij deze groep.'

En organisaties kiezen vast vaker voor een bekende, gearriveerde schrijver?
'Dat zou kunnen. Maar er zijn nog zo weinig *selfpublishers* in ons bestand dat we daar niets zinnigs over kunnen zeggen.'

Heeft De Schrijverscentrale met deze laatste groep inmiddels alle literaire makers in de breedste zin van het woord aan zich gebonden? Voor zover ze uiteraard willen optreden.
'Dat denk ik wel: alle schrijvers die voldoen aan kwaliteitscriteria. Al weet je nooit of wij misschien een interessante groep compleet over het hoofd zien. Als iemand ons daarop wijst, staan we er zeker voor open om na te denken, wat wij voor hen kunnen doen. Ook bereiken wij niet iedere groep even goed. Zo hebben wij zeker vertalers in ons bestand, maar werken we nu aan een regeling in samenwerking met *het Nederlands Letterenfonds*,

Foto: Chris van Houts

Foto: Martijn Beekman

Auteur Bregje Hofstede (*Oersoep, December, Drift, Slaap vatten, De hemel boven Parijs*) ontmoet scholieren in een bibliotheek.

waarbij uitgevers een voucher krijgen voor één optreden van een vertaler, als zij die naam op het omslag zetten. Zo maken we vertalers zichtbaarder en worden ze interessanter om uit te nodigen. Maar bij elkaar vertegenwoordigen wij inmiddels een gigantische groep: 1.818 schrijvers hebben op dit moment een actief profiel. Op een totaal van ruim vijfduizend schrijvers.'

De Schrijverscentrale is daarmee de enige organisatie die alle makers verenigd. Is daar meer mee te doen dan alleen voor hen bemiddelen?
'Daar gaan we naar informeren op de Schrijversdag die we dit jaar weer zullen organiseren. Is er behoefte aan meer onderling contact binnen deze gemeenschap? En waarover dan? Op die dag zal ook een sessie zijn over de artistieke vrijheid: voor het schrijven en voor het optreden. Het is interessant om in zo'n diverse groep te bespreken hoe het daarmee gaat.'

In 2022 startte De Schrijverscentrale het programma *Schrijvers over Thema's*. Vanuit het idee dat schrijvers een eigen kijk hebben op een maatschappelijk thema zijn ze actief onder de aandacht gebracht bij overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Hoe loopt dat?
'Een substantieel aantal gaat inmiddels naar waterschappen, advocatenkantoren, de belastingdienst, gemeenten om ze te helpen bij kwesties als diversiteit en inclusie. In 2024 waren dat ruim honderd optredens. Dat klinkt nog niet veel, maar ook dit hebben we van de grond af op moeten bouwen. Je moet ontzettend veel aan acquisitie doen – en blijven doen. Maar op een gegeven moment gaat dat lopen. Pas sinds kort beginnen organisaties en ook bedrijven ons spontaan te benaderen.'

Voor *Schrijvers over Thema's* werken jullie trouwens samen met bibliotheken, las ik in het beleidsplan.
'Dat klopt. Bibliotheken die aan commerciële zaalverhuur doen, zoals in Rotterdam en Amsterdam, bieden hun afnemers actief ook schrijvers aan, die lezingen kunnen geven over onderwerpen

als diversiteit en inclusie of duurzaamheid. Bedrijven maken daar eerlijk gezegd nog niet veel gebruik van.'

En dan willen jullie nog meer doelgroepen benaderen. Waarom?
'Als wij, zoals we ambiëren, in alle haarvaten van de samenleving zijn, kunnen wij nog beter het lezen bevorderen. Daar heeft iederéén baat bij. De samenleving zelf natuurlijk, maar ook alle schakels in de keten – van schrijver tot bibliotheek, van boekhandel tot uitgeverij – profiteren daarvan: het vergroot het publiek voor het boek.'

Afgaande op het beleidsplan is de voornaamste doelgroep: het mbo.
'Het is een van onze focusdoelgroepen, omdat op dit moment een heel groot percentage van het mbo afkomt, die niet taalvaardig genoeg is om zich te redden in de samenleving. Daarom moeten studenten tijdens de opleiding geholpen worden om taalvaardiger te worden. En een schrijversbezoek, is enkele jaren geleden al in wetenschappelijk onderzoek aangetoond, helpt daarbij. Omdat een bezoek leidt tot een piek in het leesplezier.'

Maar De Schrijverscentrale richtte zich altijd al op het onderwijs. Viel het mbo daar dan buiten?
'O nee. We hebben ons altijd ook op het onderwijs na de middelbare school gericht, maar het heeft ons nooit echt gevonden. Van oudsher is de helft van het aantal bemiddelingen voor het onderwijs, maar vorig jaar ging bijvoorbeeld 2.377 keer een schrijver naar een basisschool en maar 84 keer naar het mbo. Echt een fractie van het totaal. Dat kunnen we niet zomaar over onze kant laten gaan. We moeten ervoor zorgen dat het mbo ons beter vindt.'

Hoe?
'Het begint ook hier met contact te leggen. En ja, ook hier zo eenvoudig als je het je voorstelt. Zo staan we in april op de Docentendag van *ProDemos*, waar veel docenten burgerschap zijn, om e-mailadressen te verzamelen. Ook hebben we de recente overgang naar het RvT-model gebruikt om in die nieuwe Raad van Toezicht iemand te benoemen uit die wereld, zodat we directe toegang hebben tot relevante informatie. Maar het is niet eenvoudig. De grootste uitdaging is de enorme versnippering. Eén ROC *(Regionaal Opleidingscentrum. Hier worden mbo-opleidingen aangeboden, red.)* is in feite een moloch, waarbinnen tig verschillende opleidingen worden aangeboden. Wie moet je dan hebben?'

Hebben mbo's geen taalbeleid waar uiteindelijk één persoon voor verantwoordelijk is?
'Jawel. Ook hebben steeds meer mbo's cultuurcoördinatoren. Die kunnen we gericht benaderen met de vraag: wat hebben jullie nodig? Sluit dat aan bij de wensen van het voortgezet onderwijs of juist niet? Welke schrijvers passen daarbij? Schrijvers voor volwassenen al? Of eerder van new adult? Maar die coördinatoren vertegenwoordigen wel een enorm divers palet aan opleidingen met allemaal andere behoeften. Zo grijpen we alles aan. Op de schrijversdag zullen we ook aan makers vragen of zij ingangen hebben in het mbo of daar iets willen doen.'

Is er eigenlijk genoeg aanbod aan schrijvers voor de mbo-doelgroep? Zó veel oorspronkelijk Nederlandstalige *new adult* is er toch niet op de markt?
'Het gaat niet alleen om *new adult*. Bij het mbo is vraag naar diverse soorten auteurs, óók schrijvers voor volwassenen. Waar het vooral om gaat, zo blijkt uit onze eerste gesprekken met mbo-docenten, is dat ze auteurs willen die aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. We hopen dat we de komende tijd het aanbod voor het mbo kunnen verbreden en diversifiëren.'

Kun je eigenlijk in het algemeen stellen dat De Schrijverscentrale voor iedere doelgroep evenveel aanbod heeft?
'Vanuit het veld horen we weleens – van leesconsulenten bijvoorbeeld: "We hebben meer van zulke boeken nodig". Dus nee. Vooral in het aanbod voor 12- tot 15-jarigen zit een gat. Maar ik weet niet of het onze taak is dat te vullen. Ik kan me hooguit voorstellen dat het andersom werkt: dat uitgevers ons beter tippen voor welke doelgroepen welke schrijvers geschikt zijn, vooral van nieuwe schrijvers in hun fonds.'

Wat zijn andere focusdoelgroepen?
'De laaggeletterde volwassenen en nieuwkomers. Die krijgen wel taalonderwijs, maar dat is vaak heel technisch. Terwijl ook voor hen een creatiever aanbod voor plezier zorgt, waardoor ze de taal makkelijker oppikken. Schrijvers kunnen daar een enorm grote rol in spelen. We doen al pilots bij sociale werkgevers en NT2-klassen om te zien wat zo'n "interventie leesmotivatie" doet. Dat gaan we ook nog doen bij bedrijven, die veel laaggeletterden op de werkvloer hebben.'

Staan zulke bedrijven open voor een schrijversbezoek?
'Zeker. Bedrijven in de zorg, vuilophaal of postbezorging, die veel mensen hebben met onvoldoende taalvaardigheid, merken dat die werknemers vaak de app niet openen of zelfs niet downloaden, waarin ze hun rooster kunnen bekijken of hun ziekte kunnen doorgeven. Gewoon omdat het te ingewikkeld voor ze is. Alleen al daarom zijn die bedrijven nu al bezig om mensen taalvaardig te maken, maar daarachter zitten grotere doelen: de communicatie vergemakkelijken of de betrokkenheid vergroten. Een schrijversbezoek kan helpen om het taalaanbod creatiever te maken en zo de motivatie van werknemers te vergroten aan de slag te gaan.'

Is het zinvol om bij de benadering van mbo'ers, laaggeletterde volwassenen en nieuwkomers, samen te werken met bibliotheken?
'Zeker! De medewerker die acquisitie doet voor nieuwe doelgroepen benadert ook bibliotheken voor laaggeletterden en nieuwe Nederlanders. We zien potentie om daar meer schrijversbezoeken voor te realiseren. Omdat schrijversbezoeken op het mbo soms via leesconsulenten worden georganiseerd, hopen we ook voor deze doelgroep het contact te intensiveren.'

Maak van jouw bibliotheek een uitnodigende publiekstrekker

Confetti in de bieb: geef kleur aan het interieur

Hoe maak je van je bibliotheek een sociale ontmoetingsplek, een succesvolle derde plek, waar iedereen zich thuis voelt? Het Groningse advies- en ontwerpbureau includi, met meer dan 30 jaar ervaring, is hierin gespecialiseerd en deelt in deze serie tips & tricks om ook van jouw bibliotheek een uitnodigende publiekstrekker te maken.

TEKST: KAYLEE HARTMAN (INTERIOR DESIGNER BIJ INCLUDI)
FOTO'S: MARCO HEYDA

Kleur doet meer dan een ruimte opfleuren: het bepaalt de sfeer, beïnvloedt de ruimtelijkheid en kan zelfs gedrag sturen. Toch wordt kleurgebruik in interieurs vaak onderschat. Regelmatig kiezen bibliotheken bijvoorbeeld standaard voor wit op de muren, als een wit canvas waarbij het interieur mooi afsteekt. Maar wit werkt juist als een visuele 'stop' en trekt als achtergrond daardoor onbedoeld aandacht. Hoe zet je kleur dan wél goed in?

[Small head] Kleurenpsychologie voor dummies

Kleuren roepen emoties op en beïnvloeden de beleving van een ruimte. Lichte tinten geven ruimte en rust, donkere kleuren zorgen voor diepte en een knus gevoel. Blauw- en groentinten werken kalmerend, ideaal voor studiezones. Warme kleuren zoals rood en oranje geven energie en stimuleren ontmoeting, maar zijn minder geschikt voor concentratie. Kleur werkt ook subtiel. Een rode stoel valt op in een neutrale ruimte, maar verdwijnt in een rode kamer. Beide effecten kunnen bewust worden ingezet om sfeer te creëren. Daarnaast helpt kleur bij oriëntatie. Accenten markeren zones, zoals vrolijk behang in een kinderhoek of

een warme nis voor leesplekken. Een goed kleurenpalet brengt structuur zonder bewegwijzering.

Een keur aan kleur

Kleur kiezen is geen exacte wetenschap; het draait om beleving, sfeer en identiteit. Begin met een concept: waar staat jouw bibliotheek voor? Kun je lokale elementen in het kleurenpalet verwerken? Een moodboard of Pinterest-bord helpt om inspiratie te bundelen en een samenhangend plan te maken. Let op: twee mooie interieurelementen kunnen samen onverwacht botsen. Start daarom met kleuren die passen bij bestaande onderdelen die je wilt behouden, zoals een bank. Bouw daarop voort en kies tinten die het geheel versterken. Werk je met een beperkt budget maar wil je toch kleur toevoegen? Maak dan grote gebaren. Een klein muurtje valt weg achter boekenkasten, terwijl een doorgetrokken kleur op wand en plafond direct impact maakt. Weinig kleurgevoel? Online vind je handige kleurenpaletten!

Wist je dat?

Een steriele ruimte maakt mensen onbewust stiller, terwijl een warme en kleurrijke omgeving uitnodigt tot interactie.
[Small head] Zoek de balans
Schrijf het op een geeltje: sprekend kleurgebruik draait om balans. Wil je dynamiek? Kies contrasterende kleuren. Voor rust gebruik je ton sur ton tinten binnen dezelfde kleurfamilie en combineer je verschillende materialen. Nuances van één kleur zorgen voor samenhang zonder saai te worden. Er zijn geen verboden kleuren, maar hoe je ze toepast, maakt het verschil. Neongele stoelen aan de leestafel? Die kunnen te overheersend zijn en de focus verstoren. Maar een speelse gele lamp in een ontmoetingsruimte kan juist energie toevoegen. Zwart maakt vormen plat en haalt diepte weg, wat soms krachtig werkt. Meer gelaagdheid? Kies een diepe, donkere tint die warmte en sfeer brengt zonder te verstikken.

Kaylee Hartman is Interior Designer bij includi.

Een ruimte die leeft

Kleur hoeft dus niet perfect of volgens strakke regels toegepast te worden. Het moet passen bij de identiteit van de bibliotheek en bijdragen aan de bezoekerservaring. Een kleurloze ruimte voelt snel afstandelijk, terwijl een doordachte mix van tinten, texturen en materialen een gastvrije en levendige omgeving creëert. Dus, durf te spelen met kleur! Maak bewuste keuzes, experimenteer met contrast en laat je bibliotheek tot leven komen.

Tips:
zo kies je kleuren die werken

- Muren: Wit als basis lijkt veilig, maar een (subtiele) kleur helpt het interieur beter tot zijn recht te komen.
- Plafonds: Donkere plafonds laten een hoge ruimte intiemer aanvoelen; lichte plafonds maken een lage ruimte optisch hoger.
- Vloeren: Verven is niet ideaal, maar gekleurde vloerbedekking of tapijten kunnen zones markeren. Uitzondering: een betonnen vloer in een MakerSpace kan gelakt of getamponeerd worden voor een opfrisbeurt.
- Meubels en accessoires: Grote meubels in neutrale tinten zijn als het ware tijdloos. Voeg eenvoudig speelse accenten met wisselbare accessoires, zoals gekleurde kussens, vazen en bloempotten.
- Prints en patronen: Drukken een stempel op de ruimte - ideaal voor de jeugdafdeling of informele hoeken.

ON THE GO

...IN EEN DAG VAN IDEE NAAR ACTIE!

MASTER WORKSHOPS

NIEUW

Til je expertise naar een hoger niveau met de On the GO Master Workshops — interactieve én strategische eendaagse sessies over de nieuwste ontwikkelingen in de informatiedienstverlening.

Elke workshop start met een inspirerende presentatie door een topexpert (de Master), gevolgd door een hands-on sessie waarin je direct aan de slag gaat met het vertalen van ideeën naar concrete acties voor jouw organisatie.

VOOR WIE?

Managers, teamleiders, projectmanagers en ervaren informatie-professionals.

JE KRIJGT:

- De nieuwste inzichten over trending topics
- Praktische hand-vatten om direct toe te passen
- Inspiratie én uitwisseling met vakgenoten

DRIE ACTUELE THEMA'S:

- Leiderschap in de informatie-dienstverlening
- De waarde van informatie
- AI in de informatie-dienstverlening

DE AGENDA VAN DE GO MASTER WORKSHOPS VOOR 2025

19/06	OPSTELLEN VAN AI-BELEID
04/09	OMGAAN MET COMPLEX GEDRAG VAN BEZOEKERS
09/09	BOUWEN AAN EEN LERENDE EN EXPERIMENTERENDE ORGANISATIE IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING
15/09	STARTEN VAN EEN AI-PILOT
07/10	LEIDINGGEVEN AAN VERANDERING, INNOVATIE EN TRANSITIE
21/10	IMPACTVOL FUNCTIONEREN ALS EEN COMMUNITY LIBRARY
28/10	INFORMATIE EN DATA; EEN WERELD VAN VERSCHIL?
04/11	DE KRACHT VAN ONTWERPDENKEN VANUIT NIEUWE PERSPECTIEVEN
18/11	AI VOOR BESTUURDERS
09/12	BESTAANSRECHT CLAIMEN MET STRATEGISCH EN ONTWIKKELGERICHT LEIDERSCHAP
11/12	UITVOEREN VAN RISICOANALYSE OP AI EN AI-TOEPASSINGEN

Bekijk op
www.goopleidingen.nl/opleiding/on-the-go-master-workshop-serie
het actuele en volledige aanbod!

Verzamel inzichten! - Innoveer! - Implementeer!

Van Jeugdspecialist van het Jaar tot lunch met de koning

Waarom één nominatie het verschil kan maken

Jacqueline Terwijn werd vorig jaar uitgeroepen tot NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar 2024. Wat volgde was een bijzonder jaar vol nieuwe kansen, mooie ontmoetingen én zelfs een lunch met de koning. In dit artikel vertelt Jacqueline hoe deze prijs haar werk en leven veranderde én waarom jij jouw collega's absoluut zou moeten nomineren.

Jacqueline is Educatiespecialist bij de Bibliotheek West-Achterhoek. Als educatiespecialist zet ze zich in voor bibliotheken op kinderdagverblijven en scholen. Met haar grote netwerk laat ze dagelijks zien waar de bibliotheek voor staat en ziet ze overal kansen. De waardering die ze voelde toen ze werd uitgeroepen tot Jeugdspecialist van 2024 maakte indruk, juist omdat haar collega's haar hadden voorgedragen. Dat maakte haar extra trots. "De hele zomervakantie liep ik met een lach op mijn gezicht."

Een prijs die afstraalt op iedereen

Volgens Jacqueline is het belangrijk dat prijzen zoals deze bestaan. Niet alleen om waardering uit te spreken, maar ook om de veranderende rol van de bibliotheek zichtbaar te maken. "Een prijs als Jeugdspecialist van het Jaar en Beste Bibliotheek van Nederland geeft exposure, ook buiten de sector. Je kunt beter laten zien waar we als bibliotheek voor staan en wat we allemaal doen voor de jeugd."

Nomineer jouw collega – het maakt écht verschil

Jacqueline roept iedereen in de bibliotheeksector op om collega's te nomineren voor de titel NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar. Of iemand nu mediathecaris is of werkzaam als educatiespecialist. "Zo'n nominatie is niet alleen een prachtig compliment voor die ene collega, het is een compliment voor je hele team en organisatie. Het laat zien welke kwaliteit je in huis hebt én hoeveel impact bibliotheken maken voor de jeugd." Volgens haar zijn het vaak juist de mensen met minder zichtbare functies die het verdienen om in het zonnetje gezet te worden. "Je gunt het iemand, maar eigenlijk gun je het de hele sector. Want deze prijs laat zien wat we écht doen in de bieb."

Ken jij de Jeugdspecialist van 2025? Nomineer deze collega dan vóór 1 mei via **nbdbiblion.nl/jeugdspecialist** en wie weet neemt jouw collega de felbegeerde prijs, samen met het mooie geldbedrag van € 1.000,- te besteden voor jouw bibliotheek, in ontvangst op Bibliotheekplaza!

Conny Reijngoudt leidt tegenwoordig trouwceremonies

‘Ik mag graag een traantje

Ruim veertig jaar was ze werkzaam in de openbare bibliotheeksector. Nu gooit Conny Reijngoudt, voormalig directeur van de Bibliotheek aan den IJssel, het over een geheel andere boeg. Als enthousiaste spreker verzorgt ze voor stellen die elkaar het ja-woord geven de trouwceremonie op wat de gelukkigste dag van hun leven moet worden.

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

lospeuteren’

Foto: Daan Fortuin

In haar lange carrière bekleedde Conny Reijngoudt verschillende bibliotheekfuncties, maar inspanningen op het vlak van educatie, (laag)geletterdheid en het overbrengen van liefde voor literatuur vormen daarin wel een rode draad. Waar komt haar eigen liefde voor boeken vandaan? ‘Mijn moeder werkte bij een gezin in Leiden op de Rijnsburgerweg’, blikt Conny Reijngoudt terug op haar vroegste jeugd. ‘Een straat vol grote dure huizen voor het toenmalige Leids Academisch Ziekenhuis. Mijn moeder was daar hulp voor het lichte werk, want men deed ook een beroep op andere hulpen die het zware huishoudelijk werk deden. Dat gezin telde vier zonen, die een stuk ouder dan ik waren. Ik was zo’n klein blond meisje met vlechtjes, dat in die tijd nog op de kleuterschool zat. Tussen de middag werd ik door een van die zonen opgehaald. Terwijl mijn moeder de lunch nuttigde met het personeel, mocht ik bij de mevrouw aan tafel. Met Sinterklaas mocht ik er mijn schoen zetten. En als ik jarig was kreeg ik een cadeautje. Altijd een boek. Mijn eerste boek herinner ik me nog precies. *Het fluitketeltje*, een gedichtenbundel van Annie M.G. Schmidt. Ik heb nog steeds veel boeken uit die tijd in de kast staan. Die mevrouw heeft echt de leeshonger bij me aangewakkerd.’

‘In die jaren woonden mijn ouders in een flatje in Leiden. Achter onze flat stond een school waar in de garderobe een bibliotheekje was gehuisvest dat woensdagmiddag open was van twee tot vijf. Dan ging ik om twee uur een boek halen, las het snel uit en haalde vlak voor vijven nog een boek. Idem dito op zaterdagochtend. Op een gegeven moment had ik alle kinderboeken wel gelezen en wilde meer, maar dat mocht niet. Ik was te jong. Om me toch een beetje ter wille te zijn heeft de bibliothecaresse me aan de informatieve boeken geholpen. Die las ik dan maar, want ik las alles waar ik de hand op kon leggen.’

Paul van Vliet

‘Op de lagere school ging het niet van een leien dakje. Ik was geen kind met hoge cijfers. Dus moest ik naar de huishoudschool, wat ik net als mijn ouders prima vond. Ik had het echt naar mijn zin op die school. Rond Kerst werden mijn vader en moeder door een docente uitgenodigd. “Wat moeten we nou met die meid als het hier ook niet gaat?” verzuchtten ze vooraf. Maar van die lerares kregen ze te horen dat ik veel meer in mijn mars had. Naar de mulo wilde ik niet. Ik bleef op de school waar ik me gezien voelde. Zonder geluk vaart niemand wel, want op die school startte een nieuwe opleiding. De Vooropleiding Hoger Beroepsonderwijs (VHBO). Een soort verkorte havo-opleiding voor tweede kansers. Topjaren gehad. Twee of drie keer per jaar hadden we dan een groot project. Bijvoorbeeld een keer over dieren. Bij dat project koos ik, samen met een vriendin, voor literatuur. Onze keuze viel op Anton Koolhaas vanwege diens dierenverhalen. De uitkomst brachten we ten uitvoer als waren we Paul van Vliet.’

‘Die vhbo-opleiding daar kijk ik met een goed gevoel op terug,

Foto: Eimer Wieldraaijer

Conny Reijngoudt: 'De bibliothecaris in mij is nog niet helemaal weg, want in de voortuin staat een bibliotheekkastje, dat ik regelmatig ververs.'

mede dankzij de ideologische docenten. In het eindexamenjaar kreeg ik verkering met Bram, nog altijd mijn man. We waren er jong bij, zeg maar. Bram had in die jaren in de kost gezeten, bij een gezin waarvan de zoon boswachter was. Die jongen had verkering met een meisje dat op de bibliotheekacademie bleek te zitten. Ik had er nog nooit van gehoord, maar dacht: dat lijkt mij ook wel wat. Toen ik me bij die bibliotheekacademie in Amsterdam aanmeldde, werd ik echter afgewezen. Voor die opleiding moest je wel een betere vooropleiding hebben dan de huishoudschool, werd mij in nette bewoordingen te verstaan gegeven. Dankzij een bevlogen leerkracht van het VHBO, die contact opnam met de inspectie van het onderwijs, kwam het uiteindelijk toch goed en werd ik toegelaten tot die bibliotheekopleiding.'

Jammer voor jullie

'In 1977 trouwden Bram en ik. Toen ben ik ook meteen gaan werken. Dat was bij de PBC Zuid-Holland, als bibliotheek-assistente op de afdeling wisselcollecties. Overigens werd ik na mijn sollicitatiebrief in eerste instantie afgewezen. Waarop ik terugschreef: 'Dat is dan wel jammer voor jullie, waarna ik alsnog op gesprek mocht komen en werd aangenomen.

Na mijn werk bij de wisselcollecties kwam ik terecht op de jeugdbibliotheek in Woerden. Op een gegeven moment werd mij gevraagd of ik leidinggevende van de bieb wilde worden, maar daar was ik nog niet aan toe. Om betere kwalificaties te krijgen ben ik de BOB-opleiding gaan doen. Vervolgens ging ik aan de slag bij de zogeheten volksbibliotheken. Onze opdracht was om die bibliotheken klaar te stomen voor een wettelijke erkenning. Zij konden dan in aanmerking komen voor rijkssubsidie in het kader van de bibliotheekwet. De geschiedenis is bekend: de bibliotheekwet verdween. Die functie dus ook. De afdelingen Leenverkeer en BEZIG (inclusief Volwasseneneducatie) volgden. Prachtige functies allemaal. Leuke collega's. Veel van hen zie ik nu nog. Na de fusie tussen de PBC Zuid- en Noord-Holland tot ProBiblio, ging ik meer en meer aan de slag in het educatieve veld. Op regionaal niveau en provinciaal niveau. Ook hier weer mooie dingen mogen doen. Aan de wieg gestaan van Makkelijk Lezen Pleinen, Lees- en SchrijfPleinen, Klik & TIK en de Bibliotheek *op school*. Rond mijn vijftigste diende zich de vacature manager backoffice in Capelle aan den IJssel aan. Zodoende kwam ik in het MT van die bibliotheek terecht en tot aan mijn pensionering ben ik zes jaar directeur van de Bibliotheek aan den IJssel geweest.'

‘Mijn hart ligt bij de inhoud, de ideologie van de bibliotheek. Met name de educatieve functie. Ook als directeur was dat mijn *drive*. Al die jaren heb ik met ongelooflijk veel plezier in de bieb gewerkt. Ik heb altijd dingen kunnen en mogen doen die dichtbij mijn eigen mogelijkheden lagen. Veel kansen gekregen en dat waardeer ik zeer. Moeilijk blijf ik vinden, dat diverse betaalde functies later door vrijwilligers werden verricht. Niks ten nadele van de inzet van vrijwilligers – sterker: zij hebben ervoor gezorgd dat we als bibliotheek konden doorgaan – maar ik vind daar wel wat van. Ik blijf er last van hebben dat mensen geen geld krijgen voor hun inzet, ofschoon het anders niet mogelijk zou zijn om de deur van de bieb open te houden.’

Wilskracht

‘Ik heb veel bewondering voor de wilskracht waarmee collega’s het waarom van de bibliotheek weer nieuw leven hebben weten in te blazen. Verder ben ik er niet meer zo bij betrokken. Ik vind: er is nu een nieuwe generatie aan zet en die doen het op hun manier. In 2021, vlak na de coronatijd, ben ik gestopt. Ik wilde niet meer altijd aan staan; altijd overal een gefundeerde mening over hebben; altijd maar het bestaansrecht van die prachtige bibliotheek verdedigen. Het was mooi geweest. Mijn collega’s hebben voor mij een meer dan geweldig afscheid verzorgd. Echt top.’

‘Tegelijkertijd dacht ik: ik stop met deze baan, maar ik hoef nog niet te stoppen met werken. Dus vroeg ik me af: wat heb ik altijd leuk gevonden en waar ben ik goed in? Ik heb leesconsulenten lesgegeven, mocht de Bibliotheek *op school* uitbouwen, deed af en toe presentatiewerk, bijvoorbeeld voor Bibliotheekplaza van ProBiblio. Zo kwam ik op het idee om trouwceremonies te gaan leiden. Je verkeert in een wereld van blije mensen. Bij mijn afscheid van de bieb heb ik de gemeenten Capelle en Krimpen nog gevraagd om mij een beëdiging als trouwambtenaar cadeau te geven. Helaas, maar ik kreeg wel twee eervolle onderscheidingen. Ook mooi. Op zoek naar een antwoord hoe je trouwceremonies kunt doen, stuitte ik op een BABS (buitengewoon ambtenaar burgerlijke stand) in Moordrecht, die uit het bibliotheekwerk bleek te komen. Bizar, toch? Zij vertelde me over het vrije vakgebied van ceremoniespreker. Daarop hakte ik de knoop door en ging aan de slag. Met succes, want in 2022 was er een enorme vraag. Al die stellen die in coronatijd voor de wet in kleine kring getrouwd waren, wilden toch nog een keer in vol ornaat trouwen. Inmiddels heb ik 27 trouwerijen aan elkaar gepraat. Bijzonder leuk om te doen. Van tevoren praat ik uitvoerig met het bruidspaar, de wederzijdse ouders en de getuigen of een aantal vrienden. Per bruiloft ben ik daar wel een uur of twintig mee zoet. Zo’n gedegen voorbereiding is nodig, want het leidt tot leuke verhalen, prachtige *love story’s* en soms hilarische anekdotes. Een voorbeeld: een jongeman die een aanzoek wilde doen, liet het pakje met de trouwringen bezorgen bij de buren. Omdat die niet thuis waren, werd het pakje met zijn naam erop, per ongeluk toch bij zijn toekomstige vrouw afgegeven. Dat wist hij nog recht te praten, maar vervolgens verstopte hij het pakje onder hun bed en toen hij het weer wilde pakken bleek de hond het ergens naartoe gesleept te hebben. Uiteindelijk vond hij het pakje toch, maar werd bij de zoektocht wederom door zijn lief gesnapt. Toen hij uiteindelijk op zijn knieën ging en hij het doosje lieflijk wilde openen sprong de ring uit zijn handen. Rolde onder de kast. ‘Als dit de voortekenen van een goed huwelijk zijn, heb ik er vrede mee’, zei die jongen. Kijk, met die verhalen kun je iets als ceremoniespreker.’

De lach hoort erbij

‘Wat me opvalt, is dat de tradities van het huwelijk nog steeds standhouden. Vaders die hun dochter weggeven. Ook zijn het nog steeds overwegend mannen die een aanzoek doen. Anderzijds doe ik uiteraard ook ceremonies van mannen, die met mannen trouwen en vrouwen die vrouwen huwen. Heerlijk zijn trouwerijen waar kinderen een rol spelen.
In het verhaal dat ik bij zo’n gelegenheid vertel, neemt humor een belangrijke plaats in. De lach hoort erbij, maar ik mag ook graag een traantje lospeuteren. Denk aan overleden ouders die men graag een rol in het verhaal wil geven, of grootouders die er niet bij kunnen zijn. Het zijn mooie energie-gevende bijeenkomsten. De vaardigheid om datgene wat mensen mij vertellen om te zetten in een speech, blijkt mij te liggen. Heel blij ben ik met de mooie reviews’.

‘Zo’n acht tot tien ceremonies in een jaar vind ik genoeg. Je moet het ook weer niet te druk gaan krijgen. Bram en ik hebben een zoon en een dochter, twee kleinkinderen en nog een leuk geheim op komst, als je begrijpt wat ik bedoel. Ook hen wil ik in rust aandacht geven. Ik ben immers niet voor niets met pensioen. Af en toe doe ik nog wat presentatiewerk naast de ceremonies.
Of ik wel eens heb overwogen als acteur op de planken te gaan staan? Met een buurvrouw heb ik enkele jaren aan kindertheater gedaan. Dan maakten we als het duo Buurvrouw & Buurvrouw bijvoorbeeld een voorstelling over het boek van de Nationale Voorleesdagen. Daar zijn we door omstandigheden mee gestopt. Dat geldt niet voor het lezen. De laatste tijd lees ik best veel. Op dit moment is dat *De gifhouten bijbel* van Barbara Kingsolver. Dat gaat over een gezin uit een Baptistengemeente, dat het evangelie komt brengen in Congo. Een aanklacht tegen het kolonialisme. Lezen was en is een passie. Gisteren moest ik naar de kaakchirurg. Ik moest een uur wachten en dan zul je niet van lezen houden… Trouwens, ook de bibliothecaris in mij is nog niet helemaal weg, want in de voortuin staat een bibliotheekkastje, dat ik regelmatig ververs. Als een boek er na een maand nog in staat, haal ik het eruit en komt er een nieuwe voor in de plaats. Klopt, ook na veertig jaar kruipt het bloed kennelijk waar het niet gaan kan.’

Meer informatie: hetvertellenwaard.nl.

Succesvolle samenwerking met Vrijheidscolleges

Bibliotheken besteden aandacht aan 80 jaar vrijheid

In 2025 is het 80 jaar geleden dat Nederland werd bevrijd en de Tweede Wereldoorlog in Nederland officieel ten einde was. Ook bibliotheken staan hierbij stil. Daarbij slaan meerdere provincies de handen ineen met Stichting Vrijheidscolleges, die hen bijstaan in het vinden van passende sprekers die een persoonlijk en betrokken verhaal kunnen vertellen.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO: QUINTY OPHELIA

De bibliotheek is als locatie voor ontmoeting en debat bij uitstek de plek om in gesprek te gaan over het belang van vrijheid en democratie. Niet vreemd, dus, dat in 2025 veel bibliotheken aandacht besteden aan 80 jaar vrijheid. Onder meer in Gelderland, Groningen en Zuid-Holland hebben bibliotheken – al dan niet via hun POI's – de handen ineengeslagen om gezamenlijk een programma neer te zetten dat aansluit bij 4 en 5 mei.

Al deze provincies werken daarbij samen met de Vrijheidscolleges, een stichting die sinds 2013 programma's maakt over leven in oorlog en conflict, democratie en rechtsstaat. Met bekende sprekers, onder wie wetenschappers, politici, sporters en kunstenaars, koppelen zij deze onderwerpen aan actuele thema's, zoals democratie, veiligheid, kansengelijkheid en vrouwenrechten. Vrijheidssprekers zijn jaarrond niet alleen te vinden in bibliotheken, maar ook op scholen en festivals.

Belang van democratie

Bibliotheken en Vrijheidscolleges passen perfect bij elkaar, aldus Marjolein Hordijk, programmamaker bij de Vrijheidscolleges

Een Vrijheidscollege van rapper, acteur en cabaretier Fresku (Roy Michael Reymound) in Rozet.

en tot voor kort werkzaam in de bibliotheeksector. ‘Het faciliteren van ontmoeting en debat is wettelijk gezien één van de kernfuncties van de bibliotheek. Daarbinnen willen steeds meer bibliotheken graag stilstaan bij de grote onderwerpen van vandaag, zoals democratie en de manieren waarop die steeds verder onder druk komen te staan. Dat is precies waarover onze Vrijheidssprekers het contact zoeken met het publiek. Juist de onderwerpen die soms lastig kunnen zijn om aan te kaarten, zoals het conflict tussen Israël en Palestina of de macht van *big tech*, pakken zij bij de horens.’

Andersom merkt Hordijk hoe belangrijk de bibliotheek is om een breed publiek te bereiken. ‘Bibliotheken zijn laagdrempelige locaties, waardoor het verhaal van onze sprekers bij alle lagen van de bevolking landt. Ik merk het ook als we bij een bibliotheek langsgaan: de klik is goed. Ze zitten al in de luister- en reflecteerstand: wat is mijn aandeel in het geheel? Bovendien biedt de bibliotheek vaak extra verdieping, bijvoorbeeld met een presentatiemeubel met bijpassende boeken. Ook scholen worden bij de Vrijheidscolleges regelmatig aangehaakt, om aandacht te besteden aan het thema burgerschap.’

Bibliotheken krijgen van de Vrijheidscolleges een totaalpakket: niet alleen één of meerdere sprekers en moderatoren, maar ook marketing- en communicatiemiddelen en ondersteuning op het gebied van PR. ‘Soms wordt zelfs de samenwerking opgezocht met een complete provincie of POI, waardoor de samenwerking nog verder wordt versterkt. Wanneer je dat meerdere jaren blijft voortzetten, bouw je echt aan een merk.’

Interactieve vorm

Rijnbrink zet inmiddels al vier jaar op rij een reeks Vrijheidscolleges in de provincie Gelderland neer als onderdeel van zogeheten Vrijheidsdagen. ‘We besteedden al een tijdlang aandacht aan het thema democratie in de bibliotheek, maar rondom de herdenking van 75 jaar vrijheid wilden we dat thema een aantal jaar geleden nog een stap verder brengen,’ aldus projectleider Elisabeth Rullens. ‘Daarvoor hebben we destijds de samenwerking gezocht met de Vrijheidscolleges, om ervoor te zorgen dat iedere bibliotheek in Gelderland op een passende manier met het thema vrijheid aan de slag zou kunnen. Dat sloeg meteen goed aan bij de bibliotheken in ons werkgebied.’

Rullens vindt het belangrijk dat bibliotheken de dialoog stimuleren. Daarvoor zijn de colleges bij uitstek geschikt. ‘Het is een interactieve vorm van een vrij klassiek concept. Je deelt kennis met elkaar en voert inspirerende gesprekken. Die combinatie past perfect bij de bibliotheek. Het is een plek waar veel verschillende typen mensen bij elkaar komen. Daarmee bereiken de Vrijheidscolleges in een bibliotheek ook weer andere mensen. De colleges zijn bovendien gratis, dus de drempel is laag.’

Laagdrempelig

Om de colleges voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te laten zijn, is ervoor gekozen niet alleen te focussen op de Tweede Wereldoorlog, maar ook stil te staan bij bredere, actuele en lokale thema’s. De Vrijheidsspreker sluit steeds aan bij dat lokale thema. Vorig jaar trad bijvoorbeeld acteur en theatermaker Joenoes Polnaija op in CODA Apeldoorn, waar een grote Molukse gemeenschap te vinden is.
Jongeren zijn voor Rijnbrink een extra belangrijke doelgroep. ‘Dat betekent dat de Vrijheidscolleges niet alleen worden georganiseerd voor het bibliotheekpubliek, maar bijvoorbeeld ook voor het onderwijs. Ook de sprekers worden daarop aangepast: denk bijvoorbeeld aan de komst van rapper Fresku naar Rozet in Arnhem. Het is de combinatie van grote namen en hun persoonlijke verhalen over maatschappelijke thema’s die het zo succesvol maakt.’

Eerdere edities van de Gelderse Vrijheidsdagen waren een groot succes. In 2023 trok het project meer dan 3.500 jongeren naar de programma’s en werden de online livestreams meer dan 1.500 keer bekeken. Jongeren gaven aan dat ze door het project meer begrip kregen voor anderen, zich bewuster werden van hun eigen aannames en het belang van democratie en vrijheid meer leerden waarderen.
Ook voor Rijnbrink is het fijn om samen te werken met Stichting Vrijheidscolleges. ‘Het is een organisatie met ontzettend veel kennis van zaken. Ook als er vragen op maat zijn, bijvoorbeeld voor een specifieke spreker, kunnen die worden beantwoord. Bovendien zijn de colleges altijd weer van hoge kwaliteit.’
Dat de Vrijheidscolleges ook op bezoekers een positief effect hebben, blijkt wel uit de respons van deelnemers. Tijdens de editie van 2024 gaven aanwezigen aan duidelijker te kunnen aangeven waarom vrijheid zo belangrijk is en er meer bij stil te staan, dat vrijheid niet als vanzelfsprekend mag worden gezien. Ook voelden zij zich aangemoedigd meer met anderen over vrijheid in gesprek te gaan.

Lokaal tintje

Bibliotheek AanZet zet al meerdere jaren Vrijheidscolleges in om inwoners aan het denken te zetten over de waarde van vrijheid. In Dordrecht werkt de bibliotheek bijvoorbeeld samen met Schouwburg Kunstmin, waar de colleges plaatsvinden, en verschillende lokale poppodia, die helpen een lokaal tintje aan de bijeenkomsten te geven. Vorig jaar kwam Rico op bezoek en werd het programma aangevuld met jonge lokale rappers. Eerdere jaren kwamen schrijver Lale Gül en cabaretier Soundos langs. Dit jaar staat programmamaker Raoul Heertje op de planning.

‘We doen al meerdere jaren mee,’ weet programmacoördinator Viona Versluis. ‘Voor ons, en ook voor veel andere AanZet-vestigingen, is een Vrijheidscollege inmiddels vaste prik. Bezoekers zijn altijd enthousiast over het programma. Als bibliotheken zijn we er om het debat onder inwoners te faciliteren, zeker op belangrijke momenten als Bevrijdingsdag, Internationale Vrouwendag, Keti koti en lokale en landelijke verkiezingen. Het college is een mooie aanleiding om dat gesprek te kunnen voeren.’

Bonaire, Saba en Sint Eustatius: voorzet geven en loslaten

POI's ondersteunen Caribisch Nederland

Sinds ruim een jaar vallen ook de bibliotheken op de BES-eilanden in het Caribische deel van het Koninkrijk onder een POI. Rijnbrink en Biblionet Groningen hebben de handen ineengeslagen om de eilanden bij te staan in hun transitie van de klassieke naar de maatschappelijk-educatieve bibliotheek. Vooral collectie en programmering vormen aandachtspunten, maar ook op het gebied van bedrijfsvoering is nog een slag te slaan.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

De ontwikkeling van de Nederlandse bibliotheeksector richting een breed takenpakket is al een aantal jaren gaande. De implementatie van de vijf kernfuncties is met name binnen grotere organisaties al vergevorderd. Dat doen bibliotheken niet alleen: ze maken onderdeel uit van een hecht netwerk, waarbinnen zowel digitaal als fysiek uitgebreid kennis wordt gedeeld. Bovendien weten ze zich ondersteund door in totaal negen POI's, die hen bijstaan op het gebied van onder meer innovatie en deskundigheidsbevordering.

Tot nu toe gold dat alleen voor de bibliotheken in het Europese deel van het Koninkrijk, maar nog niet voor het Caribische deel. Nog even voor de helderheid: dat zijn de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook aangeduid als Caribisch Nederland) en de CAS-landen (Curaçao, Aruba en Sint Maarten). Die eerste drie eilanden hebben sinds 10 oktober 2010 de status van afzonderlijke openbare lichamen binnen Nederland. Deze 'bijzondere gemeenten' vallen niet onder een provincie, maar rechtstreeks onder het Rijk. Sinds de opheffing van de Nederlandse Antillen in 2010 is de Antilliaanse wetgeving stap voor stap vervangen door de Nederlandse. Om die reden is ook de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) op de BES-eilanden van toepassing.

Hand opsteken

Met die ontwikkelingen in het achterhoofd werd het de afgelopen jaren steeds logischer om deze eilanden dezelfde ondersteuning te bieden, die lokale bibliotheken in het Europese deel van het Koninkrijk ontvangen. Daarom legden de KB, de nationale bibliotheek en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) aan de POI's de vraag voor wie de verzorging van de BES-eilanden voor zijn rekening wilde nemen.

Twee POI's staken hun hand op: Rijnbrink en Biblionet Groningen. Bij beide organisaties waren als adviseurs betrokken bij het bibliotheekwerk op de eilanden. Van die eerste POI was dat adviseur Yvonne Sinkeldam, die een aantal jaar op Sint Maarten heeft gewerkt. Vanuit Biblionet Groningen was adviseur Gonny Apol al betrokken bij de implementatie van programma's voor kinderen en jongeren, zoals de Bibliotheek *op school* en BoekStart in de Kinderopvang – ervaring die op de eilanden meer dan gewenst was.
Officieel is Rijnbrink als grootste POI van de twee de penvoerder; zij dient bijvoorbeeld aanvragen in en is verantwoordelijk voor subsidieverantwoordingen. Binnen het budget zijn aparte uren gealloceerd voor de werkzaamheden van Biblionet Groningen. Desgewenst kunnen andere POI's worden ingevlogen als daar andere specifieke expertise ligt.

Poolshoogte nemen

Inmiddels is deze taakverdeling na een succesvolle pilot nog twee jaar verlengd. In 2026 wordt besloten welke POI's deze taak de volgende vijf jaar voor hun rekening mogen nemen – dat kunnen ook dezelfde twee POI's zijn. Dat verdient, ook in de ogen van Biblionet Groningen en Rijnbrink, wel de voorkeur, aangezien deze organisaties inmiddels relaties hebben opgebouwd en expertise hebben in hoe de samenwerking met Caribisch Nederland het beste werkt.

Bij de start van de samenwerking vertrok een delegatie vanuit de KB, Stichting Lezen en het ministerie van OCW richting de eilanden om op te halen welke vragen er spelen. Vervolgens zijn Sinkeldam en Rijnbrink collega Valerie Heil poolshoogte gaan nemen. Zij stelden een situatieschets op: wat is er al, wat gaat er goed en waar is nog behoefte aan? De voorlopige conclusie: de transitie richting de maatschappelijke bibliotheek liet binnen de bibliotheekorganisaties nog te wensen over. Zo worden er op de eilanden al activiteiten rondom leesbevordering voor jongere inwoners georganiseerd, maar is er nog weinig aandacht voor basisvaardigheden en programmering voor volwassenen.

Bedrijfsvoering en huisvesting

Samen met de bibliotheken stelden de POI's een meerjarenbeleidsplan op, gebaseerd op gesprekken met het openbaar lichaam, medewerkers en frequente bezoekers.
Ook werd daartoe een sterkte-zwakteanalyse uitgevoerd. Daaruit kwamen een aantal inhoudelijke en bedrijfsmatige aandachtspunten. 'Een daarvan is de huisvesting van de bibliotheek op Saba,' aldus Sinkeldam. 'Daar is een nieuwe inrichting nodig, op de huidige of wellicht zelfs op een nieuwe locatie, zodat de juiste faciliteiten aanwezig zijn om te functioneren als maatschappelijk-educatieve bibliotheek. Ook de bibliotheek op St. Eustatius vraagt om een upgrade: de ligging is fantastisch, midden in het centrum, maar de inrichting, de collectie en bijvoorbeeld HR vragen nog om aanpassingen. Op al die vlakken kunnen we vanuit Rijnbrink goed ondersteunen.'

Naast de POI's zijn nog meer hulptroepen aangetrokken. Op Bonaire is kwartiermaker Ilse Verburgh aangesteld om de tijdelijke huisvesting en verzelfstandiging van de bibliotheek te begeleiden. Eerder was interim-directeur Alian Spelde daar verantwoordelijk voor onder andere de wisseling van bibliotheeksysteem op het eiland en het upgraden van de lokale collectie.
Ook is hier, met dank aan het Masterplan Basisvaardigheden, al ondersteuning in de uitrol van BoekStart in de Kinderopvang en de Bibliotheek *op school*.' Deze onderwijsprogramma's bestaan uit diverse bouwstenen, waarnaar al veel gericht onderzoek is gedaan,' weet Apol. 'Op elk van de eilanden doen alle locaties mee: van kinderopvang tot voortgezet onderwijs. Met name op Bonaire werkt de uitrol goed. '

Marketing en communicatie

Verder bieden de POI's ondersteuning op het gebied van marketing en communicatie. Heil: 'Iedere maand overleggen we: waar lopen jullie tegenaan? Op Bonaire is nog geen medewerker voor deze werkzaamheden aangesteld; die wordt binnenkort geworven. Tot die tijd helpen we bij het opstellen van plannen en de implementatie van middelen als de website en de narrowcasting die wordt geïnstalleerd.'
Inmiddels is de uitvoeringsfase aangebroken. Bij die implementatie is het belangrijk dat de werkwijze vanuit

Foto: Shutterstock

Queen Wilhelmina Library (Saba).

Nederland niet klakkeloos wordt overgenomen. 'In Nederland hebben we hier twintig jaar over gedaan,' benadrukt Sinkeldam. 'Het is dus niet realistisch om te verwachten dat we binnen één jaar deze veranderingen op de eilanden kunnen realiseren.'

De intensieve samenwerking met Biblionet Groningen en Rijnbrink wordt niet alleen gestut door het ministerie van OCW, maar ook door Stichting Lezen, het Letterenfonds en Biblionef. Dat alles zorgt voor een betere afstemming, ook voor mogelijke toekomstige samenwerkingen.
Ondanks al deze waardevolle ondersteuning is het belangrijk geen afhankelijkheidsrelatie te creëren, benadrukt Apol. 'Het is belangrijk de bibliotheken zo snel mogelijk zelfstandig zaken te laten oppakken. In principe laten we de organisaties op de eilanden dus de leiding nemen. Daardoor bouwen ze samen een lerend netwerk op en leren ze elkaar ook beter kennen. We bieden bijvoorbeeld trainingen aan, die ze zelf weer aan collega's kunnen geven. We moeten blijven onthouden: dit is geen Nederlands project dat daar geïmplementeerd moet worden. We geven een voorzet en laten dan los. Op die manier hebben we in een korte periode al veel bereikt. De nadruk van de samenwerking ligt nu op de BES-eilanden, maar ook de CAS-eilanden hebben hier profijt van: zij steken hier net zo goed veel van op.'

Cultuurverschillen

Natuurlijk zijn binnen de samenwerking soms cultuurverschillen merkbaar. 'Een project als dit vraagt om veel cultuursensitiviteit en respect,' ziet Apol. 'We zijn in Nederland gewend om alles snel te doen: we voeren een accountgesprek, tekenen een overeenkomst en gaan vervolgens direct aan de slag. Op de eilanden is de doorlooptijd van zo'n traject langer. Dat maakt het soms lastig gemaakte afspraken te handhaven. Ook afspraken worden hier niet altijd even strikt gemaakt: als ik naar de eilanden ga, weet ik niet altijd wanneer ik welke gesprekken heb en met wie. Dat loopt wel los, weet ik inmiddels. De oprechte interesse is er en dat maakt een hoop goed.'

Ook het woord 'maatwerk' doet wonderen, weet Apol inmiddels. 'Wanneer we benadrukken dat de bibliotheken op de eilanden hun eigen draai aan een programma mogen geven, klinkt er altijd een zucht van verlichting. Wanneer we bijvoorbeeld aanbieden auteursbezoeken te laten plaatsvinden, mag dat uiteraard ook met schrijvers uit het Caribisch gebied.'
Ook de bestuurlijke situatie is op de eilanden net even anders. Sinkeldam: 'Waar ligt de regie in een openbaar lichaam? Hoe functioneert daar een bestuur? Dat beginnen we steeds beter aan te voelen. Ook interessant: we worden steeds met alle egards ontvangen, tot aan de minister-president van Aruba aan toe. Men waardeert onze expertise enorm.'

Kennisuitwisseling

Hoe bevalt het om vanuit Nederland, tienduizenden kilometers verderop, een dergelijk project te runnen? 'Het is altijd goed om daar live te zijn,' weet Apol inmiddels uit ervaring. 'Natuurlijk proberen we zoveel mogelijk digitaal te doen, maar pas als je een school binnenstapt, begrijp je echt wat de situatie ter plekke is. We zien ook hoezeer het wordt gewaardeerd als we persoonlijk langskomen.'
De POI's zijn zich sterk bewust van de verschillende manieren waarop Nederlandse bibliotheken kennis met elkaar uitwisselen: van workshops en congressen tot Bibliotheekcampus en Biebtobieb. 'Voor de bibliotheken in het Caribisch gebied is dat beduidend lastiger,' aldus Heil. 'Er zijn niet alleen fysieke barrières, maar ook verschillen in tijdzone en taal. Samen met de KB proberen we dit gedeeltelijk te ondervangen door de inzet van de Virtual Library Exchange. Hierin bouwen we aan het netwerk van Caribische en Europees Nederlandse bibliotheken door specifieke online sessies te organiseren. Nu bijvoorbeeld over de veranderprocessen die voortkomen uit de transities waar alle bibliotheken mee te maken hebben. Dit sluiten we af met een werkbezoek in Portugal.'

Energie en voldoening

Deze samenwerking heeft voor beide kanten voordelen, benadrukt Sinkeldam. 'Ook wij hebben nog van alles te leren.'
Heil vult aan: 'Bovendien is dit ook bij de POI's stimulerend voor de interne samenwerking: hoe kunnen we een bibliotheek, allemaal met onze eigen expertise, zo goed mogelijk ondersteunen? Verder is het fijn om met andere POI's samen te werken: normaal gesproken houden we ons in principe bezig met ons eigen werkgebied.'
Het project geeft de betrokkenen veel energie. Sinkeldam: 'Voor mij is dit het laatste project dat ik oppak, voordat ik ga stoppen met werken. Ik vind het fijn om de expertise die ik in de loop der jaren heb opgedaan nog in te kunnen zetten voor het bibliotheekwerk op de eilanden. Daarna laat ik het met een gerust hart achter, met dank aan de kundige collega's, die zich hier verder mee bezighouden.'

Ook Apol haalt veel voldoening uit dit werk. 'Het is intensief, maar geeft ook veel energie. Uiteindelijk houden we de inwoners van de eilanden als eindgebruikers voor ogen: dit levert voor hen zoveel op. Ik vind het mooi om te zien hoe we er samen de schouders onder zetten om de eilanden ook mee te nemen in het bibliotheekwerk van de toekomst.'

Al 100 jaar is Govers Accountants / Adviseurs hét accountants- en advieskantoor waar u zich meteen thuis voelt. Wij zijn de specialist voor bibliotheken op het gebied van jaarrekeningcontroles en fiscaal advies.

100 JAAR GOVERS

Beemdstraat 25
5653 MA Eindhoven
Postbus 657
5600 AR Eindhoven

040 250 45 04
wijs@govers.nl
www.govers.nl

Onafhankelijk advies
Krachtige implementaties

Uw partner voor Search Oplossingen en Business Intelligence

KBenP
meer waarde uit informatie

KBenP.nl

Buku Biblioteca Surinamica

‘Alles in mijn collectie vertelt over de Surinaamse geschiedenis’

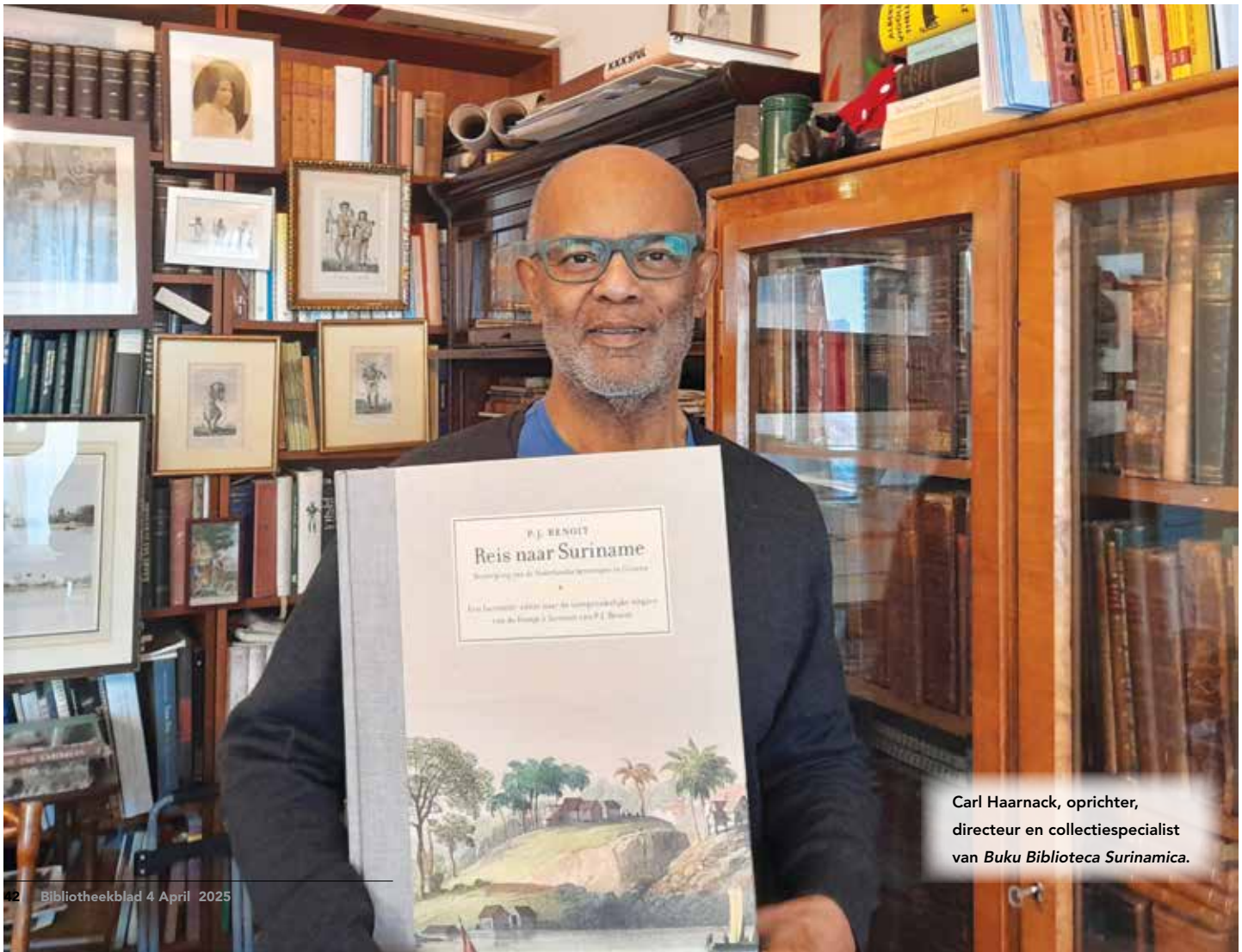
‘De mooiste boeken koop je, als je ’s ochtends vroeg opstaat en kijkt wat er bij antiquariaten en op de veilingen wordt aangeboden’, zegt Carl Haarnack. Sinds eind jaren tachtig verzamelt hij boeken en voorwerpen over de geschiedenis van Suriname. Zijn Amsterdamse appartement staat en hangt er tjokvol mee. Hij deelt zijn collectie graag met anderen. ‘Ik ben de eigenaar in juridische zin maar het erfgoed is van ons allemaal!’

TEKST EN FOTO: ANNEKE DE MAAT

De kiem voor Carls verzamelwoede werd geplant toen zijn oma hem op zijn dertiende de *Encyclopedie van Suriname* cadeau gaf. ‘Dit boek verscheen in 1977, kort na de onafhankelijkheid. Het telt 700 pagina’s. Er zijn toen duizend exemplaren van gedrukt. Mijn oma kocht het boek voor honderd gulden van haar AOW.’ Deze encyclopedie opende voor Carl een nieuwe wereld, want zijn ouders - met wie hij op zijn vierde vanuit Suriname naar Nederland was verhuisd - spraken thuis vrijwel nooit over Suriname. ‘Ze waren hard aan het werk en niet bezig met het verleden en hun identiteit.’

Geen boeken over Suriname in openbare bibliotheek

De *Encyclopedie van Suriname* bood Carl een eerste ingang tot heel veel kennis en maakte hem nieuwsgierig naar meer. Op

Carl Haarnack, oprichter, directeur en collectiespecialist van *Buku Biblioteca Surinamica*.

zijn vijftiende ging hij op zoek naar boeken over Suriname in de openbare bibliotheek in Amsterdam-West. Daar was toen niets te vinden. Carl: 'De bibliothecaresse zei me dat er geen boeken over Suriname bestonden en verwees me naar de boeken over Indonesië. Er was nog geen internet, maar toch kwam ik er al snel echter dat er wel boeken zijn over Suriname, zelfs heel veel in verhouding tot het aantal inwoners van Suriname. Het werd voor mij een soort spel om aan te tonen dat de bibliothecaresse ongelijk had en dat die boeken er wel zijn.'
Carl heeft nu al jaren twee banen. Na zijn studie politieke wetenschappen kwam hij in de bankwereld terecht en handelde in New York, Londen en Duitsland in obligaties. 'Dat maakte mijn verzamelwoede betaalbaar. Tijdens mijn studie keek ik in Amsterdam al rond in antiquariaten. Ik kon de boeken toen niet betalen, maar ik wist wel wat er zoal over Suriname gedrukt was…' Tegenwoordig belegt Carl in obligaties voor een vermogensbeheerder. 'Dat is een fulltimebaan. Daarnaast ben ik ook veertig uur per week bezig met mijn collectie.' We zijn dan ook nog maar net begonnen met het interview als de deurbel gaat en er een pakketje bezorgd wordt, dat hij direct opent. Er komt een losse gravure uit een 19e-eeuwse Duitse publicatie uit, waarop slaven in Suriname zijn te zien.

Ansichtkaarten, etsen, foto's, landkaarten

Naast boeken verzamelt Carl foto's, ansichtkaarten, etsen, schilderijen, landkaarten van (de geschiedenis van) Suriname; evenals objecten en manuscripten die het slavernijverleden documenteren. Hij laat onder meer een kwitantie van de aankoop van een tot slaaf gemaakt meisje zien en een manumissiebrief: een vrijbrief met de naam van de vrijgelaten persoon en de datum van vrijlating. In de 'wonderkamer' in zijn appartement bevinden zich ook een brandijzer, een slavenketting met gewicht, en heel veel uitgaven (in verschillende talen) van het boek *Uncle Tom's Cabin*.
De boeken vormen het zwaartepunt van zijn collectie, licht Carl toe. Hij heeft zo'n duizend boeken van voor 1900. 'De koloniale geschiedenis van Suriname, die lang onderbelicht was, vormt de kern. Ik verzamel heel breed, want je kunt Suriname niet los zien van China, India, Indonesië, West-Afrika, de inheemsen en de Joodse diaspora. Wat mijn collectie bijzonder maakt is, dat ik niet alleen boeken over Suriname verzamel in het Nederlands, maar ook in andere talen, zoals Engels, Duits en Frans. Dat is interessant, omdat de kijk op de kolonie Suriname en de slavernij in dezelfde tijd verschilde per land. Duitse bezoekers aan Suriname keken met een andere blik, zie je in de boeken.'

Het belang van bronnen

Carl vindt het belangrijk om de geschiedenis van Suriname te documenteren – zeker nu de wereld zo sterk gepolariseerd is. 'Er is natuurlijk wel wat oral history, maar heel veel van wat we weten, weten we, omdat het ooit is opgeschreven. Ik wil dat die informatie bewaard blijft voor volgende generaties.
Het is belangrijk dat mensen meer weten over de koloniale geschiedenis, die inmiddels ook politiek geworden is. Het is mijn missie te laten zien dat de geschiedenis niet zo zwart-wit is; dat er diverse perspectieven zijn. De geschiedenis van Suriname is heel complex. Mensen mogen vinden wat ze vinden, maar ze moeten wel de moeite nemen kennis te nemen van de bronnen en die kritisch bekijken.'

Delen door te schrijven

Iedereen is welkom om de Buku-collectie te gebruiken, zegt Carl. Zo maken bijvoorbeeld onderzoekers, journalisten, schrijvers en kunstenaars gebruik van zijn collectie. Om mensen een beeld te geven van de boeken en kennis die zijn collectie omvat, schrijft hij op zijn website bukubooks.nl artikelen. Er zijn verhalen over Duitsers, Chinezen, indianen, en Joden in Suriname, over John Gabriël Stedman (een van de belangrijkste chroniqueurs van de 18e-eeuwse plantage-samenleving in Suriname), Surinaamse vrouwen, winti, bijbels en nog veel meer. 'Ik wil delen door over mijn collectie te schrijven.'

Van Stedmans boek *Narrative of a five years' expedition against the revolted negroes of Surinam, in Guiana, on the wild coast of South America* (1796) heeft Carl meer dan vijftig verschillende edities, bewerkingen en vertalingen, waaronder een aantal eerste drukken. Hij is een echte bibliofiel, zegt hij. 'Als ik al drie exemplaren heb van een boek, koop ik toch nog een vierde, als dat er beter uitziet of omdat de etsen zijn ingekleurd.'

Uitgegeven in Nederland

De antiquarische boeken over Suriname zijn vooral in de 18e eeuw in Amsterdam uitgegeven, weet Carl. 'In Suriname leefden slaven, terwijl slavernij op het grondgebied van de Nederlandse Republiek verboden was. Veel van deze boeken werden in Europa gedrukt en zijn nooit in Suriname geweest. De boeken zijn verspreid geraakt over de hele wereld. Ik speur ernaar op fysieke en online veilingen en internetplatforms.' De kunst is om met de juiste zoektermen te zoeken - en vooral om goede contacten te hebben, benadrukt hij. 'Handelaren moeten weten wat je zoekt.'
Zijn er nog uitgaven die hij heel graag wil hebben? Carl heeft moeite boektitels te vinden, die hij nog niet heeft, zegt hij lachend. Hij zou graag een originele editie willen van Maria Sibylla Merians *Metamorphosis Insectorum Surinamensium*. 'Het Rijksmuseum heeft net een fraai exemplaar gekocht. Ik heb een facsimile. In New York is nog een exemplaar te koop, maar dat kost vele tonnen. Er zijn nog wel wat kleine boekjes die ik zoek, bijvoorbeeld 18e-eeuwse dichtbundels.'

Facsimile van 'Voyage à Suriname'

In 2023 bracht Carl twee boeken uit. Ten eerste een facsimile uitgave van het 19e-eeuwse boek *Voyage à Suriname*. Deze heruitgave *Reis naar Suriname* in een Nederlandse vertaling omvat alle prachtige litho's en een inleiding van Carl Haarnack en Garrelt Verhoeven met hun visie op de betrouwbaarheid en betekenis van het boek voor de beeldvorming van het slavernijverleden. Het tweede boek is *Groeten uit Paramaribo. Suriname in 500 oude prentbriefkaarten*. Inmiddels is hij druk met twee nieuwe boeken: een over zijn fotocollectie en een over de mooiste boeken uit de Buku Biblioteca Surinamica.

Meer informatie

Zie bukubooks.nl.

Bibliotheek Gorinchem “bekroond” voor NT2-leesclub

Samen Sterker met Taal in tien weken

Ter gelegenheid van de Week van Lezen en Schrijven organiseerde NBD Biblion afgelopen najaar de #SamenSterkmetTaal challenge. Bibliotheken kregen de kans zich hiervoor in de kijker te plaatsen met hun initiatieven in de strijd tegen de groeiende laaggeletterdheid in Nederland. ‘Voor ons precies het goede moment!’ zegt Marlous Beijer, coördinator basisvaardigheden Gorinchem en Molenlanden (de Bibliotheek AanZet) enthousiast. ‘We hadden nét een verbeterslag achter de rug met een nieuwe boekencollectie en nieuwe NT1-leesinitiatieven.’ Het resultaat: een bekroning als een van de drie winnaars en als beloning een boekenpakket. Én als gevolg hiervan een hoofd vol nieuwe plannen.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO: DE BIBLIOTHEEK AANZET

Jip en Janneke

Zo’n twintig jaar geleden kwam toenmalig VVD-partijvoorzitter Bas Eenhoorn er nog mee weg: zijn oproep tot begrijpelijke taal in de politiek, of wel jip-en-janneketaal. De protesten dat deze verhalen van Annie M.G. Schmidt de stereotiepe rollen van jongens en meisjes bevestigen, zijn al lang niet nieuw meer. En nu wordt het ook niet meer van deze tijd geacht om buitenlandse volwassenen, die Nederlands leren te adviseren zich te verdiepen in deze traditionele jeugdliteratuur.
‘Jip en Janneke wil je als volwassene toch niet lezen!’ vindt Marlous Beijer. ‘Als bibliotheek streven wij naar een ruim aanbod van boeken over thema’s, die de mensen kunnen boeien. Van veel kwaliteitsuitgaven is er tegenwoordig een eenvoudig lezen-versie gemaakt. (Bijvoorbeeld door uitgeverij Eenvoudig Communiceren, red.) In het kader van onze investering in basisvaardigheden hebben wij die vorig jaar in groten getale aangeschaft.’

Uit de kast

Een goed taalaanbod stopt niet bij een rijkelijk gevulde boekenkast. ‘Het gaat er nog meer om wat je met die boeken doet. Daarom hebben we bij Bibliotheek Gorinchem ook nieuwe initiatieven voor Nederlandse taal leerders bedacht, zoals een leesclub,’ vervolgt Marlous.
Een leesclub? Maar dat is toch niet echt iets nieuws?
‘In de vorm waarin wij die hebben gegoten, wel. In september 2024 zijn we namelijk gestart met een traject van tien weken voor een groep van tien personen. Negen vrouwen en een man. Dat was

De NT2-leesclub leest gezamenlijk uit de hertaalde versie in makkelijke taal van *Turis* door Özcan Akyol. (ISBN 9789086964710)

geen bewuste beslissing, want het beleid bij onze bibliotheek is juist dat wij géén onderscheid maken tussen mannen en vrouwen. Bibliotheek Gorinchem is hét loket voor mensen die Nederlands willen leren of verbeteren, en toen wij daar de nieuwe leesclub bekend maken, was die in "no time" vol met louter vrouwen.'

Kop en staart

Het specifieke aan deze leesclub is de vastomlijnde periode waarin gezamenlijk één boek werd gelezen: De hertaalde versie van *Turis*, door Özcan Akyol. (ISBN 9789086964710, red.) 'Zo'n periode met kop en staart, ofwel begin en einde, is voor velen een voordeel, denkt Marlous. 'Tien bijeenkomsten zijn te overzien en vaak nog wel te plannen in een druk leven met werk, kinderen, school en andere activiteiten. Bovendien kan het sowieso spannend en eng zijn om een boek te lezen, nota bene in een vreemde taal, als je dat van huis uit niet gewend bent.'
Het maximum aantal van tien deelnemers is bepaald met het oog op de "behapbaarheid" van dit traject, begeleid door een vrijwillige taalcoach. 'Gaandeweg het proces hebben diverse vrouwen afgehaakt,' weet Marlous. 'Soms zonder zich officieel af te melden. Dat is jammer, maar in sommige culturen is het niet beleefd om te zeggen dat je niet meer komt. Wij verwachten ook niet van onze vrijwilligers dat ze presentielijsten bijhouden, want als bibliotheek willen we laagdrempelige faciliteiten bieden, vooral ook aan een kwetsbare doelgroep .'

Eén van ons

Turis is weliswaar geen vrolijk boek *(het gaat over een in Nederland wonend Turks gezin met problemen vanwege een vaak dronken en overspelige vader, red.),* maar sprak de deelnemers aan de leesclub zeker aan. Marlous: 'Een van de deelnemers zei dat het hem raakte dat Eus - als iemand uit een gezin met een migratieachtergrond, wat hij gemeenschappelijk heeft met deze auteur - een podium had in de bibliotheek. Hij voelde zich vertegenwoordigd.'
'In het kader van Heel Nederland Leest hebben wij Özcan Akyol (Eus) gevraagd om bij Bibliotheek Gorinchem de Novemberlezing te houden. Als leuke afsluiter van de NT2-leesclub nodigden we hiervoor ook alle deelnemers uit. Eus is regelmatig te zien in de media en bij Eus'Boekenclub. Maar dat hij nu in levenden lijve aanwezig was, werd erg gewaardeerd. Helemaal toen hij na afloop van de lezing zijn boek, dat alle leesgroepleden van de bibliotheek cadeau hadden gekregen, heeft gesigneerd.'
De conclusie van een van de aanwezigen: 'Eus is één van ons. Hij heeft ook een migratie-achtergrond.'

Toppers

En toen was er die oproep van NBD Biblion aan bibliotheken: deel via social media welke activiteiten er worden ondernomen voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven of beter Nederlands willen leren. Voor Bibliotheek Gorinchem een fantastische kans om te laten zien wat er allemaal gedaan is. Mét resultaat, want de bibliotheek viel in de prijzen als een van de drie toppers, met als beloning een boekenpakket ter waarde van 130,- euro.

Marlous is blij én ook een beetje trots. 'In Gorinchem werk ik samen met twee NT2-docenten, Jisca van de Kerkhof en Lodewijk Nolke. Hij was bij de leesgroep niet betrokken. De docenten NT2 zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke begeleiding van de taalvrijwilligers.'

Vrienden maken bij de bieb

'Deze prijs is ook een stimulans om door te gaan op de ingeslagen weg en verder,' vindt Marlous, altijd op zoek naar nieuwe mogelijkheden. 'Vorige week hebben we met de betrokken vrijwilliger een evaluatie gehouden over de tienweekse leesclub. Net als de deelnemers was het voor haar ook een positieve ervaring, vooral vanwege de andere insteek. Nu ging het eens niet om praktische zaken, zoals beter leren omgaan met cijfers en geld, vragen over je telefoon, computer of tablet, maar over emoties. Die komen in Eus' boek Turis namelijk veel aan bod. Die zijn moeilijk te omschrijven en ook lastig te leren. Maar het zorgt voor het verbreden en verdiepen van de woordenschat.'
Verder benoemt Marlous nog een ander initiatief, dat dit voorjaar al voor de vierde keer wordt georganiseerd: De NT2-schrijfclub, een initiatief in samenwerking tussen Bibliotheek AanZet en de Gorcumse Literatuurprijs.
'We hebben hiermee al een vaste schare mensen opgebouwd,' vertelt Marlous. 'Deelnemers zullen aan de slag gaan met het thema 'omzien'. Heimwee is waarschijnlijk zo'n woord dat daarbij gebruikt én besproken gaat worden.' Dat er veel onderling contact tussen de deelnemers ontstaat, is iets wat haar positief heeft verrast. 'Ik werk nu drie jaar bij Bibliotheek Gorinchem en dacht in het begin vooral aan educatie. Het positieve effect van sociaal contact had ik duidelijk onderschat. Het is fijn om te zien hoe mensen vrienden maken in de bibliotheek. Want als je je ergens goed voelt – lekker in je vel – heb je ook meer zin in leren en lukt dat ook beter.'

Majestueuze ideeën

Voorafgaand aan de lezing van Eus maakte de NT2-leesgroep kennis met een Nederlandstalige leesgroep die óók het boek Turis las, maar dan de reguliere versie.
'We organiseerden die ontmoeting in de bibliotheek, en misschien waren de NT1-ers nog wel nerveuzer dan de NT2-ers. De meeste Nederlandstaligen hadden nog niet zo vaak contact gehad met anderstaligen,' blikt Marlous met tevredenheid terug op de klik tussen de lezers.
Ze bruist al van de plannen voor een vervolg, maar dan grootser. 'Stel je voor dat we in het kader van Heel Nederland Leest nog eens zo'n ontmoeting kunnen organiseren, maar dan met meer leesclubs. Met een eigen variatie op het landelijk thema: heel Gorinchem leest!'
Dat er een nieuwe NT2-leesclub van tien weken komt in de herfst van 2025 staat wat haar betreft al vast. De boekenkeuze wordt ook steeds zekerder. 'Waarschijnlijk kiezen we "Amalia" door Claudia de Breij. Want het koningshuis spreekt tot de verbeelding. En met een online e-book, een gesproken boek en twee versies – regulier en makkelijk lezen- op papier is er voor elk wat wils.'

SCHRIJF JE IN!

INFORMATIE AAN ZOO

HET CONGRES VOOR BIBLIOTHEEKMEDEWERKERS IN VLAANDEREN & NEDERLAND

INFORMATIE IN TRANSITIE

Menselijke waarden in een digitale toekomst

A ROOM WITH A ZOO, ANTWERPEN
do 9.10 en vr 10.10 2025

Lees er meer over op vvbad.be/informatie-aan-zoo-2025.

Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie

VVBAD

Inschrijving Beste Bibliotheek 2025

Meld je bibliotheek aan tot en met 30 mei!

De prijs voor de beste bibliotheek is sinds 2009 veertien keer uitgereikt. DOK Delft won de eerste editie en Bibliotheek Deurne (onderdeel van Bibliotheek Helmond-Peel) de laatste. Bibliotheekblad is verantwoordelijk voor de organisatie en NBD Biblion is als onmisbare sponsor verantwoordelijk voor de uitreiking. De prijs is een begrip, leidt steeds tot grote blijdschap bij de winnaar en droefenis van de andere genomineerden. De inschrijving voor 2025 staat nu open!

TEKST: MENNO GOOSEN

Criteria

Niet alleen nieuwe bibliotheken komen in aanmerking voor de felbegeerde onderscheiding. Dit zijn de criteria waarop de jury de bibliotheken beoordeelt:

- Hoe geeft de bibliotheek invulling aan de maatschappelijke opdracht.
- Hoe scoort de bibliotheek op de vijf functies van de Wsob en op de lokale verankering.
- Wat zijn opvallende samenwerkingsverbanden?
- Locatie, exterieur, interieur, uitstraling.
- Programmering.
- Collectie en personeel.
- Presentatie en public relations.

Thema

De jury kiest jaarlijks een onderwerp waar extra aandacht naar uitgaat. Dit jaar is dat het thema: 'Digitale geletterdheid' in de breedste zin van het woord. Gebruik je creativiteit om te laten zien hoe jouw bibliotheek hiermee omgaat. Wat organiseert de bibliotheek op het gebied van digitale geletterdheid? Hoe vernieuwend en succesvol is dit en met welke partijen wordt hiervoor samengewerkt?

Shortlist

De jury stelt uit de inzendingen een shortlist samen van vijf bibliotheken. Die bibliotheken worden bezocht door de voltallige jury, die in twee dagen met een busje of ruime bolide het land doorkruist. De bezoeken worden voorbereid door de redactie van Bibliotheekblad, die ook zorgt voor het verslag in Bibliotheekblad.
De winnaar wordt bekendgemaakt tijdens Bibliotheekplaza 2025. Datum en plaats zijn op het moment van schrijven nog onbekend.

Vakjury

De vakjury bestaat uit:

- Voorzitter *Chris Wiersma*, voormalig directeur-bestuurder van de Bibliotheek Groningen, BiSC Utrecht en De Nieuwe Bibliotheek in Almere.
- *Erna Staal*, directeur-bestuurder Bibliotheek Gouda.
- *Gerard Meijer*, programmamanager SPN: Stichting Samenwerkende POI's Nederland.
- *Jeanine Deckers*, directeur-bestuurder Bibliotheek Bibliorura, bestuurslid Vereniging van Openbare Bibliotheken, architectuurhistoricus en maker van de blog Ten Aanval.
- *Robin Verleisdonk*, directeur-bestuurder van Bibliotheek Helmond-Peel, de winnaar van de vorige editie.

Voor ondersteuning en advies zorgen *Menno Goosen* (hoofdredacteur Bibliotheekblad) en *Anne van den Dool* (jurycoördinator).

Aanmelden

Meld jouw bibliotheek nu aan om mee te dingen naar deze prestigieuze onderscheiding. De bescheidenheid in onze branche is een mooie, maar ook wel hinderlijke eigenschap en moet nu resoluut terzijde worden geschoven. Voor wie dat nog niet kan: ook suggesties voor een andere dan de eigen bibliotheek zijn welkom.
Meld je aan tot en met 30 mei door een mail met korte motivatie (een halve tot 1 A4) te sturen aan: menno.goosen@bibliotheekblad.nl
Download via de verkorte link tinyurl.com/msne5mbu het Formulier Basisgegevens bibliotheek, vul het in, en stuur het mee met je motivatie. (Dit formulier vind je helemaal onderaan de webpagina.)

Marloes Middeldorp, directeur-bestuurder Bibliotheek Zoetermeer

‘Onze mensen maken de bibliotheek’

Marloes Middeldorp staat sinds ruim een jaar aan het roer van de Bibliotheek Zoetermeer. Vanuit eerdere functies neemt ze een servicegerichte instelling en oog voor de mens mee. Als bouwer wil ze de bibliotheek de komende jaren nog dichter bij de burger brengen.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL

FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Was je altijd al een lezer?
Ik heb altijd graag gelezen: in mijn herinnering liep ik altijd met een boek onder mijn arm. Ik ben opgegroeid in Olst, waar een prettige bibliotheek zat. Ik ben nog van de generatie die iedere drie weken braaf naar de bibliotheek ging en met een stapel boeken in de tas weer naar buiten kwam.
Ik was ook altijd gefascineerd door de mensen die in de bieb werkten. Ik was benieuwd wat er allemaal achter die balie gebeurde. Ik speelde het bibliotheekwerk ook na, door een stempel in mijn boeken te zetten. Achteraf vind ik het, vanuit mijn huidige positie, leuk om daaraan terug te denken.
Op de middelbare school had ik een vrij exact pakket. Vervolgens heb ik bij Schoevers een marketingmanagementopleiding gedaan. Dat had dus weinig met literatuur te maken: lezen was voor mij meer een vorm van ontspanning. Ik had niet in mijn hoofd, dat je daar ook je werk van kon maken.

Hoe is je loopbaan verlopen? Hoe kwam je bij de bibliotheek terecht?
Ik ben jong gaan werken: eerst in de hotellerie in Amsterdam, daarna bij creditcardbedrijf American Express. Vervolgens kwam ik mijn man tegen en toen hij naar Singapore verhuisde, ging ik met hem mee.
Eenmaal terug in Nederland voelde ik de behoefte om minder commercieel te werk te gaan en meer bij te dragen op maatschappelijk vlak. Daarbij wilde ik me niet compleet gaan omscholen, maar juist gebruikmaken van wat ik kon. Terugblikkend realiseerde ik me dat service de rode draad door mijn loopbaan was geweest, dus daar zocht ik naar.
Ik was toen net moeder geworden en kwam daardoor weer vaker in de bibliotheek. Ik realiseerde me: dit moet er voor iedereen zijn. Vervolgens begon ik te solliciteren – aanvankelijk bij de Bibliotheek AanZet. Helaas werd ik nummer twee, maar ik kreeg wel de vraag of ze mijn cv in portefeuille mochten houden. Zowaar kreeg ik enkele maanden later een telefoontje: of ik manager frontoffice wilde worden in de bibliotheek in Gouda.
De organisatie stond voor een grote verandering: de verhuizing van een historisch pand in de binnenstad naar de huidige Chocoladefabriek. Daarbij kwam ook een grote transitie in werkwijze kijken, gericht op de toekomst van de bibliotheek. Daar wilde ik graag mijn tanden in zetten.

Wat was je eerste indruk van de bieb?
Al vrij snel ontdekte ik dat het beeld dat in de buitenwereld heerst niet overeenkomt met alles wat we in de bibliotheek doen. Ook was ik diep onder de indruk van de enorme operatie die achter het bibliotheekwezen zit. En natuurlijk zag ik de enorme passie en toewijding van de mensen die in de bibliotheek werken.
Ik ga in mijn werk altijd graag na een paar jaar weer iets anders doen. Met die gedachte kwam ik dus ook de bibliotheeksector in. Maar al snel merkte ik hoe veelzijdig de bibliotheek is en welke ontwikkelingen allemaal gaande waren. Ik houd van bouwen en dat kon ik ook na de verhuizing blijven doen, bewegend richting de maatschappelijke bibliotheek. Zo ben ik uiteindelijk tien jaar in Gouda gebleven, de laatste jaren als adjunct-directeur.
Op een gegeven moment was het goed om verder te gaan kijken, zowel voor mij als voor de organisatie. Ik had niet per se in mijn hoofd dat ik directeur-bestuurder wilde worden, maar wilde wel graag in de bibliotheeksector blijven werken. Toen de vacature voor deze functie voorbijkwam, voelde het alsof het zo moest zijn.

Foto: Ben Hoedt

Marloes Middeldorp: 'Mensen werken met een enorme passie en toewijding in de bibliotheek'

Wat is je indruk van de bibliotheeksector in de breedte?
Als je in de bieb werkt, draag je eraan bij dat mensen kunnen meedoen in de maatschappij. In de bibliotheek komen mensen uit eigen beweging: iedereen is welkom. We zijn een openbare plek, en daarvan zijn er steeds minder in de wereld. Ik voel me enorm verbonden met onze sector en alles waarvoor we staan.
Het duurt wel even voordat je begrijpt van welk netwerk je als bibliotheek onderdeel uitmaakt, is mijn persoonlijke ervaring. Het is een heel sterk netwerk, waarvan we allemaal gretig gebruikmaken. We kunnen leunen op elkaars kennis en expertise en zoeken samen naar een efficiënte infrastructuur. Bovendien zijn we er de afgelopen jaren gezamenlijk in geslaagd het verhaal van de bibliotheeksector nog beter voor het voetlicht te brengen: we krijgen nieuwe wetgeving en onze financiën hebben een boost gekregen. Dat hebben we te danken aan hoe we ons als sector laten zien. Dat kun je alleen maar met elkaar doen.

Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren? Wat is het verschil?
Ik zie een grote parallel in het belang van dienstverlening: de mensen aan de balie zorgen ervoor dat bezoekers blijven langskomen. We hebben oog voor iedereen die bij ons binnenkomt. Zonder onze mensen is onze bibliotheek niets: zij maken de bibliotheek.
Ik heb nooit een seconde spijt gehad van mijn overstap van de commerciële naar de maatschappelijke sector. Ik ben me altijd blijven verwonderen over de manier waarop we als bibliotheek elke dag weer het verschil maken. Wanneer ik een kind door de bibliotheek zie lopen, maakt mijn hart een sprongetje. Zulke fantastische impact heb ik in mijn eerdere werk niet gezien. Wel dankbaar ben ik voor de behoefte aan efficiëntie, die ik aan mijn vorige banen heb overgehouden: om het hoofd boven water te kunnen houden, moeten we wel financieel gezond blijven en dat kan alleen door kritisch te zijn op wat we wel en niet doen.

Wat zijn je ambities binnen het directeurschap?
We zijn op dit moment druk bezig met ons meerjarenbeleidsplan: hoe kunnen wij nog meer betekenen voor Zoetermeer? En zijn we daar ook als organisatie ook klaar voor? We zijn al sterk vertegenwoordigd met de Bibliotheek *op school*. Dat laatste willen we graag voortzetten en waar mogelijk ook uitbouwen, met name richting het voortgezet onderwijs en Boekstart in de Kinderopvang. Daarnaast geloof ik dat we met onze drie vestigingen al veel kunnen doen, maar voor een stad met ruim 120 duizend inwoners is het eigenlijk niet genoeg. Des te belangrijker is het dat we ook op andere manieren onze inwoners bereiken, bijvoorbeeld door samen te werken met partners en nog nadrukkelijker in de wijken aanwezig te zijn. En op termijn zou ik graag samen één of twee nieuwe vestigingen openen, om de bibliotheek nog dichter bij de burger te brengen.

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?
Ik werk het liefst samen met het team: wat willen we en hoe gaan we dat bereiken? Met zijn allen maken we de Bibliotheek Zoetermeer, zeg ik altijd. Ik geloof enorm in de kracht van samenwerken: met je team, met de branche, met de gemeente, met partners in je omgeving. Daar haal ik zelf ook veel voldoening uit. Daarnaast vind ik het belangrijk om transparant en realistisch te zijn: we gaan voor haalbare, maar wel ambitieuze doelen. Mensen weten wat ze aan mij hebben: ik ga graag het gesprek aan, wil benaderbaar zijn en voel oprechte interesse in de ander.

Op welke prestatie ben je trots?
Ik ben trots op alles wat we met het team voor elkaar krijgen. Dat zit hem ook in de kleine dingen. Als we een goede brainstorm met elkaar hebben en daar nieuwe ideeën uit voortkomen, word ik daar heel warm van – dat past bij mij als bouwer. Ik vind het mooi dat ik daar als directeur aan kan bijdragen: ik kijk met trots terug op wat ik hier de afgelopen anderhalf jaar heb opgebouwd.

Heb je hobby's?
Mijn vrije tijd breng ik voornamelijk door met mijn ontzettend leuke gezin: mijn man, zoon en dochter. Ik ben gek op koken, thuis en met mijn kookclub. Samen heerlijke recepten koken, goede wijn drinken en goede gesprekken voeren – dat vind ik fantastisch. Ook hebben we een zeilboot waarop we met het gezin veel tijd doorbrengen, maar we zijn net zo goed lekker samen thuis. Verder houd ik erg van roeien en ben ik graag samen met familie en vrienden.

Wat is je lievelingsboek of -film?
Ik heb minder tijd om te lezen dan ik zou willen, maar mijn recente ontdekking van de e-reader helpt wel. Daarnaast lees ik ontzettend graag voor. Op dit moment ben ik bezig in *Luna* van Pieter Koolwijk. Ook *Lampje* van Annet Schaap, *Films die nergens draaien* van Yorick Goldewijk en *Jij mag alles zijn* van Griet Op de Beeck vond ik allemaal erg mooi. Zelf houd ik erg van historische romans, met af en toe een luchtiger boek tussendoor.

Wat is je favoriete vakantiebestemming?
We reizen heel graag: van verre reizen tot wintersporten of drie weken op pad met de boot. Afgelopen zomer zijn we bijvoorbeeld teruggegaan naar Singapore en hebben we aan de kinderen laten zien waar we hebben gewoond. Met zijn allen onderweg zijn vind ik heerlijk – waar we naartoe gaan, maakt me niet zoveel uit.

Wat weten maar weinig mensen over jou?
Vroeger wilde ik het liefst op een boerderij werken. Het leek me heerlijk om de hele dag buiten te zijn. Ik kom uit een boerenfamilie, dus ik ben niet anders gewend.

Marloes afgelopen zomer op vakantie in Singapore met haar gezin. Op de foto haar man Michiel, zoon Ole (10 jaar), Marloes en dochter Janne (12 jaar).

Trends in openbare bibliotheken

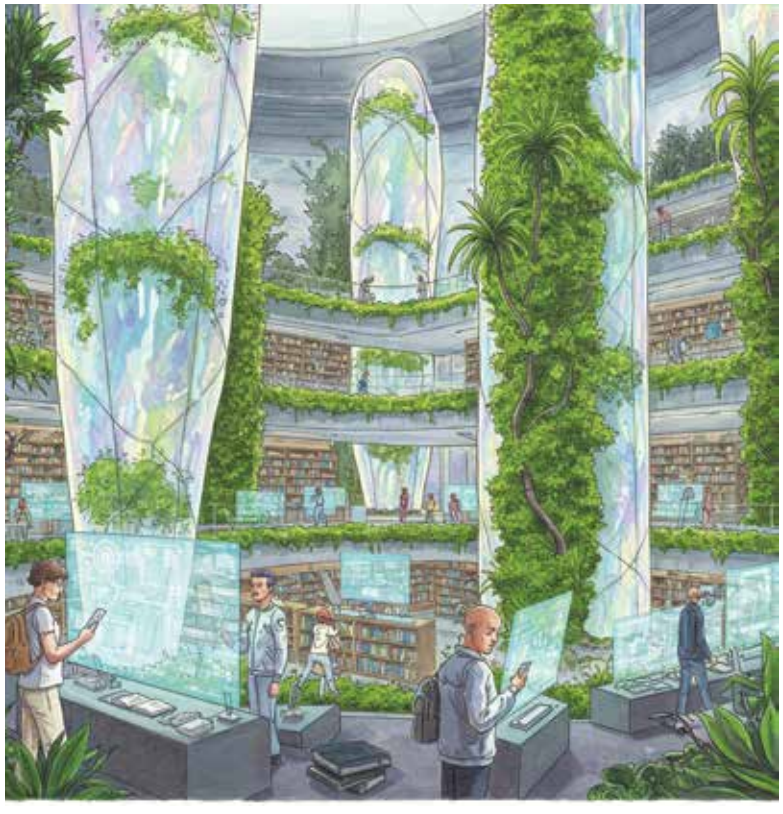
Waar gaat het heen met de wereld? De toekomst lijkt momenteel meer open te liggen dan lange tijd het geval is geweest. Een poging om de *toekomst van de bibliotheek* te voorspellen lijkt in deze omstandigheden een vrij zinloze onderneming, evenals het nadenken over de *bibliotheek van de toekomst*. Bescheidenheid siert, kortom, de bibliotheekfuturoloog. Die ontkomt er niet aan om bij toekomstbespiegelingen aan te nemen, dat er geen grote calamiteiten zullen plaatsvinden, zoals de recessie vanaf 2008 en de coronapandemie. Met zulke tegenslagen even tussen haakjes geplaatst, zijn er trends aan te wijzen die de bandbreedte van de toekomst der openbare bibliotheken bepalen.

TEKST: DR. FRANK HUYSMANS, RESEARCH SPECIALIST, AFDELING ONDERZOEK KB, NATIONALE BIBLIOTHEEK

ILLUSTRATIE: GOOGLE GEMINI

IFLA Trend Report 2024

Vorig jaar september presenteerde *IFLA, International Federation of Library Associations and institutions*, voor de tweede keer een trendrapport. (Zie bronnen, red.) Het eerste rapport dateert van 2013 en kon inmiddels wel een actualisering gebruiken. De editie van 2024 (in de update van januari 2025) identificeert zeven voor bibliotheken belangrijke trends. Ik beschrijf ze hier in mijn eigen woorden en leg daarbij enkele accenten.

De toekomstvisie van het AI-systeem Gemini van Google op de openbare bibliotheek in 2050: veel beeldschermen, veel bomen en planten en nog steeds een fysieke collectie.

•1: Veranderende kennispraktijken

Met 'kennispraktijken' wordt het aanbieden, verspreiden, delen en gebruiken van kennisbronnen bedoeld. Zo is er een tendens om een grotere verscheidenheid aan perspectieven en tradities van kennis te gebruiken, bijvoorbeeld om de koloniale geschiedenis vanuit het perspectief van de gekoloniseerde landen en groepen te bekijken. Een problematische ontwikkeling is de doelbewuste verspreiding van feitelijk onjuiste kennis en informatie vanuit politiek-ideologische, commerciële en criminele motieven. Wat deze ontwikkeling in de hand werkt, is de platformisering (digitale silovorming) en personalisering van informatie: de intentie om bezoekers van een site of app zoveel mogelijk aan het platform te binden. Regulering door overheden kan hieraan tegenwicht bieden. Tegelijkertijd moeten diezelfde overheden hierin terughoudend zijn, omdat (de verdenking van) censuur op de loer ligt.

•2: Kunstmatige intelligentie (AI) en andere technologieën veranderen de samenleving

De ontwikkeling en het gebruik van AI-toepassingen waarmee tekst, beeld en geluid kunnen worden gegenereerd heeft een snelle vlucht genomen. De gevolgen zijn in sectoren zoals onderwijs en gezondheidszorg al zichtbaar. Welke impact deze trend op langere termijn heeft – komt er meer of juist minder werk voor theoretisch en praktisch geschoolden? – is moeilijk te voorspellen. Zeker is wel dat er zowel kansen als bedreigingen uitgaan voor specifieke groepen en de samenleving als geheel. Neem de opkomst van *deepfakes*: gemanipuleerde foto's en video's kunnen komisch zijn, maar ook met misleidende bedoelingen worden gebruikt. Een ander risico gaat uit van steeds

geavanceerdere methoden om de beveiliging van netwerken van bedrijven en organisaties te kraken.

•3: Het vertrouwen in overheden, instituties en experts neemt af
Het koersen op informatie en kennis van 'officiële instanties' is voor een groeiende groep burgers niet langer vanzelfsprekend. Langs sociale mediakanalen verspreiden zich andere wereldbeelden en 'alternatieve feiten'. In veel landen heeft de nieuwsproductie te lijden (gehad) onder een verlies aan abonnees en adverteerders. Als gebruiker van digitale diensten moet je veel moeite doen om je privacy te beschermen. Het is mogelijk dat je privileges krijgt, als je een deel van je privacy opgeeft, zoals een gebruikersprofiel aanmaken om een krant te mogen lezen.

•4: Informatievaardigheden, mediawijsheid en digitale competenties worden complexer
Terwijl digitale toepassingen complexer worden, moeten ook de vaardigheden om ermee om te gaan aangescherpt worden. Het kunnen bedienen van apparatuur is allang niet meer voldoende. Steeds geavanceerdere competenties zijn nodig om met digitale toepassingen je voordeel te kunnen doen en daarbij niet misleid of onder druk gezet te worden met digitale identiteitsfraude en afpersing met ransomware. Steeds meer toepassingen, zeker ook die van overheden, komen daarom onder een extra beveiligingslaag te zitten, wat ze minder toegankelijk maakt.

•5: Digitale technologie is ongelijk verdeeld over groepen en regio's
Digitale achterstanden zijn er in drie smaken: de benodigde infrastructuur (denk aan breedband) is niet voorhanden; als die wel voorhanden is, heeft niet iedereen de financiële middelen ervoor; en als je die middelen wel hebt, moet je de competenties hebben om digitale toepassingen in je voordeel te laten werken. Ongelijkheden tussen groepen, stad/platteland, landen en wereldregio's die er voor het digitale tijdperk al waren, zijn er nog altijd en soms zelfs groter geworden. Dit is niet alleen af te lezen aan het aantal breedbandverbindingen en datacenters, maar ook aan het volume van datastromen binnen en tussen landen en werelddelen.

•6: Duurzaamheid van informatiesystemen en het digitale geheugen
Digitale systemen verbruiken natuurlijke hulpbronnen als zeldzame metalen, energie en water. De hooggespannen verwachting over de productiviteitsgroei door AI leidt tot concurrentie tussen bedrijven en landen om 'de grootste' te worden. Dataopslag en het trainen van AI-modellen vragen veel geheugen- en processorcapaciteit in een opwarmende wereld, die toch al moeite heeft om aan de vraag naar energie en grondstoffen te voldoen. Daarnaast vraagt ook het bewaren van een nog altijd groeiend volume aan digitaal en gedigitaliseerd erfgoed om keuzes in wat wel en wat niet bewaard moet worden, en op welke manier (digitale duurzaamheid).

•7: Op zoek naar meer verbinding en gemeenschappelijkheid
Mensen hebben behoefte aan autonomie, individuele vrijheid – maar ook aan sociale erkenning en gemeenschapsgevoel. Steeds meer mensen, in elk geval in de westerse wereld, wonen in kleinere huishoudens (in de grote steden in ons land bestaat inmiddels ongeveer de helft van de huishoudens uit één persoon). Het op afstand werken, sinds 'corona' veel gangbaarder, maakt dat de interactie met directe collega's en werkrelaties zich meer achter het scherm afspeelt. Vereenzaming dreigt, zeker in de latere levensfasen, terwijl vaststaat dat dit negatieve gevolgen heeft voor de gezondheid en de levensverwachting.

Van trends naar scenario's

Alles goed en wel, maar wat gaan deze trends betekenen voor mijn bibliotheek en mijn werk? Een eenvoudig antwoord op die vraag is er eigenlijk niet. Zoals het IFLA Trend Report aangeeft, is zelfwerkzaamheid nodig. Een manier om de impact op de openbare bibliotheek in te schatten, is het combineren van twee of meer trends in een aantal scenario's. Dit zijn toekomstschetsen, een soort science fiction eigenlijk, zij het wat minder ver van huis dan de meeste verhalen in dat genre.
Stel dat we in de nabije toekomst sterk gaan leunen op AI-toepassingen (trend 2) zonder dat we echt kunnen snappen welke risico's we daarmee lopen (trend 4). Wat zou in die situatie de rol van de openbare bibliotheek kunnen zijn?

Ander toekomstbeeld: de voortschrijdende klimaatverandering dwingt ons om zuiniger met energie en water om te gaan en elektronisch afval terug te dringen (trend 6). Daarbij wordt het steeds belangrijker om samen te werken en dat kennis wordt uitgewisseld tussen professionals en vrijwilligers (trend 7). Hoe zou de openbare bibliotheek deze samenwerking op gang kunnen helpen en het delen van kennis en informatie kunnen stimuleren? De auteurs van het IFLA-trendrapport hebben zelf een tiental van deze scenario's uitgewerkt. In aanvulling daarop hebben zeven experts, onder wie 'Mr. Community Library' David Lankes, voor de blik van buiten gezorgd door ook een scenario te schrijven.

Recent heeft een divers samengestelde groep bibliotheekprofessionals een *skills agenda* samengesteld (zie bronnen, red.) In deze agenda worden de competenties beschreven waarover de bibliothecaris van de nabije toekomst zou moeten beschikken. Gezamenlijk bieden de trends, scenario's en skills agenda een startpunt om samen het gesprek over de toekomst aan te gaan en na te denken hoe de bibliotheek een plek kan worden, die voorziet in de behoeften van de lokale gemeenschap van 2030-2035.

Bronnen

• IFLA Trend Report 2024: ifla.org/trend-report
• Skills agenda: ifla.org/news/a-skills-agenda-for-the-trend-report

De toekomst van literaire genootschappen

Dromen over samenwerking

Vergrijzing, ontlezing en algoritmes knagen aan het fundament van literaire genootschappen. Wat doen ze om een stille aftocht te voorkomen en om een toekomst te bieden aan hun collecties van oude boeken, kennis en netwerken? Passen ze met hun veelal stoffige imago eigenlijk nog wel in de 'infrastructuur' van instituties en actoren rond boeken en schrijvers? De vraag stellen is niet helemaal hetzelfde als de vraag beantwoorden. Natuurlijk doet het geschreven erfgoed ertoe, dat door de genootschappen zo liefdevol wordt gekoesterd, geduid, bewaard en ontsloten.

TEKST: GER TIELEN (ZIE KADER) • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Een groot kasteel waar bezoekers binnenkomen. En mascottes van onder meer Tom Poes en Olivier B. Bommel. In Groenlo verrijst Bommelwereld, een indoor pretpark waarbij bezoekers in de wereld van de bekende beer duiken. Naar alle waarschijnlijkheid opent het park dit najaar de deuren. (bommelwereld.nl)

"Boeken zijn het cement tussen generaties," schreef Irene Vallejo in haar essay *Uit liefde voor het lezen*[1]. "Zonder boeken hadden we geen verslag gehad van wat eerdere generaties dachten, geloofden, of waarmee ze worstelden. De tijdmachine bestaat: dat zijn boeken. We hebben onze beste ideeën erin opgeslagen. Van de democratie en de vrijheid tot de eed van Hippocrates."

Er is alle reden om met nieuwe ogen te kijken naar de veelal in stilte zwoegende hoeders van het culturele erfgoed: literaire genootschappen, verenigingen en stichtingen. Een vervolg staat op stapel van de goed bezochte ontmoetingsdag van ruim vijftig literaire gezelschappen en collectiebeheerders uit het Nederlandse taalgebied nu ruim een jaar geleden in Antwerpen. Initiatiefnemer van de ontmoetingsdag onder auspiciën van het Louis Paul Boon Genootschap[2], was literatuurliefhebber en bestuurslid Mari de Kort. 'Door versteviging van de samenwerking kunnen we overleven', zei de in Vlaanderen woonachtige oud-ondernemer onlangs in *Trouw*[3]. Hij denkt aan het vormen van een samenwerkingsverband, dat het mooie potentieel van literaire gezelschappen profiel moet geven en in gesprek moet gaan met de samenleving, met overheden, onderwijsinstellingen en bibliotheken.

Foto: Bommelwereld.nl

De klassieken leven

Literaire gezelschappen te over in Nederland. Ze bouwen onopgemerkt aan hun verzamelingen en kennis rond schrijvers, boeken en genres. Multatuli, Belle van Zuylen, Marten Toonder, Jules Verne, Karl May, Louis Paul Boon en veel andere schrijvers zijn onderwerp van hun aandacht, studiezin en verzameldrift. Indrukwekkende collecties van papieren en gedigitaliseerde boekuitgaven, reeksen analytische tijdschriften en bibliografieën vormen de neerslag van hun veelal diepgaande onderzoek en uitwisseling. Maar hoe zien de eerbiedwaardige vergrijzende verenigingen zelf hun toekomst? Tijdens de eerste ontmoetingsdag *De klassieken leven* in Antwerpen op 27 oktober 2023 benoemden de deelnemers groeiende zorgen over de vergrijzing van de verenigingen en teloorgang van het papieren culturele erfgoed uit het Nederlandse taalgebied. Ze spraken ook over evenzovele kansen. Een tweede ontmoetingsdag later dit jaar in Nederland moet meer licht werpen op het potentieel van literaire organisaties voor de blijvende ontsluiting van het bewaarde erfgoed voor komende generaties. Waarin de bestaande "infrastructuur" een grote rol kan spelen, van uitgeverijen, boekhandel, antiquariaten, onderwijs, leesbevordering, bibliotheken, de KB, maar ook van musea, toerisme en recreatie.

Profiel aanscherpen

Wat staat de rijke nalatenschap van de genootschappen te wachten, nadat het laatste lid het licht heeft uitgedaan? Een stil plekje in de archieven? Of houden we de belangstelling voor oude meesterwerken en spannende klassiekers actief en concurrerend overeind in een medialandschap, dat wemelt van literaire prijzen en toptienlijstjes van nieuwste aanwinsten? Wat is de betekenis van cultureel erfgoed in literaire vorm? Mari de Kort verzamelde enkele medestrijders voor een vervolg: 'Het moet mogelijk zijn het profiel van literaire verenigingen aan te scherpen, de aandacht voor klassiekers een *boost* te geven en unieke collecties van primaire en secundaire literatuur te behouden voor de volgende generaties.'
Ontstaan uit de passie van verzamelaars en liefhebbers en geholpen door de groeiende professionaliteit van hun doorgaans onbezoldigde besturen, spelen de genootschappen de facto een cruciale rol in het bewaren en ontsluiten van literair erfgoed. Hun indrukwekkende collecties reflecteren niet alleen de literaire geschiedenis, maar bieden ook waardevol inzicht in de sociale, educatieve en culturele betekenis van boeken door de eeuwen

heen. Hoe vinden de genootschappen de aansluiting met de nieuwe tijd?
Concreet kampen veel verenigingen met onvoldoende jonge instroom, beperkte financiële middelen, kostenstijgingen, een gebrek aan geschikte ruimte voor opslag en presentatie, en onbekendheid met nieuwe media. Met als gevolg een dalend gebrek aan belangstelling uit de omgeving, media en publiek. De bekende vicieuze cirkel. Het antwoord lijkt te liggen in samenwerking, creativiteit, grotere betrokkenheid van het publiek en integratie in de "culturele 'infrastructuur."

Bibelebontse berg

Hoewel de basis voor leesvaardigheid en leeshonger in de jeugdjaren wordt gelegd en niemand het belang van jeugdklassiekers ontkent, heeft onlangs de *Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur (SGKJ)*[4] een punt gezet achter haar werkzaamheden. Te weinig "nachwuchs" noopte het bestuur van deze sterk vergrijsde vrijwilligersorganisatie tot sluiting. De stichting laat een Bibelebontse berg aan kennis na, gebundeld in vele jaargangen van een tijdschrift, nieuwsbrief, brochures en digitale geschriften. 'Doodzonde,' zegt iedereen in de branche. Een stille dood stierf eerder het lange tijd succesvolle netwerk van beheerders van specifieke collecties oude jeugdboeken van de KB, openbare en private bibliotheken, musea, genootschappen en stichtingen. Deels een gevolg van het afstoten of uitdunnen van vrij unieke collecties bij de bibliotheken, als gevolg van verschuivingen van doelen en middelen, ook bij de grotere bibliotheken van Amsterdam en Rotterdam. Evenzo is een herkenbare en volwaardige Leerstoel Jeugdliteratuur al geruime tijd niet meer te vinden in Nederland. De kranten meldden dat de collectie van het Stripmuseum in Groningen op straat komt te liggen en dat antiquariaten stilaan hun deuren sluiten.

Foto: hetschooltjevandiktrom.nl

Het Schooltje van Dik Trom is een museum in het Noord-Hollandse gehucht Etersheim. Het is gevestigd in de voormalige dorpsschool. Cornelis Johannes Kieviet, schrijver van de boeken over Dik Trom, begon hier in 1883 als onderwijzer en schreef in deze periode zijn eerste verhalen, die hij in de klas liet voorlezen. (hetschooltjevandiktrom.nl)

Maar misschien mogen we het niet zo somber zien. Janneke van der Veer, oud-voorzitter van de opgeheven Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur, wijst op lichtpuntjes. 'Plaatsmaken schept ook ruimte voor nieuwe kansen, en bewustwording van het jeugdboek als cultureel erfgoed vergt nu eenmaal veel tijd,' zegt Janneke. Gelukkig zetten enkele vrijwilligers de informatieve en altijd boeiende nieuwsbrief en website van de Stichting voorlopig voort, wat een sprankje hoop biedt.

Levenslange hartstocht

Literaire gezelschappen verzamelen, documenteren en analyseren de schatten van honderden jaren literaire geschiedenis, in de eerste plaats voor hun leden, maar in ruimere zin ook voor het bredere publiek. De kern van zulke verenigingen bestaat meestal uit bibliofielen en verzamelaars, die aanvankelijk kleinschalige ontmoetingen en boekenruilmarkten organiseren. Van het een komt het ander en voor je het weet vormen ze een vereniging of stichting met een bestuur en zijn er concrete doelen, waaraan uitvoering wordt gegeven. Die leiden vervolgens tot collecties, tijdschriften, heruitgaven, bibliografieën en wat dies meer zij. Erachter steekt een levenslange hartstocht voor de werken van die ene schrijver, soms ook meerdere schrijvers of een genre zoals avonturenromans, waaraan men zulke mooie leesherinneringen heeft, de geluksmomenten van de jeugd, die men eindeloos zou willen herbeleven.
Literaire genootschappen en verenigingen bieden collectief dan wel via hun leden toegang tot veelal uiterst waardevolle verzamelingen van het oeuvre van schrijvers, primaire en secundaire literatuur in papieren of digitale vorm, geluids- en beeldbestanden, artefacten, enzovoort. Individuele (oudere) leden-verzamelaars beschikken over interessante verzamelingen die zij liefst compleet willen nalaten als hun tijd gekomen is. Maar hoe dragen we zorg voor de toekomstige ordening, opslag en blijvende ontsluiting van dat materiaal? Met name de bescherming van het kwetsbare papieren deel van dit culturele erfgoed kan in betere banen geleid worden. Er moet 'opvang' zijn voor collecties en kennis, zolang daarmee nog actief gewerkt kan worden. Nog beter is het als collecties creatief, educatief of theatraal kunnen worden ingezet.

Vertelkunstenaars

Het einde van elke fanclub valt veelal samen met het uitdoven van een generatiegolf. En hoewel sommige schrijvers de aandacht krijgen van meerdere generatiecohorten, zoals Multatuli, Charles Dickens, Karl May of Jules Verne, zijn ook zij een keer gedoemd uit de actualiteit te verdwijnen, een of meer klassiekers achterlatend die hopelijk nog lang nieuwe generaties zullen bereiken. Een kerst zonder *A Christmas Carol* van Dickens is nagenoeg ondenkbaar. En titels zoals *Max Havelaar*, *Winnetou* en *Twintigduizend mijlen onder zee* zullen nog wel even onder ons zijn, mede dankzij heruitgaven en verfilmingen. Maar heeft ons land voldoende aandacht voor de vertelkunstenaars van het verleden? Doen we genoeg recht aan de waarde die hun werken hebben gehad voor de tijdsbesteding, educatie, vorming tot zelfstandigheid en burgerschap van complete generaties? Of laten we liever alles verdringen door de waan van de dag en de media van de nieuwe tijd? Hoogste tijd voor een volwaardige integratie van oude boeken in een brede benadering van waardevol erfgoed, ingebed in de culturele en educatieve infrastructuur.

De zoektocht naar manieren om samen sterker te staan is begonnen. Zonder onderscheid tussen "hogere" en "lagere" literatuur, rijke en minder rijke gezelschappen. Verzamelaarsinzichten vullen professionele inzichten aan. Zo wint de gedachte aan een of meer gezamenlijke depots voor waardevolle literaire collecties veld, met name bij de minder kapitaalkrachtige organisaties. Niet alleen als ruimten voor opslag, maar ook als plekken voor onderzoek en educatieve en museale activiteiten. Zoals Garmt de Vries van het *Jules Verne Genootschap*[5] onlangs stelde: 'We hebben een erfgoedtaak. Laten we vooral de koppen bij elkaar steken. Samen kunnen verenigingen, bibliotheken en erfgoedinstellingen ervoor zorgen dat de literaire schatten van Nederland en Vlaanderen behouden blijven.' Klaas Schoenmaker van het *Multatuli Genootschap*[6] vindt versterking van het genootschapsleven boven alles belangrijk: 'Stroomlijning van de kracht van honderden genootschappen kan met enige regie leiden tot een sterkere positie van het geheel en ieder afzonderlijk. Uiteindelijk komt alle erfgoed toe aan toekomstige generaties. Laten we daarop inzetten.' Klaas denkt aan samenwerkingsdoelen als: "gestructureerd netwerken, een betere onderlinge communicatie en simpele dingen als elkaar uitnodigen voor elkaars evenementen. Samen zinvolle en plezierige dingen doen om het literaire geheugen van Nederland actief te houden.'

Representatieve collecties

De *Karl May Vereniging*[7] beschikt, evenals het J*ules Verne Genootschap*[5], over een stabiele organisatie waarin thematische ledenbijeenkomsten en gedegen publicaties centraal staan, zoals een tijdschrift, een omvangrijke bibliografie en opnieuw uitgegeven avonturenromans (zoals recent *Winnetou*), romans waarin verzoening en vrede hoofdthema's zijn - ook niet onbelangrijk in deze tijd. In het koor voegt zich De *International Biggles Association (IBA)*[8], een levendige, in Nederland gezetelde club die zich exclusief richt op de avonturen van de fictieve piloot Biggles en andere romanfiguren van W.E. Johns. Voorzitter Gino Takke: 'Hoewel onze kernleden vergrijzen, blijven we actief, door bijvoorbeeld nieuwe boektechnologie te omarmen zoals *print-on-demand*-publicaties voor onze eigen uitgaven.' Een ander voorbeeld is de *Vereniging FuManchu*, die zich richt op pulpboeken en detectives uit de periode 1920-1960. 'Pulpboeken waren ooit de fastfood van de literatuur,' zegt voorzitter Hillebrand Komrij. 'Maar ze vertellen veel over de culturele smaak van die tijd. Het is belangrijk dat deze verhalen niet verloren gaan.'
Een groot deel van de aanzienlijke, geordende, collectieve nalatenschap aan papieren (en deels gedigitaliseerde) collecties loopt gevaar om gefragmenteerd en versnipperd te verdwijnen

naar kringloopwinkels, antiquariaten (veelal in staat van opheffing), straatboekenkastjes en uiteindelijk papiercontainers. In het beste geval worden collecties doorgegeven aan de Koninklijke Bibliotheek met haar eeuwige bewaarfunctie, of het literatuurmuseum, maar vaak gaat uniek materiaal verloren, dat in geen enkel geregistreerd bestand of bibliotheek meer te vinden is. 'Laten we voorzichtiger en ambitieuzer zijn met ons erfgoed,' maant Bert Meppelink.

Sunset policies

Vanzelfsprekend vormen het ontstaan, bloeien en overlijden van genootschappen een volkomen natuurlijk proces. Ook nu en straks ontstaan er legio fanclubs en verenigingen die op hun beurt ooit de zonsondergang tegemoet gaan en hun eigen *sunset policy* moeten gaan formuleren. Samenwerking kan ze de helpende hand bieden bij het ontstaan, de bloei en het opmaken van hun testament. Zo langzamerhand ontstaat er daarmee een agenda voor de geplande tweede ontmoetingsdag. In de aanloop wil Mari de Kort met zijn clubje van initiatiefnemers inventariseren wat de eerdere deelnemers aan de eerste bijeenkomst hebben gedaan met de aanbevelingen en tips van die bijeenkomst en de kerndata en profielen verzamelen van momenteel actieve genootschappen. Agendapunten betreffen uiteraard de doelen van samenwerking met een accent op concrete, nastrevenswaardige acties, zoals het vinden van depotruimte(s), financiering van activiteiten, het vaststellen van gezamenlijke belangen en onderlinge partnerschappen. Wat allemaal geholpen moet worden door het uitdragen van een krachtiger profiel, een collectiewegwijzer en praktische kennis, die de deelnemers met elkaar kunnen uitwisselen middels workshops over *best practices*. Mari de Kort: 'Laten we beginnen met een gemeenschappelijke agenda en wegwijzer naar literaire exposities, rondleidingen, wandelingen en lezingen. Geef Nederlanders en Vlamingen de kans om hun dag te vullen met uitstapjes in hun eigen, prachtige taalomgeving.'
Om met twee best practices te besluiten: De in Lochem gevestigde *Stichting 't Oude Kinderboek*[4] beschikt over een fantastische in kwaliteit nog altijd toenemende collectie van ruim 30.000 oude kinder- en jeugdboeken, spiegel van tweehonderd jaar geschiedenis van jeugdliteratuur. De kleine en kostbare kerncollectie kan daar worden ingezien, maar een veel groter deel van deze schatkamer vol boeken kan dankzij de provincie Gelderland en via het Wise-bibliotheeksysteem van Rijnbrink in beginsel uitgeleend worden aan iedereen in Nederland, zij het dat de toegankelijkheid nog beter moet om het potentieel van tienduizenden uitleningen per jaar mogelijk te maken van erfgoedboeken, die elders niet meer te vinden zijn. Aan het roer staat Jos Debeij, oud-directeur van openbare bibliotheken en lange tijd medewerker van de Koninklijke Bibliotheek. Jos Debeij: 'Openbare bibliotheken met hun wettelijke kernfuncties, die geweldig aan de weg timmeren als veelzijdig platforms van kennis en cultuur, dicht bij elke burger in elke stad en dorp, bieden een wereld aan mogelijkheden, ook voor een veel sterkere presentie en presentatie van erfgoedliteratuur, en van collecties en genootschappen. Zoek die verbinding.'

Een ander mooi voorbeeld is de Marten Toonder-collectie "Bommelzolder[9]" in Zoeterwoude, die met vele Bommelsaga, ballon-strips en talloze "Bommelaria" deel gaat uitmaken van het gloednieuwe attractiepark "Bommelwereld," in aanbouw in Groenlo. 'Wij vormen als het ware de culturele en literaire hoeksteen van dit park,' zegt collectiebeheerder Pim Oosterheert, die graag ook schoolklassen ziet verschijnen bij zijn indrukwekkende verzameling.
Maar wie weet kunnen andere collecties ook een toegankelijk en zichtbaar plekje krijgen in de culturele, educatieve en recreatieve infrastructuur, en zo kunnen in de woorden van Irene Allejo[1]: 'oude boeken blijven bijdragen aan het begrijpen van de complexiteit van de wereld.'

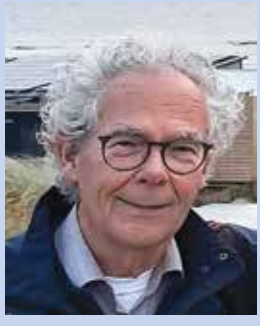
Naschrift redactie

Dit artikel is deels ontleend aan een eerder artikel in het tijdschrift van de Karl May Vereniging, november 2024.

Bronnen

1. Irene Vallejo; *Uit liefde voor het lezen. Een pleidooi*. ISBN: 9789089683410
Uitgeverij J.M. Meulenhoff, 2025 + *Bubbelvrij lezen – interview met schrijver Irene Allejo* (De Volkskrant 22 februari 2025)
2. lpboon.net
3. Willem Pekelder over het *Het kwijnende bestaan van literaire genootschappen* (Trouw 4 januari 2025)
4. hetoudekinderboek.nl
5. jules-verne.nl
6. multatuli.online/multatuli_genootschap
7. karl-may-vereniging.nl
8. biggles.nl
9. bommelzolder.nl

Over de auteur

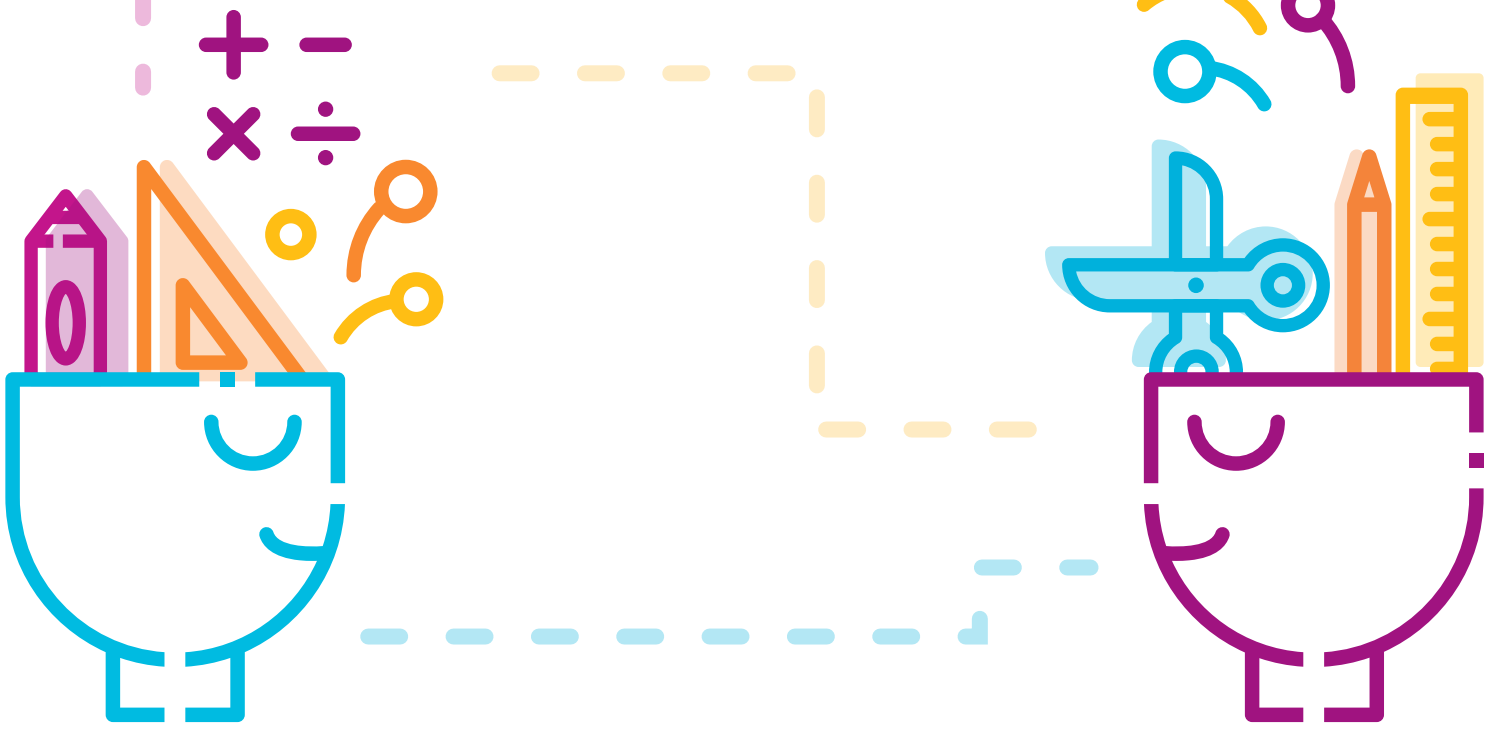

Ger Tielen heeft een studie- en werkachtergrond in zowel elektronica als journalistiek en voorlichting. Hij bekleedde diverse directiefuncties op het gebied van demografie en innovatie, nationaal en internationaal, en nam in 1996 initiatief tot de oprichting van SeniorWeb, de inmiddels 150.000 leden tellende computerhulp-organisatie voor senioren. Zijn levenslange passie voor jeugdliteratuur, in met name het avonturengenre, leidde tot bestuursfuncties in onder meer de Karl May vereniging en de Stichting 't Oude Kinderboek. Vanwege zijn werk en vrijwilligerswerk werd hij in 2023 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

schoolWise

OCLC

Zoeken. Vinden. Weten.

Geef kinderen een voorsprong op school

Verbeter de toegang tot kennis met schoolWise. Ontdek hoe onze software je helpt bij het opzetten van een effectieve schoolbieb voor meer leesplezier.

Inclusief gratis koppeling met ParnasSys voor het automatisch en veilig importeren van leerlinggegevens

Probeer de schoolWise-portal nu zelf uit op oc.lc/schoolWise

Offline?

Niet in jouw bibliotheek!

Met de 5G-koffer van Justspark blijf je online.

Een kabelbreuk of providerprobleem? Na één belletje brengen wij onze 5G-koffer langs en zorgen we voor een stabiele en mobiele internetverbinding. Zo blijven je systemen draaien, je medewerkers werken en je bezoekers tevreden.

Handig bij storingen, verbouwingen of tijdelijke locaties.

Altijd online. Ook als alles uitvalt.

088 472 3426
info@justspark.com

justspark

Slimme IT-oplossingen gewoon in mensentaal.